

септември 2010

ГРАЖДАНСКИ НАБЛЮДАТЕЛ 6

Тримесечен аналитичен доклад

от гражданско наблюдение на
районни съдилища в Разград, Попово, Шумен и Силистра

ТРИМЕСЕЧЕН АНАЛИТИЧЕН ДОКЛАД

от гражданско наблюдение
на районни съдилища
в Попово, Разград, Силистра и Шумен

Период на наблюдение: Април - Юни 2010 г.

Проект "ПРАВОСЪДИЕ БЛИЗО ДО ХОРАТА",

AMERICA FOR BULGARIA
FOUNDATION
Фондация Америка за България

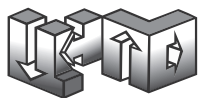
Проектът се финансира от Фондация „Америка за България“

ПРОЕКТЪТ СЕ ОСЪЩЕСТВЯВА С ПОДКРЕПАТА НА ВИСШ СЪДЕБЕН СЪВЕТ

Месец септември 2010г.

Град Разград

НАЦИОНАЛНА НПО МРЕЖА ЗА ГРАЖДАНСКО НАБЛЮДЕНИЕ НА СЪДА
Тримесечен аналитичен доклад от гражданското наблюдение на районни съдилища в Разград, Попово, Шумен и Силистра. Период на наблюдение: Април - Юни 2010 г.

Издава: Център на НПО в Разград (ЦНПО)
7200 Разград, П.К. 237, тел./факс: (084) 66 16 94,
ел.поща: ngo@ngo-rz.org, www.ngo-rz.org

Всички права запазени © 2010, ЦНПО, Разград

ISSN 1314-2348

Автори:

Георги Милков
Елин Харизанов

Стоянка Неделчева
Васка Белчовска

Галина Минчева
Ирена Маринова

Разград: Десислава Цветкова – граждански наблюдател, Валентина Милушева-Иванова – граждански наблюдател, Димо Борисов – експерт, Диана Първанова – експерт, Надежда Василева – експерт, Селиме Карагъзова – експерт, Стоян Стоянов – експерт, Стела Ковачева – експерт.

Попово: Мая Стефанова – граждански наблюдател, Евгени Тонев – граждански наблюдател, Биляна Костадинова – експерт, Румен Русев – експерт, Пепа Вълчанова - Русева – експерт.

Шумен: Асен Топалов – граждански наблюдател, Грациела Георгиева – експерт, Недялка Русева – експерт.

Силистра: Лилия Маркова – граждански наблюдател, Галя Иванова – граждански наблюдател, Янка Христова – експерт, Росен Атанасов – експерт.

Благодарности:

Специално благодарим на екипа на фондация „Америка за България,“ които подкрепиха идеята за проекта и през цялото време ни насърчаваха.

Благодарим на всички участници в наблюдението, които показаха едновременно гражданска активност и висок професионализъм при събирането на данните и оформянето на първичните доклади.

Специални благодарности на всички представители на съдебната власт в четирите съдебни района, които ни оказаха пълно съдействие и ни предоставиха ценни съвети за оформяне на нашите изводи и препоръки: Веселин Стоянов – председател на Окръжен съд – Разград, Маргарита Новакова – председател на Районен съд – Разград, Нели Генчева – съдия в Районен съд – Разград, Явор Томов – председател на Районен съд – Попово, Росен Костадинов - председател на Районен съд – Силистра, Емилиян Ангелов – ВИД председател на Районен съд – Шумен.

Ценна помощ ни оказаха съдебните администратори и административните секретари, които предоставиха подходящи условия за организиране на гражданското наблюдение.

Публикацията се издава в рамките на проект „Правосъдие близо до хората“, осъществяван от Център на НПО в Разград и Националната НПО мрежа за гражданско наблюдение на съда в България. Публикуваните констатации, изводи и препоръки по никакъв начин не ангажират Фондация „Америка за България“.

Въведение

В настоящия доклад са формулирани основните резултати от тримесечно наблюдение на дейността на съдилищата в един апелативен район на България и четири районни съдилища – Разград, Попово, Шумен и Силистра. Въз основа на резултатите са представени изводи и препоръки – насочени към представителите на правораздавателната система, към медиите и широката общественост.

Целта на доклада е да покаже как гражданите възприемат процесите в съдебната институция. Ние не поставяме оценка на районните съдилища как водят делата или дали са справедливи решенията.

Работата на съдилищата е проследена от представители на неправителствения сектор, които са предварително обучени за ползване на методика за гражданско наблюдение на съда, утвърдена в международната практика – над 15 страни от Америка и Западна Европа. Проектът "ПРАВОСЪДИЕ БЛИЗО ДО ХОРАТА", по който се осъществява наблюдението на съдилищата, е финансиран от фондация „Америка за България.“

В първата част са представени методиката, философията на работа и историята на проекта.

Втората част представлява описание на резултатите от наблюдението във всеки от наблюдаваните райони.

Третата част е обобщение на резултатите, изводи и препоръки.

В приложенията са дадени допълнителни данни и обяснения, които сме ползвали в хода на нашата работа.

Използвани съкращения:

ЗСВ – Закон за съдебната власт

СК – Семейен кодекс

ЗЗДН – Закон за защита от домашно насилие

ЗЗДетето – Закон за закрила на детето

ГПК – Граждански процесуален кодекс

НК – Наказателен кодекс

НПК – Наказателно–процесуален кодекс

УБДХ – Указ за борба с дребното хулиганство

КТ – Кодекс на труда

ТЗ – Търговски закон

ЗБГ – Закон за българското гражданство

ЗПРКИ – Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси

НЧХД – Наказателно дело от частен характер

НОХД – Наказателно дело от общ характер

ЕКЗПЧОС – Европейска конвенция за защита правата на човека и основните свободи

ЗАНН – Закон за административните нарушения и наказания

ЗКВООБ - Закон за контрол над взривните вещества, огнестрелното оръжие и боеприпасите

Съдържание

1. Първа част	5
1.1. Резюме на доклада	7
1.2. История и философия на проекта	14
1.3. Методика на наблюдение	16
1.4. Резултати от наблюдението	18
1.4.1. Общи констатации, тенденции, сравнения и изводи;	18
1.4.2. Статистически данни от гражданското наблюдение;	19
1.4.3. Достъп на уязвими групи до правосъдие	26
1.4.4. Дейност на съдебните заседатели	33
1.4.5. Публичност и информираност за дейността на съдилищата	37
2. Втора част	41
2.1. Резултати от наблюдението на Районен съд - Разград	41
2.2. Резултати от наблюдението на Районен съд - Попово	54
2.3. Резултати от наблюдението на Районен съд - Шумен	58
2.4. Резултати от наблюдението на Районен съд - Силистра	63
3. Трета част	69
3.1. Обща оценка на районните съдилища, включени в мониторинга	69
3.2. Препоръки	72
4. Допълнения	83
4.1. Доклад на ВСС - извадка	83
4.2. Статистически анализ на данните от наблюдението	84
4.3. Приложение на УБДХ в наблюдаваните съдилища	95
4.4. Нашите местни партньори	101
5. Заключение	103

1. Първа част

1.1. КРАТКО РЕЗЮМЕ

Докладът съдържа резултатите от гражданско наблюдение на съда, проведено през месеците април, май и юни 2010г. в районните съдилища в Разград, Попово, Шумен и Силистра. Мониторингът е осъществен от екип на Националната НПО мрежа за гражданско наблюдение на съда в рамките на проекта „Правосъдие близо до хората“, финансиран от Фондация „Америка за България“.

Задача на наблюдението беше да проследи впечатлението, което оставя у гражданите прилагането на новоприети и изменени закони и достъпа на уязвими групи до правосъдие. Предмет на мониторинга са и поведението на магистратите, съотнесено към Кодекса за етично поведение, който те трябва да спазват, както и наличието или отсъствието на конфликт на интереси на служителите на Темида в рамките на съдебната система.

В процеса на наблюдението са проследени 123 съдебни дела, от които 51 наказателни и 72 граждански. Мониторингът беше фокусиран върху процеси, водени по Семейния кодекс, Закона за защита от домашното насилие, Закона за закрила на детето, както и върху наказателни дела за престъпления от общ и частен характер.

За първи път в рамките на граждански мониторинг са наблюдавани и анализирани съдебните практики по УБДХ. Констатациите сочат, че в някои от съдилищата налаганите наказания по този Указ, предвиждащ бързо производство, противоречат на европейското законодателство и са в пряко нарушение с правата на гражданите. Проучването на делата пред Европейския съд по правата на човека, страна по които е България, поставя въпроса за съответствието на процедурата, по която се налага едно от двете алтернативно предвидени в Указа за борба с дребното хулиганство наказания – задържане в поделенията на МВР за срок от 15 денонощия с Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи.

Предмет на гражданското наблюдение са и съществуващите в съдилищата механизми, които гарантират публичност, отчетност и прозрачност на дейността на съда, както и неговата откритост и достъпност за хората. Специално внимание е отделено на възможността на уязвимите групи да получат гарантиран достъп до услугите на правосъдната система, както и дали са налице преки улеснения за физическото им придвижване до и във съдебните сгради.

Докладът съдържа констатациите за работата на съдебните заседатели. Анализирани са принципите за техния подбор, контролът върху работата и натовареността им; възможностите за обучението им; начинът на заплащане на техния труд; системата за избор на гражданите – съдебни заседатели, натоварени от закона да подпомагат съдиите да отсъждат възможно най-справедливо.

Екипът от наблюдатели и експерти е подложил на специално проучване състоянието на зависимости и обвързаности между представителите на съдебната система в отделните съдебни райони. Изследвани са предпоставките за възможни конфликти на интереси. На коментар и обществена оценка са подложени и факти, станали публично известни чрез публикации в медиите, за които екипът смята, че се нарушава Кодексът за етично поведение на магистратите.

Екипът на гражданското наблюдение е проследил и промените в съдебната практика на съдилищата, спрямо установени данни от гражданския мониторинг от 2006-2007г.

СРАВНИТЕЛНИ ОЦЕНКИ

При поставяне на оценките сме се ръководили от нормата, че оценка под „Добър 4“ получават съдилища, които имат сериозни проблеми в работата и съдебните процеси.

Оценка „Много добър 5“ се поставя за много добро приложение на законите и много добра администрация.

Оценка „Отличен - 6“ се поставя само в случаи, когато съдът въвежда и прилага нови, моделни практики, които са одобрени от Висш съдебен съвет и Министъра на правосъдието.

СРАВНИТЕЛНА ТАБЛИЦА	Разград	Попово	Шумен	Силистра
Прилагане на новоприети и изменени закони	Много добър 5	Добър 4	Добър 4	Много добър 5
<i>Граждански процесуален кодекс</i>	Много добър 5	Добър 4	Добър 4	Много добър 5
<i>Наказателно-процесуален кодекс</i>	Много добър 5	Добър 4	Добър 4	Много добър 5
<i>Закон за съдебната власт</i>	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Много добър 5
<i>Закон за закрила на детето</i>	Много добър 5	Добър 4	Добър 4	Много добър 5
<i>Закон за защита от домашно насилие</i>	Много добър 5	Добър 4	Добър 4	Добър 4
<i>Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси</i>	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Добър 4
<i>Кодекс за етично поведение на българските магистрати</i>	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Добър 4
Достъп на уязвими групи до правосъдие				
<i>Архитектурна вътрешна и външна среда на съдебните сгради – достъпност на хора с трайни физически увреждания</i>	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Много добър 5
<i>Достъпност и адекватност на съдебните процедури спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си</i>	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Много добър 5
<i>Достъпност и адекватност на съдебната администрация спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си</i>	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Добър 4
<i>Ниво на достъп до информация за хора с увреждания относно съда, неговата дейност, състав, администрация, съдебни дела и т.н.</i>	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Добър 4
Дейност на съдебните заседатели	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Добър 4
Етично поведение на магистрати	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Добър 4
Публичност и информираност за дейността на съда	Добър 4	Добър 4	Добър 4	Добър 4

Докладът съдържа факти, констатации, анализи, изводи, оценки и препоръки от гражданско наблюдение на съда. Мониторингът е проведен в периода април, май и юни 2010г. в Районните съдилища на Разград, Попово, Шумен и Силистра. Екипът е част от Националната НПО мрежа за гражданско наблюдение на съда. Проектът се финансира от Фондация „Америка за България“.

Гражданското наблюдение има за цел да установи основните тенденции в прилагането на седем закона и кодекси в наблюдаваните съдилища; както и каква е спецификата в достъпа на пет уязвими групи до правосъдие.

Важен акцент в проекта е да установи има ли положително развитие в съдебните практики и да насърчи реформите в съдебната система на местно ниво. Затова в доклада отчетливо са отбелязани констатираните промени в съдилищата, които са били обект на мониторинг в предходни години.

Публичното поведение на магистратите е специален фокус на наблюдението. Оценка са базирани върху принципите на Кодекса за етично поведение, който жреците на Темида са приели за вътрешен регулатор на своите действия. Отбелязани са и зависимостите между магистратите в наблюдаваните съдилища, доколкото те биха могли да генерират конфликт на интереси и да застрашат безпристрастността на правораздаването.

Докладът съдържа и наблюдения върху дейността на съдебните заседатели. Предмет на проучване в този мониторинг са практиките, по които се организира тяхното участие в съдебните процеси, механизмите за подбор, стимулиране и контрол на дейността им.

Мониторингът проследява и практиките в отделните съдилища, които допринасят за публичността и информираността на гражданите за дейността на съда.

Наблюдението е извършено от специално обучен за целите на проучването екип, който е събирал данните с помощта на стандартни карти за наблюдение, съставени за нуждите на мониторинга. Използвана е смесена методика, която включва лично наблюдение с присъствие в съдебната зала, използване на факти от дейността на съдебната система, станали публично известни чрез публикации в медиите, мониторинг върху интернет-страниците на съдилищата и лични наблюдения на местните партньори, включени в проекта.

Впечатления относно прилагането на наблюдаваните закони и кодекси:

Граждански процесуален кодекс: В доклада се съдържат данните от наблюдението на 73 граждански дела, водени по реда на Семейния кодекс, Закона за закрила на детето, Закона за защита от домашното насилие, Кодекса на труда, Търговския закон, Закона за гражданската регистрация, Закона за задълженията и договорите.

Наблюдението показва, че повече от половината дела са приключили в едно или две заседания, а съдебните решения по всеки един от процесите са обявени в законовия срок. Видим напредък има в темповете, с които работи съдът през 2010г. в сравнение с предишното наблюдение отпреди три години, когато масова практика беше протакането на делата в 5-6 и повече заседания.

Наблюдението констатира и смущаващи според нашия екип разпоредби, залегнали в новия ГПК. Те допускат призоваването на ответник по съдебен спор, който не може да бъде открит на посочения по делото адрес, да се счита редовно призован, ако призовката е залепена от служителя на врата или на пощенската кутия в дома му.

За „редовно уведомен за съда“ се счита гражданин, без да е ясно дали в действителност знае, че срещу него е подаден съдебен иск и тръгва процес, за който той може и да не е уведомен. Притеснителен факт е начинът на призоваване чрез залепване, при който уведомлението от страна на съда става публично известно и се нарушава тайната на личната кореспонденция.

Данните от наблюдението показват, че новото изменение в ГПК се прилага доста често. В Шумен, Силистра и Разград броят на делата, по които съдът се е произнесъл с т.нар. неприсъствено решение, е 20%, или всяко пето дело е приключило без една от страните да е упражнила правото си на присъствие и защита на интересите си.

Нашият екип счита, че практиката на ефективното призоваване може да се усъвършенства без да са нужни законодателни промени. Според нас е достатъчно Висшият съдебен съвет да предложи механизъм, който да позволи призовките да стигат до адресата. Съдебните служители да бъдат стимулирани финансово, когато успяват да намерят търсените лица чрез съдебните уведомления.

Наказателно-процесуален кодекс: Наблюдавани са 53 наказателни дела. Мониторингът показва, че повечето от процесите, в които се очаква държавата да прояви репресия срещу пристъпил законна гражданин, се гледат по бързото производство. Повече от 30% от съдебните дела приключват със споразумение между подсъдимите и прокуратурата.

Наказателното правораздаване в България започва да прилича повече на държавен подарък, отколкото на справедливост за престъпниците и за техните жертви. Те възприемат тази практика като обида спрямо понесените от тях страдания и щети.

Улеснените съдебни процедури за споразумение и бързо съдебно следствие са в полза само на обвинените лица, прокуратурата и съда, но са за сметка на обществената справедливост и превенция. Гражданите очакват обществена сигурност и справедливост обратно на законодателната логика, която насърчава тази тенденция с промените в НПК. Очакванията са съдебната система да дава необходимите гаранции чрез правораздавателните си механизми.

Мониторингът проследи специално и прилагането на Указа за борба с дребното хулиганство. Наблюдението на практиките по този нормативен регулатор (приет през 1963г.), непроменен от времето на тоталитарния режим показва, че текстовете му се нуждаят от съществена промяна.

В момента актовете по УБДХ, които се постановяват по реда на бързото производство, не могат да се обжалват. Съдебната практика в Районен съд - Разград показва, че по този ред гражданите получават на практика наказания „лишаване от свобода“ средно за срок от 10 до 15 дни. Това е сериозна репресия срещу правата на гражданите. Невъзможността на провинилия се при такава присъда да се защити пред по-горна инстанция противоречи на нормите за гарантиране на гражданските права на хората, установени в Европейската конвенция за защита на правата на човека и АПК.

Наблюдението констатира, че в голяма част от наказателните процеси се прилага чл.78 „а“ от НК, който позволява наказанието да бъде административна глоба. Считаме, че прокуратурата необяснимо бързо и лесно се съгласява ефективната присъда да се замени с парична санкция. Вярна е презумпцията, че така ще се избегне наказание на хора, престъпили неумишлено закона. Практиката показва, че много случаи, при които са причинени телесни повреди, минават по този параграф. Извършителите остават с чисто съдебно досие, а тромавата ни администрация позволява съдебните глоби да не бъдат събрани с години от държавата.

В резултат на анализа предлагаме Указът за борба с дребното хулиганство да се синхронизира с Европейската конвенция за защита правата на човека. Съдебните актове по този Указ трябва да подлежат на обжалване. Поделенията на МВР, където се изтърпяват наказанията по този ред е необходимо да се модернизират, за да отговарят на европейските стандарти за сигурност и хигиена.

Да се анализира практиката по прилагането на чл.78“а“ от НК. Нашето предложение е да се въведат определени ограничения, които да гарантират, че наказанията по този член ще имат оздравителен ефект върху обществото.

Закон за съдебната власт: Основните принципи на Закона за съдебната власт се спазват във всички наблюдавани съдилища. По време на процесите не са забелязани пристрастия, прояви на дискриминация, погазване на човешки и граждански права.

Не намерихме ясен отговор на въпроса защо отделните съдилища разбират по различен начин императива за „незабавно публикуване на съдебните актове“. В една част от съдилищата решенията се публикуват на интернет-страниците веднага след постановяването им, а на други места - след няколко дни. Средно публичното огласяване варира в рамките на три работни дни.

Пряко във всички съдилища беше наблюдавано разпределението на делата на случаен принцип с помощта на компютърна програма. Резултатите показаха, че навсякъде законът се спазва. Считаме, че системата за компютърен подбор трябва да се усъвършенства с нови модули, които да отчитат сложността на делата. Подобни процеси да се възлагат на съдии с необходимия опит, без да се нарушава принципът на случаен подбор.

Независим жребий и случаен подбор трябва да се приложи и при определянето на съдебните заседатели. За втори път през последните три години работата на този институт в българското съдопроизводство е подложен на гражданско наблюдение.

Наблюдаването показва, че в момента не се отдава сериозно внимание на участието на съдебни заседатели в съдебния процес. Разпределението им в делата се прави повърхностно и формално, без да се отдава значение на личностните им качества. Единствен критерий за подбор от ръководствата на общинските съвети е стремежът да се постигне политическа балансираност на заседателите, предложени от партийните представителства в местните парламенти.

Липсва жребий за определяне на заседателите и в тази част законът не се спазва. Съдебните заседатели се определят най-често от служителите в канцелариите, които ги търсят в последния момент по телефона. Основно в съставите участват ограничен, постоянно повтарящ се брой пенсионери, които имат свободно време и могат да поемат ангажимент, без да го планират предварително. Не е предвидена система за обучение на съдебните заседатели, свързана с промените в законодателството.

Ръководствата на всички съдилища обясняват, че в работата си със заседателите следват указанията на Висшия съдебен съвет. Те са готови да въведат избор чрез жребий, ако ВСС ги снабди с програмен продукт, идентичен с разпределението на делата и съдиите. Не е ясно кога ще има такава програма.

Закон за закрила на детето: Прави добро впечатление, че в наблюдаваните съдилища практиките по прилагането на Закона за закрила на детето са почти уеднаквени. Съдилищата подхождат отговорно и стриктно, когато трябва да се защитят правата на децата.

Процесите приключват бързо, съдиите следят сведенията, станали известни в съдебната зала, да не се разгласяват извън нея; наложителни разпити на деца се провеждат с необходимата загриженост, с помощта на психолози и педагози.

Преобладават случаите, когато се разглеждат съдебни казуси, в които децата трябва да се отнемат от родителите им временно или постоянно, защото семействата им са рискови и не могат да осигурят условия за нормален живот и добро възпитание. Практиката показва, че в преобладаващите случаи съдът настанява децата в социални институции (домове). Изключения са съдебните решения малолетните да бъдат предадени на грижите на приемно семейство, макар че деинституционализацията е обявена като първостепенна държавна политика по отношение на децата в риск.

Екипът на проекта „Правосъдие близо до хората“ препоръчва съдът да изисква от социалните служби предложения за алтернативни решения. Децата без родителска грижа да се настаняват приоритетно в приемни семейства и само ако такива липсват, в краен случай те да бъдат изпращани в сиропиталища.

Закон за защита от домашното насилие: Наблюдението показва, че Законът за домашното насилие не се прилага равномерно в четирите наблюдавани съдилища. През мониторинговия период в Разград са гледани 6 дела по такива казуси, а в Силистра не е водено нито едно подобно дело. Можем да предположим, че сравнително новият за България закон не е еднакво познат в различните региони на страната.

Различна е практиката по прилагане на закона. В Разград 85% от делата са приключили с постановени заповеди за защита на жертвите, като съдебните заседания са били най-много две. В другите съдилища част от процесите са приключили със споразумения между страните или ищците са се отказвали от претенциите си.

Проточването на процесите в случаите на домашно насилие, създават предпоставки жертвата да бъде подложена на психологически натиск да спре съдебните си претенции. Подобна съдебна практика прави закона неработещ и лишава една много специфична по своята уязвимост група от достъп до правосъдие.

Друг проблем, който ограничава прилагането на Закона за защита от домашно насилие е свързан с нагласите на МВР в случай на домашни конфликти да ги отнася към казусите, свързани с Указа за борбата с дребното хулиганство. Полицейските служители най-често са първи за помощ при насилие в семейството. Евентуално незнание или нежелание да се използва ЗЗДН, като средство за съдебен контрол върху такива посегателства, е в ущърб на пострадалите, които може също да не са информирани за правата си, а може и да се нуждаят от насърчение, за да потърсят съдебна защита.

Има текстове в закона, които не изискват събиране на сериозни доказателства, при наличието на които прокуратурата би могла да приложи чл. 296 от НК и да иска наказателна репресия за проявено домашно насилие. В момента, за да се докаже в гражданския процес подобен факт, е достатъчно да се представи декларация или свидетелски показания. Създават се условия и за злоупотреби със законовите текстове, при които на граждани биват налагани ограничителни мерки, свързани с възпрепятстване на достъпа им до семейното жилище или до децата им.

Наблюдението констатира, че са налице и множество неизпълнени съдебни решения, наложени по Закона за защита от домашното насилие. Масова практика е наложените за проявено насилие глоби да не се събират. Дори в случаите, когато са заведени изпълнителни дела, данъчната администрация не проявява усърдие да принуди длъжника да плати глобата си, дори и ако за това трябва да се раздели с част от имуществото си. Възпитателната функция на този закон остава нереализирана в пълната ѝ степен, предвидена от законодателя.

Според нас Законът за защита от домашно насилие е добър и модерен закон, който дава възможност за бърза и ефективна защита. Неизпълнението на съдебно решение по този закон обаче трябва да се криминализира. Прокуратурата да се ангажира недвусмислено с контрола по изпълнението на съдебните решения и заповеди, постановени по смисъла на Закона за домашното насилие.

При повторен акт на насилие санкциите трябва да растат прогресивно, както се полага на действия, превърнати в рецидив. Да се санкционира отказът на извършителите на домашно насилие да участват в специализирани програми за психологическа помощ и подкрепа при овладяване на гнева. С възпитателна цел виновният да се задължава от съда да плаща разходите за възстановителната програма или поне за част от нея.

Закон за предотвратяване и разкриване конфликта на интереси: Различна е практиката по прилагането на новоприетия Закон за предотвратяване и разкриване конфликта на интереси в различните съдилища. Пропуски и нарушения бяха открити във всички наблюдавани магистратури.

Има случаи на неподадени декларации от съдии, които преди това са били прокурори и в това си качество са обявили евентуалните си обвързаности. Анализът показва, че подобен пропуск е послужил, за да не се съобщи за семейна свързаност на магистрата с друг служител на съдебната система. Трудно е да се определи доколко отговорността за подобно поведение следва да се вменява единствено и само на постъпилия по този начин съдия.

Висшият съдебен съвет в специално решение твърди, че обновяването на декларациите при смяната на постове вътре в съдебната система не задължава магистратите да декларират отново обстоятелствата по Закона за конфликт на интереси.

Тълкуването заслужава отделен анализ, свързан с етичните норми и стандарти, които ВСС налага

и принципите, които определят неговата позиция. Видимо е, че отделни магистрати и ръководители на съдилища считат подобно схващане за правилно и допустимо. Те предпочитат да се придържат към него, въпреки очакванията на обществото съдебната система да се самореформира, отказвайки се от корупционните практики, които я ерозират отвътре.

Бяха констатирани и недеklarирани случаи на свързаности между деца и родители, които работят в системата на съдопроизводството в един съдебен район. Същото се наблюдава и между съпрузи, които са колеги в една съдебна институция.

Не са коректно описани и получените заеми от всички задължени да подават декларации лица. Липсват точни данни за размера на теглените кредити или имената на банките, от които те са отпуснати. Някои новоназначени магистрати, които са постъпили на работа, след като е отминал първоначалният срок за подаване на декларации, не са попълнили такива по своя инициатива. Техните декларации и в момента не са публикувани в страницата на Висшия съдебен съвет.

Основен недостатък на Закона за предотвратяване и разкриване на конфликта на интереси е отсъствието на текст, който да задължава съдебните заседатели, държавните съдебни изпълнители и съдиите по вписванията да подават декларации, както това правят магистратите. Считаме, че заседателите също трябва да обявяват имуществото си евентуалните си обвързаности, щом по закон имат равни права със съдиите по време на процесите. С въвеждането на подобна публичност ще се пресече възможността да се прокарват нерегламентирани влияния, които биха могли да опорочат съдебния процес.

Слаб или изобщо липсва контрол по подаването на декларации от магистратите показва мониторингът по прилагането на Закона за предотвратяване и разкриване конфликта на интереси. Липсва всякакъв механизъм за проверка на тяхната истинност.

Съществен недостатък на закона е, че авторите на сигналите за конфликти на интереси са лишени от правото да участват в съдебното производство по установяването на заявените от тях факти. Мотивите за това обстоятелство са, че не са посочени като заинтересована страна по делото.

Препоръчваме процесът по установяване и констатиране на конфликти на интереси да се изведе извън обхвата на органите, които назначават или избират магистратите. Обвързаностите в такъв случай са характеристики на определена професионална общност. Спорно звучи подобно решение, когато то се взема от колективни органи на власт или административни единици, без да са ясно персонифицирани отговорностите на служителите, натоварени с тази функция от съответния държавен орган.

Недостатък е и отсъствието на задължителна норма в закона, която да санкционира административни ръководители, които не са публикували декларациите на лицата, длъжни да съобщават за своите интереси и обвързаности.

Кодекс за етично поведение на българските магистрати: Наблюдателите са предпазливи в изводите си, свързани с проучването на етичното поведение на магистратите в наблюдаваните съдилища. В докладите са описани основно факти от публикации в медиите.

Стана ясно, че в Разград върви обществен дебат, свързан с ловен излет на окръжния прокурор и окръжен съдия с разследвани политици. Все още отсъства ясно заявена позиция от замесените в скандала относно етичната страна на случката.

Предмет на наблюдението е и факт, свързан със съдебен процес, заведен срещу частен съдебен изпълнител, уличен за злоупотреби с пари на клиентите си. В този случай всички съдии от неговия съдебен окръг си правят отвод, заради близкото си познанство с него. Предаденото на съседна магистратура дело обаче отново бива върнато на колегите му обвинители в неговия град, които повтарят сценария на съдиите и за пореден път препращат този път разследването в прокуратурата на трети съдебен окръг.

Коментирана в доклада е и публикация в местен вестник, която съобщава, че бивш дознател, съ-

пруг на действаща съдийка, е ползвал заем от лихвар, срещу който той е водил полицейско разследване.

Наблюдателите акцентират и върху факта, че в една от наблюдаваните магистратури има съдия, който наскоро е бил понижен в ранг заради нерегламентирани контакти с т.нар. Красьо Черния. Дискредитираният магистрат в момента е в отпуск и не гледа дела.

Нашият анализ сочи, че е необходимо Висшият съдебен съвет да създаде механизъм за контрол, който да следи ефективно спазват ли магистратите Кодекса за етично поведение, приет и одобрен от самите тях. Етичните комисии да бъдат насърчавани да приключват проверките по всеки конкретен случай с ясно изразена публична позиция. Нашето мнение е, че магистратите трябва да бъдат задължавани всяка година да подават декларации за конфликт на интереси. По този начин ще се ограничат възможностите да създават нерегламентирани контакти с лица, които биха опорочили механизмите на справедливо правораздаване.

Впечатления относно достъпа на уязвими групи до правосъдие:

Архитектурна среда на съдебните сгради: Наблюдението показва, че в сравнение с мониторинга от 2007г., има формален напредък в преустройството на съдебните сгради с цел те да станат достъпни за трудноподвижните хора. Промените не са довели до по-добро ниво на обслужване за тази уязвима група граждани.

В две от четирите включени в мониторинга съдебни палати са изградени рампи за хора с увреждания. В една от тези сгради има монтиран и асансьор за хората от тази уязвима група, който работи само с разрешението на председателя. Последното илюстрира формалния подход на съдебната администрация към нуждите на хората, ползващи публичните услуги на правораздавателните институции. Същият извод за пренебрежение към нуждите на гражданите се демонстрира и в едно от съдилищата, което след многократни настоявания по времето на предишни наблюдения направи определени промени. Институцията ремонтира тоалетните в сградата си, но и до днес те са заключени за гражданите.

Положителна практика е отчетена в Силистра, където хората със специфични двигателни потребности могат да стигат с помощните си средства до първия етаж на палатата. За тяхно улеснение процесите с тяхно участие се провеждат само там.

Все още има съдилища, в които няма специално оборудвани стаи за адвокати и прокурори. Обстоятелството се използва от защитниците като оправдание те да влизат в съдебната зала без задължителните тоги, с оправданието, че няма къде да ги обличат. Други адвокати пък правят това непосредствено преди заседание в коридорите или в самата зала пред очите на гражданите. Обезсмисля се значението на специалното облекло, което има за цел да внушава уважение към жреците на Темида, когато те работят в нейния храм.

Достъпност на съдебните процедури спрямо уязвими групи, неспособни да изразят волеизявленията си: Работата по делата става доста по-трудна, когато страни в процеса са уязвими групи, които не могат да изразят ясно волеизявленията си.

Съдиите правят необходимото, за да могат неграмотни граждани, слабо образовани или не знаят български език, да разберат за какво става дума. Разясняват се правата им, акцентира се на процедурите, когато те се явяват в залата без адвокати. Когато е необходимо, съдилищата ползват преводачи. Констатиран е случай, когато по време на процес за симултантен превод, е ползван родственик на една от страните по делото, защото съдът не е осигурил служебно призован тълковник.

Наблюдавано е формално отношение на служебните защитници към техните клиенти в някои дела. Отбелязан е процес, в който подсъдимият по наказателно дело не иска да признае вина, но служебният му защитник грубо го „приканва“ да признае, че е виновен.

Прави добро впечатление фактът, че когато се разглеждат дела по Закона за здравето, съдилища-

та спазват стриктно сроковете и решават споровете бързо, с което се гарантира защита правата на страдащите от заболявания хора.

Необходимо и наложително е в съдилищата да се оборудват стаи за децата, които са призовани в съда, за да могат необезпокоявани с тях да общуват педагози и психолози. Това ще спомогне за намаляване на допълнителната травма, причинена от обстановката в съдебните коридори, където възрастните спорят за правата върху тях. Така наречените сини стаи предоставят възможност за дискретно общуване на съдиите с децата посредством помощта на специалисти.

Достъпност на съдебната администрация спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразят волеизявленията си: Мониторингът констатира, че и в четирите наблюдавани съдилища липсват специално организирани информационни гишета, които да помагат на гражданите да се ориентират за реда и практиките в съдебната сграда.

Няма система за информиране на хората, които не знаят български, не са грамотни или имат специфични увреждания и общуването с тях е затруднено. Съдилищата продължават познатата практика да съобщават работния си ритъм с графици по вратите на заседателните зали, и в най-добрия случай с указателни табла във фоайетата. Изнесените там сведения са информация, дадена проформа и в нея липсват данни, които най-често интересуват гражданите - къде се издава необходимият им документ, колко струва, какво е необходимо да сторят, за да го получат.

Продължава порочната практика всички, нуждаещи се от административните услуги на съда, да плащат задължително на касите на държавното дружество „Информационно обслужване“. Неговата политика е да събира допълнителни комисиони към задължителните съдебни такси, с което оскъпява и без това високите за много хора услуги.

Няма промяна и в размера на административните такси, за които още в предишните наблюдения (2006-2007г.) установихме, че са високи за представителите на уязвими групи. Най-често тези хора са болни или безработни, а понякога и двете едновременно. Така техният достъп до правосъдие е подложен на риск още в етапа на намерението им да се възползват от услугите на правораздаването.

Интернет-страниците на наблюдаваните съдилища не са пригодени за ползване от хората, неспособни да изразят волеизявленията си. Електронните страници на съдилищата не са пригодени за хора със зрителни или слухови увреждания, нито пък имат секция с информация на език, различен от българския.

България вече е част от интегрирана система за свободно движение на хора, като страна-член на ЕС. В нашата държава пребивават все повече граждани от други страни-членки на Европейския съюз, промените и усъвършенстването в това отношение са задължителни и не търпят отлагане.

Публичност и информираност за дейността на съдилищата: Една от задачите на мониторинга е проучването на интернет-страниците на наблюдаваните съдилища. Анализът показва, че те са много близки по съдържание и обем на предоставяната информация.

Публикувани са структурата и съставът на съдилищата, обявяват се графиците на делата, основанието за тяхното разглеждане, съобщени са съдиите докладчици. Има информация и за приключилите съдебни дела, но в повечето случаи мотивите за съдебните актове остават скрити. Има установени периоди от близо месец, през които текущата информация не е актуализирана.

Установено е, че в някои от страниците липсва информация за размера на съдебните такси, в други случаи важните за гражданите бланки, формуляри или заявления не могат да се изтеглят от страницата на съда, защото липсва разработен потребителски интерфейс.

Има сайтове, в които липсва информация за декларациите на магистратите за наличие или липса на конфликт на интереси, други не съдържат имената на действащите съдебни заседатели.

1.2. ИСТОРИЯ И ФИЛОСОФИЯ НА ПРОЕКТА

Отчетността започва с прозрачността

Началото винаги е момент, отдалечен във времето и твърде различен от първоначалните представи и намерения. Когато през 2004 година нашият център, в който членуват **10 неправителствени организации**, се зае с първия си проект за наблюдение на съдебни дела и опитът, и впечатленията за работата на Темида бяха оскъдни. Бяхме решили да проследим как съдът защитава правата на жени, подложени на домашно насилие, изхождайки от опита си в Центъра в село Стражец, където наши доброволци помагат на хората в такова положение. Идеята ни беше подкрепена от Институт „Отворено общество“¹ и пилотният проект стартира успешно.

За първи път граждански наблюдатели влязоха в съдебната зала, за да проследят съдебни процеси, които не ги интересуват лично. Наблюдателите бяха в съда, водени от желанието да видят на място как работи съдебната система, призвана да гарантира върховенството на закона, да защитава правата на гражданите и да следи те да бъдат спазвани.

За последните шест години Центърът на НПО в Разград и Националната мрежа за гражданско наблюдение на съда осъществиха шест проекта по темата гражданско наблюдение на съда и подкрепя за съдебната реформа на местно ниво. Първият проект използва нова методика за гражданско наблюдение на съдебни дела, която бе приложена за първи път в 4 града в България (София, Варна, Бургас и Разград).

С помощта на американските партньори нашите наблюдатели, избрани чрез публична процедура, бяха обучени как и какво да наблюдават в съдебната зала, как да попълват специални карти за наблюдение, как да регистрират видяното, как да информират обществото за своята работа.²

Едногодишният мониторинг на специализирани съдебни процеси показва, че храмът на Темида се нуждае от гражданското око, което регистрира детайли, често определяни от магистратите като несъществени. Тогава в нашия екип се зароди идеята да се заемем с по-широко по мащаб и обхват наблюдение, което да включва мониторинг върху съдилищата в пет съдебни окръга в Североизточна България. Проектът осъществихме в две части - първо проследявайки дела, заведени по реда на ГПК, НПК, Закона за защита срещу домашно насилие и Закона за защита от дискриминация. Вторият специализиран мониторинг проследи достъпа на уязвимите групи до правосъдие, като предмет на наблюдението бяха съдебни процеси, заведени по същите четири закона.

Двата проекта осъществихме благодарение на финансовата подкрепа на Инициативата за укрепване на съдебната система³ и Тръста за развитие на гражданско общество в Централна и Източна България.

В продължение на 16 месеца (от март 2006 до юли 2007 г.) 30 доброволци на Центъра в Разград проследиха 1096 съдебни дела, протекли в 1208 заседания в съдилищата в Разград, Велико Търново, Добрич, Силистра, Търговище и Шумен. Обхватът на нашето наблюдение се разпростря върху територия от 16 хил.кв.км, където живеят 900 хил. души или около 1/6 от пълнолетните българи.

Главната цел на гражданското наблюдение е да подпомага съдебната система в стремежа ѝ към откритост, прозрачност и ефективност. Мониторингът на Центъра на неправителствените организации в Разград съдейства на магистратите да се запознаят със специфичните особености и нужди на представителите на уязвимите групи. Гражданското наблюдение е механизъм обществото да получи информация как органите на съдебната власт съблюдают и спазват гражданските права на хора-

¹ За информация посетете страницата на Институт „Отворено общество“: www.CourtWatch.osf.bg.

² Черил Томас от организацията „Адвокати от Минесота за човешки права“, Марна Андерсон от „WATCH“ и съдия Катрин Куйнтънс.

³ Програма на Американската агенция за международно развитие на САЩ в България (1999-2007)

та от уязвимите групи.

Резултатите от наблюдението показаха, че има известен напредък в дейността на съдебната система в Североизточна България, но за реализиране на съдебната реформа са необходими още много усилия.

Издадени доклади за гражданско наблюдение на съда:

Доклад за наблюдение на съдебни дела за домашно насилие над жени, 2005г.: www.court1-rz.hit.bg/, рубрика "Отчети" – "Годишен";

Първи доклад за напредъка на съда с фокус уязвими групи, юли 2006г.: www.court2-rz.hit.bg/, рубрика "Бюлетин";

Втори доклад за напредъка на съда при прилагане на законите, юни 2007г.: www.court3-rz.hit.bg/, рубрика "Бюлетин" – "Отчети" – Краен аналитичен доклад;

Трети доклад за напредъка на съда с фокус достъп до правосъдие на уязвими групи, септември 2006г.: www.court4-rz.hit.bg/, рубрика "Бюлетин".

Четвърти доклад за публичния образ на съда в Плевен, Пазарджик и Разград, февруари 2009 г.: www.ngo-rz.org/arhives/gn5.pdf

Пети доклад за дейността на Центъра на НПО в Разград по прилагане на закона за защита срещу домашното насилие 2005г.-2009г., февруари 2010 г.: www.ngo-rz.org/arhives/ddnasilie.pdf

1.3. МЕТОДИКА НА ГРАЖДАНСКОТО НАБЛЮДЕНИЕ

Методиката на проекта е резултат от сътрудничеството на гражданската коалиция авторитетни американски организации - "Адвокати от Минесота за човешки права" и "WATCH". Българският вариант на методиката е разработен от Институт "Отворено общество" през 2004г. Същата методика е използвана в предишни проекти на Центъра на НПО в Разград, осъществени в периода 2004-2009 година. Обект на наблюдение в тях бяха съдилища в Разград, Велико Търново, Добрич, Силистра, Търговище и Шумен.

В периода 2007-2009 ние обогатихме инструментариума на наблюдението от 2004-2005 година. Доброволците попълваха изготвени от наши експерти анкетни карти за наблюдение, които бяха универсализирани за целите на мониторинга. Чрез тях впечатленията на наблюдателите за публичния образ на съда постъпваха при нас ясно систематизирани, тематично насочени и концептуално свързани. Емпиричните резултати бяха анализирани от гражданска консултативна група, съставена от експерти юристи, психолози, журналисти, социални работници. Изводите бяха обобщени в тримесечни доклади за напредъка на съда, които периодично представяхме на магистратите от наблюдаваните райони и на медиите в петте града. Организирахме публични форуми за обсъждане с най-широко гражданско участие, в което специално поканихме и съдебните заседатели.

Гражданското наблюдение има за цел да установи основните тенденции в прилагането на седем закона и кодекса в наблюдаваните четири съдилища; каква е спецификата в достъпа до правосъдие на пет уязвими групи.

Важен акцент в нашия проект е да покажем положителното развитие на съда и да насърчим реформите на местно ниво. Задача на нашето изследване е да констатираме какви промени са настъпили в три от градовете след последното гражданско наблюдение от лятото на 2007г.

Основен предмет на мониторинг е прилагането на новоприети и изменени закони, както и достъпа на уязвими групи до правосъдие. Според местната специфика се следи и за конфликти на интереси в съдебната система, проблеми с етичното поведение на магистрати и нерегламентирани контакти с компрометирани лица.

Основните теми за наблюдение са:

1. Прилагането на новоприети и изменени закони:

- a. Граждански процесуален кодекс
- b. Наказателно-процесуален кодекс
- c. Закон за съдебната власт
- d. Закон за закрила на детето
- e. Закон за защита от домашно насилие
- f. Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси
- g. Кодекс за етично поведение на българските магистрати

2. Достъпът на уязвими групи до правосъдие:

- a. Архитектурна вътрешна и външна среда на съдебните сгради и достъпността за хора с трайни физически увреждания.
- b. Достъпност и адекватност на съдебните процедури спрямо представителите на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.

- c. Достъпност и адекватна дейност на съдебната администрация спрямо представителите на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.
- d. Ниво на достъп до информация за хора с увреждания относно съда, неговата дейност, състав, администрация, съдебни дела и т.н.

3. Дейност на съдебните заседатели

4. Етичното поведение на магистратите, евентуални конфликти на интереси в съдебната система и нерегламентирани контакти на съдии и прокурори с лица със спорна репутация.

5. Публичност и информираност на обществото за дейността на районен или окръжен съд, наличие на активна интернет-страница на съответната магистратура и гарантиран достъп до широк кръг информация, свързана с дейността на съдилищата.

Наблюдават се пет уязвими групи, чиито представители са страна в съдебни процеси:

- a. Жертви на физическо или психическо насилие;
- b. Лица с трайни или временни физически или психически увреждания;
- c. Социално слаби лица;
- d. Лица от етнически малцинства;
- e. Малолетни и непълнолетни лица.

Избрани са най-рисковите групи лица, които все още имат неспособност да се адаптират към съвременните условия. Когато те са страни по съдебни дела или ползватели на услуги, предоставяни от съдебната система, често са изправени пред риск достъпът им до правосъдие да е затруднен.

Наблюдението се извършва от обучени граждански наблюдатели чрез попълването на четири карти за наблюдение:

1. **Карта за наблюдение на граждански дела** – включително наблюдение на дела по Закона за закрила на детето и Закона за защита от домашно насилие;
2. **Карта за наблюдение на наказателни дела;**
3. **Карта за публичност и прозрачност** с фокус връзките с обществеността, интернет-страниците за наблюдение на наказателни дела на съда, включително Закона за достъп до обществена информация;
4. **Карта за наблюдение на етичното поведение на магистрати**, наличие на конфликт на интереси в съдебната система и възможни нерегламентирани контакти на съдии и прокурори с лица със спорна репутация;

Наблюдението се извършва чрез смесена методика.

1. Доброволците наблюдават лично и пряко съдебни заседания по граждански и наказателни дела, когато в процеса участва поне един представител на наблюдаваните уязвими групи.
2. Описание на наблюдението чрез попълване на анкетни карти и изготвяне на месечни доклади.
3. Обобщаване на резултатите и анализ на мониторинговите изводи в тримесечни доклади.
4. Обсъждане на текущите доклади с експерти и представители на наблюдавания съд.
5. Събраната чрез наблюдението информация за достъп до правосъдие, удовлетвореност от резултата и качество на обслужването, се обобщава в аналитични доклади.

Ние прилагаме смесена методика и в наблюдението по прилагането на Закона за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси и спрямо Кодекса за етичното поведение на българ-

ските магистрати. Тя включва:

1. Преглед на интернет-страниците на съдилищата и анализ на публикуваните декларации на магистратите за наличие или липса на частен интерес;
2. Преглед и анализ на медийни публикации, свързани с магистратите, от наблюдаваните съдилища, както и публично огласени факти за съдебните служители;
3. Сигнали на граждани;
4. Наблюдения на мониторинговия екип и ангажираните с наблюдението неправителствени организации от 20-те града, включени в обхвата на проекта.

1.4. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО

Четирите административни области Разград, Попово, Шумен и Силистра, включени в описания в доклада мониторинг, са разположени на обща площ от 1830,214 кв.км и с население 242 681 души.

1.4.1. Статистически данни от гражданското наблюдение

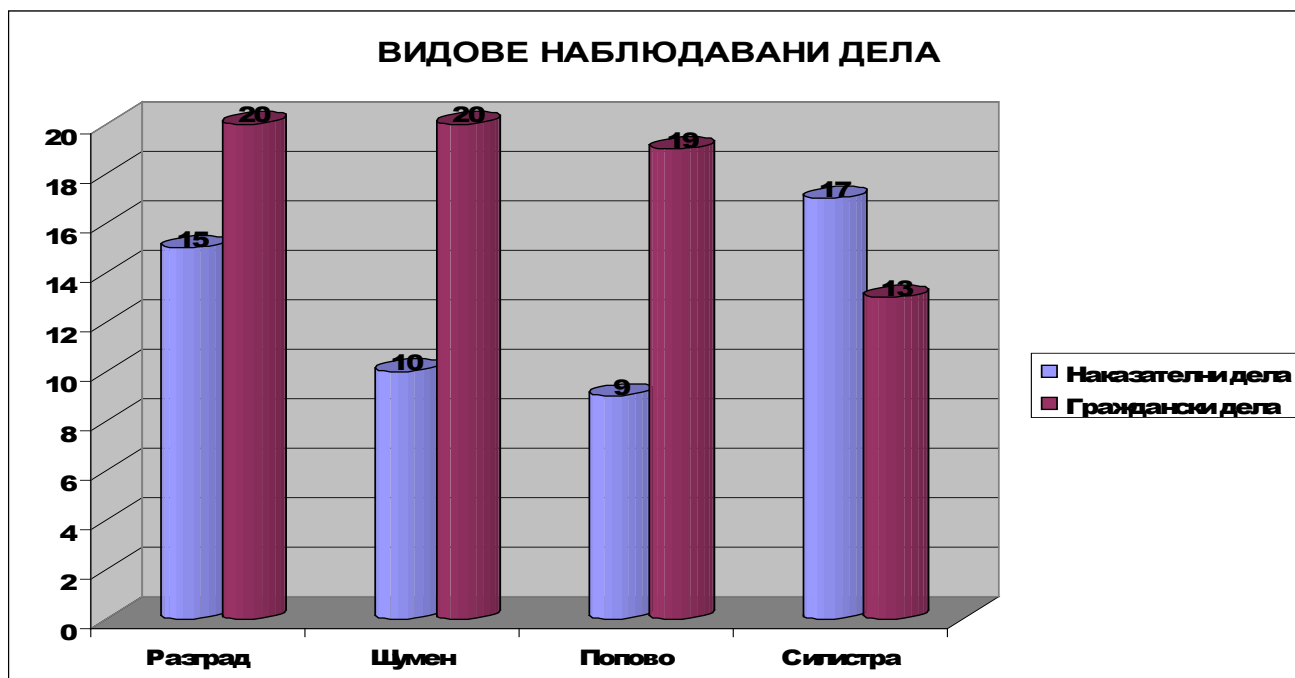
- **Брой наблюдавани дела в Районен съд**

Общо наблюдаваните дела са 123 съдебни дела, от които 51 броя са наказателни дела и 72 броя са граждански дела. Наблюдавани са както следва:

- **В Районен съд – Разград:** 35 съдебни дела, от които 15 наказателни дела и 20 граждански дела.
- **В Районен съд – Попово:** 28 съдебни дела, от които 9 наказателни и 19 граждански дела.
- **В Районен съд – Шумен:** 30 съдебни дела, от които 10 наказателни и 20 граждански дела.
- **В Районен съд – Силистра:** 30 съдебни дела, от които 17 наказателни и 13 граждански дела.

При осъществяване на гражданското наблюдение е извършен подбор на образувани в съда за разглеждане граждански и наказателни дела. Най-много са наблюдавани граждански дела в районните съдилища в Разград и Шумен. По-малко са наблюдавани граждански дела в Районен съд – Силистра, но за сметка на това в същия съд са наблюдавани най-много наказателни дела. Най-малко наказателни дела са наблюдавани в най-малкия районен съд от групата – в град Попово.

1.4.2. Общи констатации, тенденции, сравнения и изводи от наблюдението

- **Граждански процесуален кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес**

Констатация

Наблюдавани са общо 73 граждански дела по реда на Гражданския процесуален кодекс. В наблюдаваните заседания са приложени Семейният кодекс, Законът за закрила на детето, Законът за защита от домашно насилие, Кодексът на труда, Търговският закон, Законът за гражданската регистрация, Законът за задълженията и договорите. Прави впечатление, че и в четирите наблюдавани съдилища съдебните актове се постановяват в законоустановения срок. Повече от половината граждански дела са постъпили, образувани и решени в средно до две съдебни заседания (много от делата се решават само в едно заседание с приемането на ГПК). Добрата практика на бързите съдебни процедури, регламентирани в ЗЗДетето, ЗЗДН и Кодекса на труда е причина и за бързото решаване на делата.

Изводи:

Общи изводи:

- Няма съществен напредък в констатации от тримесечния период на наблюдение в четирите районни съдилища в сравнение с предходния мониторингов срок.
- Съдът образува, разглежда и решава делата в разумен срок по време на тримесечното наблюдение.
- Призоваването чрез „залепване на уведомление“ е неефективен и спорен от гледна точка на гражданските права механизъм в съдебното производство.
- Практика със спорна логика е постановяването на решение в неприсъствие на една от страните, без да е необходимо мотивирането по същество.
- Установен е един случай в Районен съд - Шумен за разпит на свидетел без проверка на самоличността му.
- Не се прави жребий на съдебни заседатели
- Съдебната практика по УБДХ е със спорна логика, като се има предвид, че е създаден още през

1963 година и невъзможността за обжалване на наказанието, дори и когато то е задържане в подразделенията на МВР, е в разрез с Европейската конвенция за защита правата на човека.

- **Наказателно-процесуален кодекс – впечатления относно прилагането му в съдебния процес**

Констатации:

Наблюдавани са общо 53 наказателни дела, най-много са наблюдавани дела по реда на съкратеното съдебно следствие. Впечатленията на наблюдателите са, че бързината на съдебното производство е за сметка на качеството. Определеното в тези случаи наказание, макар и съобразено със специалните разпоредби, според наблюдателите не винаги съответства на тежестта на извършеното престъпление.

В четирите града, включени в наблюдението на административно-наказателни дела, интерес привлича приложението на Указа за борба с дребното хулиганство (УБДХ). В решенията на Европейския съд за правата на човека се коментира, че **Указът за борба с дребното хулиганство е в противоречие с Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи** и не отговаря на съвременните стандарти за защита на правата на човека. Европейската конвенция казва, че всяко задържане, дори и да е извършено от съдебен орган, трябва да подлежи на контрол за законосъобразност от друг съд. Практиката на българския съд показва, че решението по УБДХ не подлежи на обжалване.

Противоречива е практиката и в наблюдаваните съдилища, като за наблюдателите остава неясно как различните съдии преценяват тежестта на деянието и на извършителя, респективно как определят кое от двете алтернативно предвидени наказания да наложат и как преценяват размера на същото. В много от наблюдаваните случаи съдебното дело протича само в едно съдебно заседание; повечето подсъдимци нямат защитници в процеса и не разбират смисъла на процеса; съдът не събира допълнителни доказателства за изясняване на причините за прояви на дребно хулиганство; в съдебните производства не се разпитват други свидетели освен полицейски служители, които са заинтересовани лица; цялото административно-наказателно дело по УБДХ се базира само на съставения акт за нарушение на обществения ред.

Независимо че става дума за два различни нормативни акта и функциите на полицията за различни, ние смятаме, че полицията има важна и основна роля при разглеждане на съдебни дела по два нормативни акта – ЗЗДН и УБДХ. Полицейските служители изготвят преписка по ЗЗДН (с протокол за предупреждение по закона за МВР) и акт за административно нарушение по закона за административните наказания, като внасят в съда за разглеждане.

Наблюдението на делата показва, че през 2009 година се забелязва увеличение на делата, приключили със споразумение, в сравнение с делата от 2007 и 2008 година. Според Висшия съдебен съвет това се дължи и на обстоятелството, че е въведена законодателна промяна с приемането на нова разпоредба в НПК (на чл. 369а от НПК, с изменението на НПК с ДВ, бр.27 от 10.04.2009 г.). Според нея „съкратено съдебно следствие не се допуска при умишлено причиняване на смърт или тежка телесна повреда, или когато деецът е бил в пияно състояние“.

Това рефлектира на възможността за провеждане на съкратено съдебно следствие по дела с обвинение за извършено престъпление по чл. 343б от НК. След тази законодателна промяна повечето дела с повдигнато още на досъдебна фаза обвинение по чл. 343б от НК приключват със споразумение, което се постига между прокурора и защитника на дееца. Проблемът е, че броят на тези дела непрекъснато нараства за сметка на броя на делата, по които има повдигнато обвинение за извършено престъпление по чл. 343б, ал. 2 от НК. Това прави недостатъчно ефективна наказателно-правната репресия. Целите на наказанието и най-вече целите на индивидуалната превенция, насочени към поправяне и превъзпитание на дееца, не могат да бъдат постигнати в пълна степен. Законода-

телната промяна е насочена в тази посока, но неуспешно. След тази промяна броят на престъпленията от този тип расте. Сключването на споразумение между прокурора и защитника за налагане на наказание, различно от „лишаване от свобода“, отново постига резултат, който би се постигнал при разглеждането на дело с такова обвинение по реда на съкратената процедура.

Извод

Общи изводи:

- Във всички наблюдавани съдилища се спазва правилото да се разясняват правата на страните в наказателния процес.
- Наблюдавани са наказателни дела с установени напрежения и нарушения на реда в залата при липса на служителите от съдебната охрана.
- Многократно се отлагат наказателни дела поради процесуални пречки.
- Указът за борба с дребното хулиганство не е в съответствие със съвременните изисквания на европейските нормативни актове.
- Наблюдаваните заседания по наказателните дела започват в обявеното време без закъснения.
- Всички съдии и прокурори, участвали в наблюдаваните заседания са облечени в тоги.

• Закон за съдебната власт – впечатления за прилагането му в съдебния процес

Констатация

В четирите наблюдавани съдилища е установено, че се спазват основните принципи в ЗСВ за откритост, прозрачност и достъпност на съдебните заседания. Не са констатирани пристрастия, прояви на дискриминация и груби нарушения на човешките права.

Противоречива е практиката за незабавното публикуване на постановените съдебни актове. Малко повече от половината от общо наблюдаваните приключени дела съдебни актове са публикувани в интернет-страниците на съдилищата средно 3 дни след постановяването им. Не става ясно какво значение се придава в различните съдилища на думата „незабавно“, след като в разпоредбата за задължителното публикуване на постановения съдебен акт, тя е спомената като императив. Ако се следва логиката на закона за защита от домашно насилие незабавната съдебна защита се осигурява със съдебно решение (заповед) в същия ден, но не по-късно от 24 часа от постъпване на молбата.

Местните организатори от различните градове присъстваха лично на процедурата по разпределението на делата между съдиите по метода на случайния принцип. Общата констатация от прякото наблюдение е, че разпределението се извършва от съответния председател на районния съд чрез специализирана компютърна програма Law Choice. Основната ѝ задача е да разпределя случайно и равномерно делата сред магистратите. Тя може да дава и справки за разпределените дела по дати и месеци. Интересен е фактът, че програмата дава възможност да разпределя равномерно наказателни дела и граждански дела и на определени съдии, които формално не са в специализирани наказателни или граждански отделения. Необходимо е дела със сложни казуси и висока правна тежест да бъдат разпределени на съдии с дългогодишна практика. Програмата LawChoice предвижда разпределение на делата по сложност и специфика, която може да се отбелязва в протокола за избор.

Прякото наблюдение по прилагането на случайното разпределение на съдебни дела чрез компютърната програма Law Choice установи **напредък в сравнение с наблюденията от 2007г., когато констатирахме: „Не съществува надеждна система за вътрешен контрол и оценка на случайното разпределение на съдебните дела в наблюдаваните съдилища. Повече от 12 месеца от въвеждане на новата антикорупционна практика в съда остават съмнения за пристрастно и необективно разпределение на**

съдебните дела между съдиите“.⁴

Сериозен проблем е прилагането на жребия за определянето на основни и резервни съдебни заседатели за участие в съдебни състави. Местните организатори проучиха на място в съответния районен съд този въпрос. Безспорно е установено, че във всички районни съдилища не се спазва разпоредбата за жребия за определяне на съдебните заседатели.

До момента не се отдава сериозно внимание на действието на института на съдебните заседатели. Техният подбор и избор са формални и повърхностни, като не се отчитат личните качества на кандидатите, а се следи за политическата балансираност в общинските съвети.

Отговорът на повечето от административните ръководители за този проблем е бил „когато от Висшия съдебен съвет ни дадат програма, тогава ще правим жребия“. През трите месеца на наблюдение няма напредък в тази посока. В Районен съд – Силистра системата за разпределение на делата между съдиите ще бъде тествана през съдебната ваканция през 2010 г. и ако тя се окаже ефективна, ще бъде използвана и за избора на съдебни заседатели. Липсва информация за резултата.

Съдебните заседатели не са задължени да подават декларации за конфликти на интереси съгласно ЗПРКИ, въпреки че имат еднакъв статут със съдиите. Според нас длъжността „съдебен заседател“ има всички предпоставки да бъде публична длъжност. Съдебните заседатели се избират от Общинския съвет, утвърждават се от Окръжния съд и имат определен мандат за изпълнение на длъжността. По силата на ангажиментите си те имат и достъп до класифицирана информация, в случаите, когато по време на процеса се изнасят факти, събрани с помощта на специални разузнавателни средства.

Безконтролната ситуация за обвързаностите и зависимостите на съдебните заседатели е пагубно за съдебната система, ако свързани лица разглеждат дела с висок обществен интерес.

Извод

Общи изводи:

- Във всички наблюдавани районни съдилища не се спазва чл.72, ал.2 от ЗСВ за определянето чрез жребий основни и резервни съдебни заседатели за всеки съдебен състав.
- Всички страни в процеси, независимо дали са обвиняеми или ищци, при поискване, са получили финансирана от държавата правна помощ – служебен защитник.
- Във всички наблюдавани съдилища новопостъпилите дела се разпределят на принципа на случайния подбор чрез електронна програма LawChoice.
- Има жребий, но не се протоколира.
- Липсва писмена инструкция за провеждане на жребия.

• Закон за закрила на детето – впечатления за прилагането му в съдебния процес

Констатация

Практиката в производствата по чл.26 и чл.30 от ЗЗДетето е почти една и съща в четирите наблюдавани съдилища. Обикновено съдебните процеси са бързи, не са установени случаи на разгласяване на сведения, засягащи детето без негово съгласие или това на родителите му.

Много често в наблюдаваните процеси за настаняване на дете няма достатъчно доказателства, за да прецени съдът дали да отнеме детето от родителите, при съмнение за насилие. Забелязваме, че родителите, които са в развод не се възползват от дадена им от закона възможност за споразумение за местоживеенето на детето, упражняването на родителските права, личните отношения и издръжката. В много малко случаи съдът разяснява на страните тази законова възможност.

⁴ Бюлетин „Граждански наблюдател 4“ – 2007г., Център на НПО в Разград, стр.3

Общи изводи

- В повече от половината постановени решения съдът е настанявал детето в социална институция - домове за медико-социални грижи.
- В наблюдаваните съдилища не е разпространена приемната грижа и не се прилага масово като социална услуга и мярка за защита на децата;
- Дирекциите „Социално подпомагане“ не прилагат програми за работа с родителите да не оставят децата си. Не се прилагат ефективно програми за отговорно родителство и детска грижа.
- В съдилищата няма обособени помещения за срещи и разпитване на децата, с изключение на Районен съд - Шумен. Там е изградена т.н. синя стая в близост до сградата на съда.

• Закон за защита от домашно насилие – впечатления за прилагането му в съдебния процес

Констатации

Мониторингът показва, че най-много дела по ЗЗДН са водени в Разград, където във фиксирания период са наблюдавани 6 процеса. В Шумен делата са били 3, в Попово - 1, а в Силистра законът се оказва слабо познат. При наблюдаваните процеси в четирите районни съдилища практиката се оказва различна. В Разград, където опитът е най-значителен, 85% от делата приключват в максимум две съдебни заседания с предварително постановени заповеди за незабавна защита, за което допринася и адвокатската защита. В останалите проследени дела съдът е създал процедурни предпоставки за отлагане. Според екипа на наблюдението, това обстоятелство може да се окаже предпоставка за натиск върху жертвата, от която се очаква да оттегли молбата си.

Наблюдението показва, че в случаите на домашно насилие полицията и прокуратурата действат според остарелите норми на оспорвания от нас УБДХ. Ние смятаме, че има нееднакво третиране и засилване приоритетно на полицейската работа по прилагане на УБДХ, за сметка на недостатъчното внимание към ЗЗДН в частта за нарушение на съдебните заповеди. Очевидно е усърдието на полицейските органи да прилагат един спорен и остарял нормативен акт, на моменти дори с прекомерна сила, докато нарушението на съдебните заповеди по ЗЗДН почти остава незабелязано от полицията и прокуратурата.

Налице са множество неизпълнени съдебни решения, което е престъпление и се наказва от закона. Прокуратурата и полицията не обръщат достатъчно внимание на спазването на заповедите за защита, като домашното насилие не получава адекватно противодействие от държавните институции.

Пасивната роля на прокуратурата засилва негативната тенденция за неизпълнение на съдебните решения от осъдения извършител на домашно насилие.

Обясненията могат да бъдат няколко: липсата на опит у полицията и прокуратурата; нежелание за намеса в семейни отношения и т.нар. „битови скандали“, мъжка солидарност - над 90% от нарушителите са мъже, а основният състав на МВР служителите е съставен от представители на силния пол.

Извод

Разград, Попово, Шумен и Силистра

- Законът за защита от домашно насилие е добър и модерен закон, който дава възможност за получаване на бърза и ефективна защита;
- Липсва трайна практика за водене на съдебни дела по този закон в 3/4 от наблюдаваните съдилища;

- Законът е сравнително непознат сред обществото, особено сред хората в неравностойно положение и малцинствените групи.
 - Жертвите изпитват сериозни съмнения за възможността да получат ефективна защита, въпреки направените разяснения;
 - Съдебната заповед осигурява надеждна защита и редки са случаи на неизпълнение;
 - Националната агенция по приходите не събира наложените глоби по Закона за защита срещу домашното насилие. Липсата на воля и капацитет е в основата на огромния брой несъбрани държавни вземания – глоби и държавни такси по влезли в сила съдебни решения по ЗЗДН.
 - Законът позволява да се иска защита дори и само от психическо насилие. Приложението на този текст на практика, обаче е много трудно. Ако физическото насилие оставя видими следи по тялото и се доказва лесно, почти невъзможно е да докажеш психическото насилие. За да се докаже психически тормоз, задължително трябва да има свидетели на случилото се.
- **Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси – проучване на публикуваните декларации на магистрати.**

По време на наблюдението в четирите районни съдилища са установени противоречиви практики, свързани със спазването на разпоредбите в ЗПРКИ. Не са попълнени винаги коректно декларациите, в които магистратите задължително трябва да опишат зависимости и обвързаности, които биха могли да повлияят на работата им. Важна роля тук имат и неясните формулировки на закона, които позволяват различни тълкувания.

Стана ясно, че Висшият съдебен съвет с приети допълнителни указания поощрява подобна практика. Според протокол №45 от заседание на съвета, проведено на 19 ноември 2009г. на магистратите се дават препоръки, да не променят декларациите си, ако са преминали от един на друг пост в рамките на съдебната система.⁵ В допълнителните указания, предпоследният абзац гласи: „*Магистратите, подали декларации по ЗПРКИ по горния ред, са изпълнили задълженията си съгласно изискванията на закона и НЕ СЛЕДВА да подават нови декларации*“. Според нас, това е в противоречие на чл. 13. ал. 1 от Закона за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси. Висшият съдебен съвет не е законодателен орган – не може да тълкува и променя законите. Бихме предположили, че в случая ВСС е взел решение, за да предпази магистрати от неудобна информация, която може да стане публична.

Разград, Попово, Шумен, Силистра: *Недостатък на закона е липсата на задължение на съдебните заседатели да подават декларации за наличие или липса на конфликт на интереси. Те не са включени в задължените публични личности, които подават декларации пред Съдебната палата и се проверяват за достъп до класифицирана информация.*

Заседателите имат еднакви права и задължения със съдиите, според Закона за съдебната власт⁶. Имуществото им не се обявява в сайтовете на районните и окръжните съдилища и те не подават декларации за конфликт на интереси. Препоръчително е за тях да важи процедурата, задължителна за останалите съдебни служители. Съдебните заседатели не са проверявани за допуск до класифицирана информация, както съдиите имат по презумпция. Наблюдението отбелязва, че в наблюдаваните съдебни заседания съдебните заседатели са били предимно пенсионери.

Младите хора не са мотивирани да стават съдебни заседатели заради ниския престиж на тази позиция, създадена да служи на обществото. Неатрактивното заплащане; закъснялото изплащане на възнагражденията; формалният статут, както и липсата на условия за кариерно израстване и обучение не привличат интереса на гражданите да се посветят на това поприще. Социалният вакуум се

⁵ <http://www.vss.justice.bg/bg/start.htm>

⁶ Чл.66, ал.2 от Закон за съдебната власт.

запълва от изцяло политическия подход, с който партиите, участващи в местното самоуправление, подбират и определят съдебните заседатели.

Извод

Общ извод:

- Контролът е слаб по отношение на промени в заявените обстоятелства в декларациите при липса на задължение да се подават всяка година.
 - Голяма част от магистратите не са декларирали размера на поетите парични задължения и взетите кредити. ВСС не е използвал правата си да провери и изиска всички задължени магистрати да декларират необходимите данни;
 - Немалка част от магистратите не са декларирали възможни конфликти на интереси със свои близки, роднини, приятели и свързани лица, които работят в съдебната система;
 - Няма система за контрол, която да следи дали подадените от магистратите декларации отговарят на действителните факти и обстоятелства;
 - Съществува умишлено създадена възможност да се заобикаля закона, като декларациите не се обновяват при смяна на позициите на магистратите вътре в съдебната система;
 - Подалият сигнал за конфликт на интереси няма право да участва в съдебното производство, защото не се приема за заинтересована страна;
 - Липсва публичност и възможност за достъп до декларациите за конфликт на интереси;
 - Не съществува задължителна норма за санкция, ако не се публикуват декларациите за конфликт на интереси и не бъдат публично огласени, в т.ч. и на интернет-страниците на институциите;
 - Гражданите и техните организации не познават закона и не знаят как да го използват;
 - Не е реалистично самият орган по назначаването или избор да извършва проверки за конфликт на интереси на свои служители. Това е особено невъзможно или спорно да се случи в колективните органи, създадени със закони, като общински съвети, държавни комисии, държавни агенции и други.
 - Прокурорите се явяват по-скоро формално и пледират неоснователност на подадените доклади за конфликт на интереси или жалби на граждани. Необходимо е да бъдат обучени.
 - Голяма част от публикуваните декларации на магистрати на интернет-страницата на Висшия съдебен съвет не са според изискванията на закона. ВСС е издал спорни указания, които окуражават магистратите да не изпълняват закона и да не подават декларации при преминаване от една длъжност на друга.
- **Кодекс за етично поведение на българските магистрати – етично поведение на магистрати, конфликт на интереси в съдебната система и нерегламентирани контакти с компрометирани лица.**

Констатация: Наблюдателите са предпазливи в изследване на етичното поведение и конфликт на интереси за магистратите от градовете Попово, Шумен и Силистра.

В Разград констатираните факти са основани на базата на публикации в местните вестници, в останалите градове не са установени публикации за неетично поведение и сигнали за съмнителни контакти на магистрати с компрометирани лица. Наблюдателите са констатирани, че майката на председателя на Районен съд – Попово е активен адвокат в града; бившият председател на Районен съд - Шумен, съдия Тодор Тодоров, преди месеци е понижен в ранг заради нерегламентирани контакти с Красьо Черния – главен герой в националния скандал, който разтърси съдебната система.

По време на тримесечния период на наблюдение са установени сериозни факти, които водят до съмнение за неетично поведение и конфликти на интереси на магистрати в град Разград. Установено е, че окръжният прокурор на Разград Огнян Дамянов и съдия Лазар Мичев от Окръжен съд – Разград ходят на лов с разследвани политици и местни управници, срещу които има разследвания за извършени престъпления. Беше констатиран известен напредък в посока обективност и безпристрастност на Окръжен съд – Разград. Образувано е дело срещу бивш частен съдебен изпълнител в Разград за присвояване на пари в голям размер. Всички съдии в съдебната инстанция са направили самоотвод поради близкото си познанство с обвиняемия. Бивш главен дознател, който е съпруг на районен съдия, взима голяма сума паричен заем с лихва от лице, срещу когото се води прокурорско разследване.

Няма напредък в сравнение с наблюденията от 2007г., когато констатирахме: *„съдиите и прокурорите често нарушават правилата за етично поведение на публични места и дискредитират системата. Неформалните срещи на публични места на адвокати, съдии, прокурори, следователи и полицаи създава усещане за предварително уговаряне на резултатите от съдебни дела. Подобно поведение е в разрез с основни принципи в правилата за етично поведение на тези професии.“*⁷

1.4.3. Достъп на уязвими групи до правосъдие

1.4.3.1. Архитектурна (вътрешна и външна) среда на съдебните сгради – достъпност на хора с трайни физически увреждания;

Констатация

В сградите на съда в Разград и Попово няма рампи и съоръжения за достъп за хора с увреждания, който се придвижват с помощни средства, за разлика от сградите на съда в Шумен и Силистра. Няма данни в Шумен съоръженията да се използват от хората с увреждания. Констатирахме, че специалният асансьор за хора с увреждания не се използва. Известен напредък е установен в Районен съд – Силистра: съдебните заседания с участие на трудноподвижни хора се провеждат в Зала №1 на първи етаж на сградата, която е достъпна за тях. Входът на съда е адаптиран с рампа, за да може да влезе лице с помощно средство за придвижване.

Няма напредък в сравнение с наблюденията от 2007г., когато установихме: *„Като основен проблем, свързан със затруднения достъп до правосъдие на уязвимите групи, наблюдението посочва лошата архитектурна среда, характерна за някои съдебни палати в наблюдаваните региони. Освен обичайните неудобства, свързани с тесните съдебни зали и канцеларии, с лошата акустика и слабото осветление в храмовете на Темида, които причиняват неудобство на всички, препятствие се явяват и неадаптираните сгради за хора с увреждания. На много малко места са изградени подстъпи за специални колички, липсват асансьори, връзката между етажите е невъзможна за трудноподвижните хора без придружител. Никъде няма осигурени възможности за незрящи или за хора с увреден слух да ползват специални помощни средства. Няма указателни табели с илюстрации, които да са в помощ и на неграмотните хора.“*⁸

Единствено в съдебната палата в Силистра е изградена рампа, в помощ на хората с двигателни увреждания, но тя обслужва само първия етаж от сградата на съда. Вторият етаж остава недостъпен за хората с двигателни проблеми.

За съжаление констатираме, че липсва промяна във философията за организиране на съдебната дейност в сградите на съда. Вместо да се създадат центрове за обслужване на граждани на принципа „на едно гише“ на партерните етажи, се робува на остарялата политика за монтиране на скъпи асансьори за придвижване между етажите. Практиката показва, че асансьорните уредби се ползват основно от съдебната администрация, охрана и съдии. Гражданите нямат достъп до тези удобства, не-

⁷ Бюлетин „Граждански наблюдател 3“ 2007г., Център на НПО в Разград, стр.3

⁸ Бюлетин „Граждански наблюдател 4“ – 2007г., стр. 2, Център на НПО в Разград.

зависимо че са създадени за тяхно улеснение, специално за хората с проблеми в придвижването.

Районен съд - Разград: Наблюдението констатира, че съдът в Разград осъществи една своя важна цел: модернизацията на трети етаж на съдебната сграда за подобряване условията на работа. Обособени са отделни кабинети за всеки съдия, нови просторни канцеларии за съдебно-изпълнителната служба, архив, стаи за прокурори и адвокати. Все още няма промени в настояванията на обществеността санитарният възел на първия етаж да бъде достъпен за гражданите.

Съдебната сграда в Разград продължава да е труднодостъпна за хора с двигателни увреждания, които се придвижват с помощни средства (инвалидни колички). Главният вход е прекомерно тесен, неудобен, със стръмни стъпала. Допълнително е затруднено движението по тези стъпала във входа, след като е инсталиран скенер за проверка на метални предмети. **Няма напредък в сравнение с наблюденията от 2007г., когато установихме: „За хората с увреждания липсват условия за достъп в сградата на съда. Всички входове не са достатъчно широки, няма рампи за специалните средства за тяхното придвижване. Преходът между етажите е труден, почти невъзможен за хора с двигателни увреждания. Гражданите не могат да ползват санитарен възел в съдебната сграда в Разград“⁹**

Районен съд - Попово: От външната и вътрешната страна на сградата на Районния съд в Попово няма рампи. Хората с трайни физически увреждания имат достъп до информация за съдебните процедури само ако имат условия да ползват интернет. Няма стая за адвокати.

Районен съд - Шумен: Поставените съоръжения за улесняване на достъпа на хора с увреждания в сградата на съда не се ползват ефективно. На входа на съдебната палата има изградена рампа, която осигурява достъп на трудноподвижните хора. Във фоайето е инсталираната платформа за придвижване на хора с физически увреждания, за да се използва тя, трябва всеки път да се взема разрешение от председателя на Окръжния съд, което е загуба на време. Сградата се стопанисва от Окръжен съд - Шумен и Районен съд няма правомощията да извършва никакви преустройства.

Районен съд - Силистра: Архитектурната среда в съда е достъпна за хора с увреждания. Изграден е подстъп към входа на съда за хора с инвалидни колички и други средства за придвижване. Съдебните заседания с участие на трудноподвижни хора са изнесени на първи етаж на сградата (Зала №1). Входът на съда и коридорите са достатъчно широки, за да може да влезе лице с допълнително средство за придвижване. Деловодството на съда е на втори етаж, което затруднява достъпа на уязвими групи до него. Информация за делата хората могат да получат и по телефон или чрез справка в интернет-страницата на съда, както и чрез свои представители. Има обществени тоалетни за граждани, но те са заключени и това ги прави недостъпни.

Налице е напредък в сравнение с наблюденията от 2007г., когато констатирахме: *„Архитектурната среда на съдебната палата в Силистра не е пригодена за достъп на хора с двигателни увреждания. Това се осъзнава от ръководството на институцията и то прави възможното за частично решаване на проблема.“¹⁰*

Извод

Наблюдението през периода показва, че няма сериозен напредък в установените проблеми в архитектурната вътрешна и външна среда в посока улесняване физическия достъп на хора с двигателни, слухови или зрителни увреждания.

Разград

- Отбелязан е ограничен напредък за модернизацията и разширението на съдебната сграда. Съдът предостави стаи за ползване на прокурори и адвокати, съдебните зали са ремонтирани и обзавеждането е обновено.
- Гражданите не могат да използват тоалетна на първия етаж, защото е заключена и се използва

⁹ Бюлетин „Граждански наблюдател 3“ – 2007г., Център на НПО в Разград, стр.47

¹⁰ пак там, стр. 27

само от съдиите и служителите.

- Съдебната сграда е физически недостъпна за хора с физически увреждания на долните крайници и ползващи специални помощни средства за придвижване.

Попово

- Архитектурната среда не е пригодена за хора с трайни физически увреждания и те нямат достъп до сградата на правосъдието.

Шумен

- Достъпът на хора с увреждания до сградата е осигурен в ограничена степен.

Силистра

- При предварително заявено искане от защитниците или двете страни на процеса, делата се насрочват за разглеждане в зала № 1, която е на първия етаж и е достъпна за лица с увреждания
- Външната архитектурна среда е достъпна за хора с трайни физически увреждания, а вътрешната среда е достъпна за тази група хора на първи етаж от сградата.
- Тоалетните на двата етажа на сградата не са достъпни за граждани, защото са заключени;

1.4.3.2 Достъпност и адекватност на съдебните процедури спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.

Констатация

Съдиите от четирите наблюдавани съдилища нямат специфични умения за работа с хора от уязвими групи. Когато в съдебно заседание участват неграмотни лица, диалогът между страните в процеса се затруднява. Въпреки всичко, наблюдателите от всички градове са отчетливи факти, че страните по дела, лица от уязвимите групи, са разбирали какво се случва в съдебна зала. Особено в наказателните производства, на неграмотните и невладеещи български език подсъдимите съдят и прокуратурата прави необходимото да им бъдат разяснени в какво са обвинени и какви права имат в процеса, като навреме осигуряват съответните специалисти преводачи и тълковници в съдебното заседание.

Районен съд - Разград: Съдебните зали са обновени, с ламиниран паркет, климатици и ново техническо оборудване. Наблюдението показва, че външният шум от улицата осезаемо пречи за осъществяване на нормална атмосфера в съдебно заседание. В същото време във всяко наблюдавано дело до момента, съдиите и участниците в процеса използват озвучителна техника и волеизявленията на страните са ясни и разбираеми. Добра практика е да има пред съдията-докладчик табела с изписани имена и фамилия, за да е ясно кой съдия разглежда съответното дело. Наблюдаваните уязвими групи, чийто представители са страни в съдебен процес, са етнически малцинства, социално слаби, а в едно наказателно дело подсъдимият е непълнолетен. По време на наблюдението през месец април 2010г. вниманието привлече наказателно дело за кражба при условия на рецидив. Обвиняемият е от етническите малцинства - ром, 22 г., владее български, но необразован и полуграмотен, социално слаб. Съдът в изпълнение на разпоредбите на НПК му назначава служебен защитник. Защитникът внася искане за съкратено съдебно производство. В наблюдаваното съдебно заседание по делото, съдът приема искането за съкратено съдебно производство - идва ред на признаване на вината. Съдията задава въпроса на обвиняемия – „Признаваш ли се за виновен?“, той мълчи, видимо притеснен, съдията, казва - „ДА ЛИ?“, веднага след което служебният защитник му прошепва, но се чува в залата: „КАЖИ ДА, БЕ!“ и обвиняемият казва „ДА“. Ситуацията показва, че обвиняемият е разбира съдебните процедури.

Районен съд - Попово: В сградата на съда липсват стаи за разговори с малолетни и непълнолет-

ни деца, няма обособено място за работа на адвокатите. Съдиите винаги се съобразяват със страните по дадено дело дали са български граждани и дали са грамотни. По време на наблюдаваните дела не е имало случай на страна по делото да му е необходим преводач. Начините за информиране на хора със специфични увреждания не покриват формалните критерии. За лицата от етническите малцинства, които често са и социално слаби лица, таксите за съдебните процедури са скъпи и не могат да си ги позволят.

Районен съд - Шумен: На социално слабите лица в наказателните дела е предоставен служебен защитник. Гражданското наблюдение показва, че дела по Закона за здравето, в които участват представители на уязвими групи, се гледат бързо. Спазват се определените по Закона за здравето срокове, осигуряващи защита за самия представител на уязвимата група и за околните.

Районен съд - Силистра: Забелязваме, че част от българските граждани предпочитат да говорят на майчиния си език в съдебната зала, което е препятствие за останалите участници в съдебния процес. Практиката в Силистра показва, че напоследък зачестяват случаите на непълнолетни и малолетни, които не владеят официалния български език. В едно от наблюдаваните дела по ЗЗДетето, непълнолетна майка от турски произход не е владеела български език. Наложил се е симултантен превод, направен от бабата на детето. Направи впечатление, че съдът не е бил подготвен предварително да предотврати евентуални пречки.

Извод

Разград

- Има напредък при подобряване на процедурите за представители на уязвими групи;
- Отбелязан е съществен напредък – съдебните зали са обновени и озвучени, има табели с имената пред всеки съдия-докладчик

Попово

- Достъпността на съдебните процедури до представители на уязвимите групи не покрива формалните критерии.
- За лицата от етническите малцинства, които често са и социално слаби лица, таксите за съдебните процедури са скъпи и не могат да си ги позволят.
- Няма обособени отделни стаи за разговори с малолетни и непълнолетни деца.

Шумен и Силистра

- Съдебните процедури са достъпни за представители на уязвими групи.

1.4.3.3. Достъпност и адекватна дейност на съдебната администрация спрямо представители на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волеизявленията си.

Констатация

Според гражданското наблюдение в четирите града, в съда трябва да има информационен център, който да е пригоден и за хората с увреждания. Интернет-страниците на наблюдаваните районни съдилища не са адаптирани (чрез специализиран софтуер) да предоставят информация на потребители със зрителни и слухови увреждания.

Общото впечатление е, че канцелариите (деловодствата) не предоставят достатъчно пространство за повече граждани да ползват материали по съдебните дела едновременно. Стаите са недостатъчно широки и просторни за адвокати и клиенти. Информационните табели в сградата на съда не са достатъчни и не предоставят достатъчна информация за администрацията на съда.

Районен съд - Разград: Деловодството по граждански дела в съда беше преместено в много по-

голямо и удобно помещение с достатъчно светлина и пространство за работа със съдебните материали. Забелязва се видим напредък спрямо констатациите през 2007г.: „В гражданското деловодство на Районен съд – Разград стаята е изключително тясна. Недостатъчното пространство създава затруднение както за обслужването на гражданите, така и за работата на съдебните служители. Дискомфортът се усилва и от факта, че вратата се отваря навътре. Добре е да се направи ремонт – вратата да се отваря навън. За хора от уязвимите групи деловодството по гражданските дела не е лесно достъпно пространство“¹¹. В деловодството по наказателни дела пространството за гражданите е малко, при посещение на повече от двама души е доста неудобно и се създава дискомфорт в малката стаичка. Проблемът започва още от главния вход на съдебната сграда, който е недостъпен за хора, придвижващи се с помощни средства.

Интернет – страницата на съда не предоставя информация по достъпен начин за хора със зрителни увреждания и не предлага електронни услуги за издаване на свидетелство за съдимост.

На лицата от етническите малцинства – страни в наблюдаваните дела, които в по-голямата си част са неграмотни и не знаят да четат, е трудно да се ориентират къде са съдебните зали и канцелариите на съдебната администрация. Двете големи табели от двете страни на фойето в сградата не са ясни и разбираеми за тях. Много често се случва съдебната охрана да информира посетителите за разположението на администрацията и съдебните зали, дори в някои случаи помагали на лица да напишат молбите си за издаване на свидетелство за съдимост.

През 2007 година нашият екип констатира „Два основни проблема очертават наблюдателите, анализирайки възможността на уязвимите групи за достъп до съдебни дела. Единият е свързан с високите административни такси, които възпрепятстват много от хората, принадлежащи към тази фокус група. По правило уязвимите граждани са болни или безработни, или и двете, което в повечето случаи означава, че са и социално слаби. Дори да са добре информирани за възможностите, които законът им осигурява като права и защита, те не са в състояние да си позволят скъпите услуги, които българското правосъдие им предлага. Влизат в съда, само когато са подсъдими и рядко със собствен адвокат“¹².

Направено е предложение „таксите за съдебните услуги да бъдат преразгледани и облекчени за гражданите от уязвимите групи. Вместо съществуващите в момента спекулативно раздути цени за изготвяне на съдебни преписи и фотокопия на документи, което се извършва само в самия съд, да се въведат разумни ценоразписи, съобразени с пазарните цени.“¹³

Три години по-късно тази ситуация не се е променила. Хората все още се възползват от услугите на съда само в краен случай. Представителите на уязвимите групи влизат в съда, само когато са подсъдими и рядко със собствен (договорен) адвокат. Можем да констатираме, че няма напредък относно приложението на Закона за държавните такси.

Продължава порочната практика съдебните такси да се заплащат в съда на каси на държавното дружество „Информационно обслужване“ АД, което извършва банкова дейност в нарушение на закона. Минималната сума за такса от 5 лв. е 2,10 лв, което оскъпява услугата почти с 50%.

Според нас е излишно да има подобен държавен посредник, който да оскъпява административните услуги, вместо сумите да се събират директно от самите съдилища. В момента всеки съд има достатъчно служители и може да отдели поне един да събира директно таксите на гражданите.

Информационното табло не е поставено на подходящо място, защото се закрива от скенера. Ако гражданин желае да се информира, трябва да се спре и така пречи на останалите граждани, които влизат. Информационното табло е удачно да се измести на видно място във фойето на съда, например до вратата на левия вътрешен коридор на Районен съд – Разград.

Районен съд - Попово: Няма поставени указателни табели в кои случаи хората са облекчени от

¹¹ Бюлетин „Граждански наблюдател 4“ – 2007г., стр. 2, Център на НПО в Разград.

¹² Бюлетин „Граждански наблюдател 3“ – 2007г., Център на НПО в Разград, стр.47

¹³ пак там, стр. 27

заплащането на административни такси в съда. Служителите се стремят да улесняват гражданите при подаване/поискване на информация и предоставяне на различни услуги в сградата на съда. Лесно се намират залите и офисите на администрацията.

Районен съд - Шумен: Съдебната администрация се отнася с внимание към хора от тази група. Въпреки че има напредък спрямо предходния мониторинг, трябва да се поставят табели с указания кои граждани и при какви обстоятелства са освободени от заплащане на съдебни такси за обслужване.

Районен съд - Силистра: Всички представители на административните звена притежават такт и отговорност при обслужването на граждани. На входа на съдебната зала е монтирано информационно електронно табло. На него е представена информацията относно предвидените за деня съдебни дела, залите в които се водят и съответните съдебни състави. Хората със зрителни увреждания могат да се обърнат към съдебната охрана, която ще ги упъти и ориентира. Интернет-страницата на Районен съд- Силистра е достъпна, лесна за ориентирание и носеща достатъчно информация. Можете да се запознаете със справки по дела, решения, мотиви към тях, информация за магистратите и дейността на съдебната администрация. Тя може да бъде източник на информация за хора, които работят с интернет, умеят да четат на български език и разбира се – имат интерес. За уязвимите групи (хора, които не знаят български език и слепи хора), обаче тя не би могла да бъде полезна.

Забелязва се, че много малко хора знаят за облекченията по Закона за държавните такси. Никъде на публично място няма информацията относно тази правна възможност и привилегия по закон.

Извод

Разград

- Отбелязан е известен напредък в структурирането на гражданското деловодство – обновено е и има широко пространство за посетителите.
- Деловодството по наказателни дела е доста тясното пространство; неудобно е при посещение на повече от двама души.
- Липсва информационен център за граждани.

Попово

- Съдебната администрация не разполага със служител, който да е обучен за работа с хора със зрителни или слухови увреждания.

Шумен

- Хората от уязвими групи са равнопоставени в съда и съдебната администрация не допуска дискриминационно отношение.
- Служителите в съда са отзивчиви и помагат на хората с информация,
- Гражданското и наказателното деловодства предоставят при поискване необходимата информация.
- Повишеното внимание и демонстрираната от служителите ангажираност за бързото и ефективно обслужване на тези хора, осигурява безпрепятствен достъп до услугите за хората от тази група в сградата на съда.

Силистра

- Съдебната администрация на Силистренски районен съд функционира добре, но достъпът до информацията на хора от уязвимите групи е ограничен, необходимо е да получават информацията от специалисти – посредници.

1.4.3.4. Ниво на достъп до информация за хора с увреждания за съда, неговата дейност, със-

тав, администрация, съдебни дела и т.н.

Констатация

Изследването на интернет-страниците на четирите наблюдавани съдилища констатира, че те **не предоставят достъп до информация за хора със зрителни увреждания.**

Районен съд - Разград: През тримесечния период са направени четири проучвания на интернет-страницата на съда: <http://www.razgrad.court-bg.org/index.php?im=28>. Установи се, че съдът не предлага условия за лесен достъп за онлайн услуги или справки за съдебни дела за хора със зрителни, слухови или двигателни увреждания. В сградата на съда няма достъпна информация за състава на съда и разположението на администрацията в сградата. Таблото с информация за насрочените съдебни заседания е на най-неудобното и недостъпно място. Няма видим напредък в сравнение с наблюденията от 2007г., когато констатирахме същите проблеми: *„В съда в Разград липсва информационен център. Освен че не е създадено административно звено, което пряко да напътства и информира гражданите, в магистратурата няма и служител, натоварен да поддържа връзките с обществеността“*¹⁴

Районен съд - Попово: Информация за съда, неговата дейност, състав, администрация, съдебни дела и т.н. може да достигне до хората с увреждания по няколко различни начина в зависимост от тяхното увреждане. Хората с трайни физически увреждания могат да получат информация от интернет-страницата на съда. Много ниско е нивото на достъп до такава информация за незрящи и хора неразбиращи български език. Интернет страницата е само на български език, в нея липсва софтуерна специализирана програма за незрящи потребители.

Районен съд - Шумен: Гражданското наблюдение констатира, че са поставени табели, които ориентират гражданите за местоположението в сградата на залите, кабинетите и администрацията.

Гражданите могат лесно да се ориентират в уеб-сайта на съда. Има поместена информация за съдиите от съдебните състави, за справки по делата и решенията от тях. Липсва списък на съдебните заседатели. Публикуван е годишен доклад за работата на съда, софтуера на системата за случаен избор на делата, информация за услугите, които се предоставят на гражданите, както и таксите, които се заплащат срещу тях. Уеб-страницата на съда не е недостъпна за хора със зрителни увреждания. Няма напредък в сравнение с наблюденията от 2007г., когато констатирахме: *„Съдът в Шумен няма създадена пресслужба, което е в нарушение на Правилника за съдебната администрация на районните, окръжните, апелативните и военните съдилища“*¹⁵

Районен съд - Силистра: Ние определяме нивото на достъп до информация за работата на съда за хора с увреждания като много добро. Отговори на всички въпроси могат да се намерят на интернет-страницата му на адрес <http://www.srs-bg.com>. Справки за движението на съдебните дела може да се направят и по телефона или на място в деловодството на съда или с помощта на Центъра за информационно обслужване на гражданите, който работи без обедна почивка. **Отбелязваме като недостатък, че интернет-страницата не е пригодена за хора със зрителни увреждания. Има известен напредък в сравнение с наблюденията от 2007г., когато констатирахме: „Гражданското наблюдение счита, че все още липсва достатъчно публичност за работата на съда. За улесняване на гражданите е необходимо да се изгради информационен център“**¹⁶

Извод

- Интернет-страниците на районните съдилища не предоставя възможност да се ползва от хора със зрителни увреждания.
- Интернет – страниците не предлагат информация на чужд език, не са достъпни за чужди граждани, пребиваващи на територията на България.

¹⁴ Бюлетин „граждански наблюдател 4“ – 2007г., Център на НПО в Разград, стр.51

¹⁵ Пак там, стр.52

¹⁶ Бюлетин „Граждански наблюдател 4“ – 2007г., Център на НПО в Разград, стр.52

- Визуализацията в съдебната сграда не е достатъчна.

Разград

- Интернет-страницата на Районен съд – Разград не предоставя възможност да се посещава от хора със зрителни и слухови увреждания.
- Интернет-страницата на Районен съд – Разград е само на български език. Не е достъпна за чужди граждани, пребиваващи на територията на град Разград.

Попово

- Установено ниско ниво на достъп за хора с увреждания до информация за съда, неговата дейност, състав, администрация, съдебни дела.

Шумен

- В интернет-страницата на съда няма информация за съдебните заседатели.
- Интернет-страницата не е пригодена за хора със зрителни увреждания;

Силистра

- Добра организация на информационната система за обслужване на граждани.

Общата оценка за четирите града относно достъпа на уязвими групи до правосъдие е „Добър 4“.

Съдилищата в Разград и Попово не предоставят физически условия за достъп на хора с двигателни увреждания, липсват рампи, входовете и стълбищата са тесни. В Шумен е извършен скъп ремонт на сградата, инсталиран е асансьор и са направени много подобрения във вътрешната архитектурна среда. Въпреки вложенията, съществени подобрения в практически план не са отчетени. Сравнително добър е достъпът в съдебната палата в Силистра, където има рампа на входа. Наблюдението установи, че заседанията се водят трудно, когато една от страните е от малцинство, което не владее добре български език. Често тези хора не разбират какво се случва в процеса. Съдиите разбират това и им разясняват правата и задълженията на достъпен разбираем език. Съдилищата разполагат със специалисти тълковници, когато страна в процеса не владее български език. Съдът не е заинтересован да обяви информация за член 5 от Закона за държавните такси, защото биха намалели постъпленията в размера на съдебните такси. На практика има добър закон, който не е познат на гражданите-клиенти, съдът не го изпълнява и така се създават пречки за достъпа до правосъдие. Скриването или необявяване на тази важна информация е част от административните затруднения, с които потърсилите правосъдие представителите на уязвими групи се сблъскват. Няма напредък в сравнение с 2007г., когато констатирахме: *„Първо и основно препятствие пред наблюдаваните уязвими групи, потърсили правосъдие, наблюдателите изтъкват високите съдебни такси и необосновано скъпите ценова разлики за технически услуги, предлагани от съдебните канцеларии.“*¹⁷

Освен затруднения физически достъп за хора с увреждания в съдебните сгради, се констатира и липса на електронни услуги в интернет-страниците. Потребителите, от които могат да са и хора с увреждания, нямат възможност чрез интернет да си набавят необходими съдебни документи. Интернет-страниците на четирите районни съдилища не предоставят информация за хора със зрителни увреждания чрез специализирана софтуерна програма.

1.4.4. Дейност на съдебните заседатели - впечатления за дейността им в съдебно заседание

Констатация

¹⁷ Пак там, стр.52

Наблюдението констатира сериозен проблем при прилагането на жребия за определянето на основни и резервни съдебни заседатели за участие в съдебни състави. Безспорно е установено, че във всички районни съдилища не се спазва разпоредбата за жребия за определяне на съдебните заседатели. Основната причина за това нарушение на закона е, че в съдилищата нямат разработена програма като Law Choice, която да извършва жребия. По думите на административни ръководители много съдилища изчакват разработването на такава програма от ВСС.

Липсва напредък в сравнение с наблюденията от 2007г., когато констатирахме: „Наблюдателите смятат, че в момента няма балансирана натовареност на съдебните заседатели и липсва яснота за механизма на избиране. Някои съдебни заседатели съобщиха, че не са били поканени да участват в съдебни заседания за последните три години. При формиране на съдебните състави се създават условия за конфликти на интереси, дори при прилагането на случайния подбор на разпределение на делата между заседателите“¹⁸.

Според Закона за съдебната власт, съдебните заседатели представляват в процеса обществото и по време на съдебните заседания имат равни права със съдиите. Екипът на гражданското наблюдение счита, че за да изпълняват заседателите успешно своите функции, те трябва да са добре запознати с материалите по делата. Само така те ще са в състояние да задават конкретни въпроси и да участват активно в хода на съдебните процеси.

Повишените изисквания към заседателите обаче налагат и отговорности. Според нас те трябва да бъдат включени в кръга на длъжностните лица, които обявяват публично своето имущество и декларират обвързаностите си според ЗРПКИ, норма, която в момента не е предвидена от законодателя.

Съдебните заседатели не са позната и популярна институция, като част от съдебната система, поради своя особен статут. Според закона те са част от съдебната система, но се избират от местната власт. При нарушение се санкционират от висшестоящия съд. Подобно странно и нефункционално преплитане на властите създава и непопулярния образ на този правен институт. По своя характер местната власт подлежи на съдебен контрол и не е удачно общинските съвети да избират и предлагат кандидати за съдебни заседатели. Защото местните парламенти са политически органи и вземат политически решения, независимо че са регламентирани в закона за местното самоуправление и местната администрация. В момента съдебните заседатели не са популярна институция, която обществото да възприема като неизменна част от съдебната система. Това е неработещо преплитане на функции, което по същество парализира действията на тази фигура в съдебния процес и обезсмисля съществуването ѝ. **Самата процедурата по номинации на съдебните заседатели от политическите партии нарушава основните принципи за безпартийност и безпристрастност на съда.**

Районен съд - Разград: През периода беше извършено проучване в администрацията на Районен съд – Разград: все още не е въведен жребий за определяне на основните и резервните съдебни заседатели по реда на закона. Мотивът е, че съдът очаква Висшият съдебен съвет да разработи специализирана програма, която до момента все още не е получена. До настоящия момент определянето на съдебни заседатели за участие в дела става по телефон един ден преди съдебното заседание, по поименен списък в низходящ ред от секретар-протоколистите по делата. Образованието, квалификацията и позицията на тези служители не предполагат възможности да направят обективно и професионално този отговорен избор. Секретар-протоколистите са съдебни служители, които са подчинени йерархично на съдията по време на съдебното заседание. Подобна зависимост едва ли е удачна, за да бъде тяхната преценка решаваща при избора на състава.

Няма напредък и е налице трайна тенденция в сравнение с наблюденията от 2007г., когато установихме: „работата с институциите на съдебните заседатели е възложена на съдебните секретари, протоколители. Те подбират участниците в процеса от списъка на заседателите, като следят да участват равномерно в дела през годината.“¹⁹. Нашето проучване показва, че не се изплащат възнагражденията

¹⁸ Бюлетин „Граждански наблюдател 4, - 2007г., Център на НПО в Разград, стр. 3

¹⁹ Бюлетин „граждански наблюдател 4, - 2007г., Център на НПО в Разград, стр. 40

на всички съдебни заседатели, което е нарушение на чл. 12 (2) Наредба 2 за съдебните заседатели.

Районен съд - Попово: От срещата със съдебните секретари научихме, че в съда не се провежда жребий за определяне участието на съдебни заседатели в делата. Те предпочитат да работят с хора в третата възраст – пенсионери, които могат да се явят в съда по всяко време на деня и да присъстват на всички заседания по дадено дело. Определянето на съдебни заседатели за участие в дела става по телефон един ден преди съдебното заседание, по поименен списък в низходящ ред от съдебните протоколисти. Наблюдаваните съдебни заседатели са на възраст над 50 години, мъже и жени, като за част от тях в публичното пространство е известно, че са симпатизанти на политически партии. Не е публикуван списък със съдебните заседатели. Двама от съдебните заседатели в Районен съд – Попово са едновременно и действащи общински съветници в община Попово: Марияна Иванова от групата на НДСВ и Невзат Феимов от групата на ДПС.

Районен съд - Шумен: Към съда работят общо 49 съдебни заседатели, които са избрани от Общинския съвет с мандат 2010 - 2014. Поне 5 души от поименния списък на съдебните заседатели са били кандидати за общински съветници от Партия "Социалдемократи", ДПС, НДСВ по време на местните избори през 2003 г. Един от избраните съдебни заседатели е бил кандидат за кмет на с. Царев брод, по време на местните избори 2007г. от квотата на ДПС. От общо 49 съдебни заседатели по списък, 32 са жени. Болшинството от съдебните заседатели са млади хора и работят. Поне трима са действащи учители – 2 начални учители и 1 учител по БЕЛ. Един от заседателите е асистент в педагогическия факултет на ШУ "Епископ Константин Преславски", а 1 е бивш радиожурналист. Системата за случайния подбор не се прилага при избора на съдебни заседатели. Съдията по всяко от делата сам определя кого да покани за участие в съдебния процес, като се ориентира от поименния списък и информация от канцеларията на съда кой от включените в списъка заседатели не е участвал скоро в заседания.

Само едно дело бе наблюдавано през месец юни 2010г. със съдебни заседатели. В него те взеха активно участие като задаваха въпроси на съдията, свързани с процеса. Спазва се правилото за тайното съвещание преди постановяване на крайния съдебен акт, като се дава необходимото време на съдебните заседатели и на съда за вземане на най-правилното решение. Поради неразбирането на предложението на прокурора относно групирането на няколко присъди, заседателите поискаха разяснение, което съдията направи. Също по тяхна инициатива бе поискан повторен оглед на веществените доказателства и той бе разпореден. Считаме, че в Шумен има напредък в сравнение с наблюденията от 2007г.

Районен съд - Силистра: През наблюдавания период прави впечатление, че по време на заседание съдебните заседатели внимателно изслушват страните по делото и не задават въпроси. Съдебните заседатели се ползват с необходимото уважение от страна на съдиите. Считаме, че съществува известен риск при прилагане на ЗСВ в частта за съдебните заседатели. По закон те трябва да се избират като членове на състава чрез жребий. Такава система не е въведена още в Районен съд – Силистра. Съдебната администрация в Силистра има проблеми при работата си със съдебните заседатели, която се изразява в нежелание за включване в съдебни състави, поради ниско заплащане на труда им.

Съдебен заседател с 30-годишен стаж заявява, че отскоро (2010г.) заплащането им е намалено. Заплащането на съдебните заседатели е регламентирано в чл.12 и 13 на НАРЕДБА №2 от 8 януари 2008г. за съдебните заседатели. Съдебните заседатели не минават през първоначално и периодично обучение, свързано с промяна на законодателството, подзаконовни актове, процедури и др., свързани с преките им функции на участници в съдебния процес.

Извод

- Не се провежда жребий за определянето на основни и резервни съдебни заседатели за участие в съдебен състав.

- Определянето на съдебни заседатели за участие в дела се извършва от административни служители по телефона по поименен списък.
- Няма ясни правила за контрол на балансирана натовареност на участия на съдебни заседатели в съдебните състави.
- Съдебният заседател има еднакви права и задължения със съдията, но съдебният заседател не подава декларация по реда на ЗПРКИ, нито има контрол при ползването на класифицирана информация.
- Съдебните заседатели не се подготвят предварително за даден процес, не четат предварително материалите по делото преди заседанието.
- Съдии сами определят кои съдебни заседатели по списък да участват в съдебни състави.

Разград

- Изборът на основни и резервни съдебни заседатели в Районен съд- Разград, съгласно закона, се извършва по телефона от секретар-протоколистите по поименен списък в низходящ ред.
- Няма ясни правила за контрол на балансирана натовареност на участия на съдебни заседатели в съдебните състави.
- Не се изплащат възнагражденията на заседателите, работещи на трудов договор или по Търговския закон.
- В интернет-страницата на съда не е посочено кога са приети вътрешните правила за работа на съдебните заседатели и дали са актуализирани, съгласно измененията в законодателството.
- Съдебният заседател има еднакви права и задължения със съдията, но съдебният заседател не подава декларация по реда на ЗПРКИ, нито има контрол при достъпа до класифицирана информация.

Попово

- В Районен съд – Попово не се провежда жребий за определянето на основни и резервни съдебни заседатели по реда на закона.
- Между съдебните заседатели в града има действащи общински съветници.
- На интернет-страницата на съда не е публикуван списък със съдебните заседатели.

Шумен

- Съдии сами определят кои съдебни заседатели по списък да участват в съдебни състави.
- Няма предвидена програма за обучение за съдебни заседатели.
- Съдебните заседатели не се подготвят предварително за даден процес, не четат предварително материалите по делото преди заседанието.
- Районен съд – Шумен не следи равномерната натовареност за участия на съдебните заседатели.
- В Районен съд – Шумен се разчита на самоподготовка у съдебните заседатели.
- Няма предвидена програма за обучение за съдебни заседатели.

Силистра

- Съдебните заседатели се ползват с авторитет и получават необходимото уважение като част от съдебния състав.
- Заседателите от Районен съд - Силистра не преминават обучение за запознаване с приложените закони.

- Съществува известно напрежение между съдебната администрация и част от съдебните заседатели

Общата оценка за четирите града относно дейността на съдебните заседатели е „Добър 4“.

Няма напредък в сравнение с наблюденията от 2007г., когато констатирахме: „*Наблюдателите смятат, че в момента няма балансирана натовареност на съдебните заседатели и липсва яснота за механизма на избиране. Някои съдебни заседатели съобщиха, че не са били поканени да участват в съдебни заседания за последните три години. При формиране на съдебните състави се създават условия за конфликти на интереси, дори при прилагането на случайния подбор на разпределение на делата между заседателите*“.²⁰ Ние оценяваме с ниска оценка съдебните заседатели заради формалната роля на този институт и липсата на жребий при определяне на участието в конкретни съдебни заседания. До голяма степен институтът на съдебните заседатели е формален и не е изпълнен със съдържание, поради процедурата на избор и утвърждаване. Налице е смесване на местната и съдебната власт, което е пречка за развитие на системата. Формата на ангажиране и заплащане насърчава приоритетно избора на лица в пенсионна възраст за съдебни заседатели, което нарушава баланса на представителност на цялото общество. Смятаме за съществен недостатък липсата на жребий при определяне участието на съдебни заседатели в различни съдебни дела. Използване на субективни предпочитания за избор на заседатели изкривява философията на закона за безпристрастност и справедливост. Смятаме, че съдът трябва да прекрати тази порочна практика и да започне да изпълнява изискването на закона за жребий. От предишното наблюдение (2006-2007) има известен напредък заради приетата нова Наредба 2 за дейността на съдебните заседатели,²¹ която е стъпка напред в демократизиране на института. Положителна стъпа е и регламентирането на заплащане за техния труд, което би мотивирало повече хора с висок морален и професионален статус да се ангажират с този вид работа в полза на обществото.

1.4.5. Публичност и информираност за дейността на съдилищата, проучване на интернет-страниците за достъп до публичност и информираност на гражданите

Констатация

Извършено е изследване на интернет-страниците на наблюдаваните районни съдилища по отношение на публичност и информираност за дейността на съда. Нито един от сайтовете не е преведен на друг език и не може да се ползва от хора, които не знаят български.

Интернет-страниците съдържат подробна информация за структурата и състава на съда, информация за различните служби, обявени са банковите сметки, публикувани са декларации по ЗПРКИ на служителите на съда, поместени са графика на делата. Спазват се ограниченията на Закона за защита на личните данни и Закона за класифицираната информация. Всички сайтове на съдилищата предоставят възможност на потребителите да изразяват мнения, предложения или оплаквания и да ползват образци на документи. Освен формалната публичност обаче съдилищата не използват медиите, за да информират обществото за своята дейност и се ограничават в популяризирането само на годишните си доклади, които са задължени от ВСС да изготвят. На **13.09.2010г.** е завършено проучване за практиката на публикуване на постановените съдебните актове по дела по УБДХ в интернет-страницата на съда за периода от април 2010г. до юли 2010г. Установено е, че в регистрите за публикуваните съдебни актове на всички районни съдилища не са публикувани мотивите към постановените решения по дела по УБДХ.

Районен съд - Разград: Беше извършено проучване на интернет-страницата на съда <http://www.razgrad.court-bg.org/index.php?im=28>. Тя обединява цялостната информация за Окръжния и Районния съд в града. Според нас това е много удобен подход, защото предоставя лесна възможност на потребителя да се ориентира бързо и удобно в предоставената информация.

Наблюдението по прилагането на чл.64, ал.1 от ЗСВ за незабавното публикуване на актовете на съ-

²⁰ пак там, стр. 3

²¹ Бюлетин „Граждански наблюдател 4, - 2007г., Център на НПО в Разград, стр. 3

дилищата на интернет-страниците показва, че от началото на април до края на месец май 2010г. няма публикувани актове и на тяхно място има неясно съдържание с йероглифи.

Наблюдението по приложението на УБДХ показва, че се публикуват постановените съдебни актове, но няма описани мотиви. Прави впечатление, че актовете не се публикуват в законово установения срок – до 24 часа след постановяването.

Районен съд - Попово: Съдът в Попово има собствена интернет-страница www.rspopovo.com. Тя е добре структурирана, с многообразна информация, исторически препратки и актуални указания за организацията на работата в институцията.

Освен набора от сведения за това как функционира съдът на сайта могат да се открият и формуляри, бланки и образци на документи, които институцията издава, заверява или изисква. Подробно са описани регламентите, при които гражданите са освободени от съдебни такси, както и указания какво трябва да направи всеки, който отговаря на условията и желае да ползва това право.

Има подробна информация за съдебните актове и мотивите към тях. Публикуван е и списъкът на вещите лица, които съдът ползва за експертизи. Относно УБДХ интернет-страницата не предоставя никаква информация, включително няма възможност за справки по насрочени и приключили съдебни дела, през които и да е период. Единствено справки по дела може да се направят за периода 2007 година.

Решенията и мотивите по приключилите дела по принцип се публикуват в законово установения срок от един месец на интернет-страницата в раздел дела. Достъпът до публикуваните решения и мотиви към тях е свободен, без технически проблеми и трудности при отварянето им. В публикуваните решения се спазват изискванията за защита на личните данни.

На интернет-страницата на съда не е публикуван чл. 5 от Закона за държавните такси, в който са регламентирани случаите на освобождаване от държавни такси. Този член е достъпен до гражданите само от други интернет-страници. В случай на заведено дело, адвокатите са задължени да информират клиентите си за този член от закона. В други случаи гражданите сами могат да си подадат молба за освобождаване от такса и съдията преценява основателността ѝ.

Районен съд - Шумен: Информацията в интернет-страницата се актуализира редовно и е добре организирана техническата ѝ поддръжка. Има осигурен лесен и бърз достъп за проверка на решенията на съда. Има подробна информация за услугите и таксите, предоставяни от съда. Публикувана е и системата за случайно разпределение на делата. Посредством публикуваната информация едно дело може да бъде проследено на всеки етап от развитието му – от началното заседание до постановения акт от съда. Добро впечатление прави и това, че на интернет-страницата си съдът поддържа рубрика за обратна връзка с потребителите – „Оплаквания и жалби“, както и това, че има регистър на свършените дела с постановените съдебни актове. Решенията по делата се публикуват на страницата в срок, но невинаги се публикуват мотиви за решенията. Няма публикувани и правилата за организиране на вътрешния ред и администрирането на съда, въпреки че такива са приети и се спазват от магистратите. Добро впечатление прави рубриката за обратна връзка, в която потребители на услугите на съда могат да подадат жалба, оплакване по електронен път. Новините в сайта също се обновяват периодично. Добро впечатление прави и това, че е публикувана системата, по която се подбират служителите в съдебната администрация.

Районен съд - Силистра: Прецизно изработена интернет-страница с възможни за достъп до данни. Публикува се информация за историята на съда, действащите съдии (включително и съдии по вписванията и държавни съдебни изпълнители), службите, които функционират към него, отделения, съдебни зали, обяви, публични продажби, тарифи за държавните такси, документи, годишни отчети, връзки и контакти, справки по дела и др. Липсва информация за съдебните заседатели, с които работи съдът. До средата на месец септември 2010г. в интернет-страницата няма публикувани решения по всички дела, разгледани през първата седмица на месец септември 2010г. Законът задължава

магистратите да публикуват съдебните актове незабавно след като приключат делата. Това означава в деня на постановяването или следващия ден. (до 24 часа)

Извод

Разград

- Интернет-страницата на съда в Разград предоставя добра и съдържателна информация за дейността на съда, съответните служби, такси, образци на документи и график на заседанията.
- Улеснен е достъпът на всеки раздел в интернет-страницата на съда в Разград.
- Съдебната институция използва удобен интерфейс, обединяващ Окръжен съд – Разград и Районен съд – Разград на една интернет-страница.
- Информацията в графика на заседанията е при спазване на Закона за защита на личните данни.
- Не е публикуван чл. 5 от ЗДТ за случаите на освобождаване от плащане на такси.
- Интернет-страницата не е преведена на други езици за нуждите на чужденци, пребиваващи на територията на областта.

Попово

- Решенията и мотивите към тях се публикуват на интернет-страницата на съда в законово установения срок.
- В сайта на съда гражданите могат да видят и ползват образци на всички документи.
- В сградата на съдебната палата са поставени обявления на съдебния изпълнител.
- В раздел структура има възможност за връзки с интернет-страниците на други съдилища.
- На вратите на стаите са окачени указателни табели, но няма една информационна табела с указание за разположението на стаите.
- На видно място са сложени Правилата за вътрешния ред.
- От интернет-страницата на съда местната общност може да научи за историята, структурата, дейността, заседанията, решения по дела, контакти, да намери образци за документи, както и да научи процедурата за достъп до обществена информация.
- Не е публикуван чл. 5 от ЗДТ за случаите на освобождаване от плащане на такси.

Шумен

- Информацията в сайта на съда е достъпна за потребителите.
- Не е публикуван чл. 5 от ЗДТ за случаите на освобождаване от плащане на такси.
- От кръга на потребителите, използващи страницата на съда, е изключена групата на незрящите.
- Невинаги се публикуват мотивите за решенията. Налице са публикувани мотиви само на 5 приключени дела.

Силистра

- Интернет-страницата на Районния съд в Силистра е богата на полезна информация
- Не е публикуван чл. 5 от ЗДТ за случаите на освобождаване от плащане на такси.
- Интернет-страницата не е достъпна за незрящи хора.
- Страницата на съда може да бъде модел на други съдилища в България с оглед нейната функ-

Общата оценка за четирите града относно публичност и информираност е „Много добър 5“.

В сравнение с наблюденията от 2006-2007г. има напредък:

Наличието на интернет-страници в четирите съдилища допринася за публичността и прозрачността на дейността на съдебните институции в регионите, включени в мониторинга. Нито едно от съдилищата обаче не разполага със специалист, който да отговаря за връзките с обществеността, въпреки препоръките от предходното ни наблюдение.

Напредък е монтирането на електронни информационни табла в коридорите на съда в Силистра и Шумен, които информират за текущите заседания. Остава неизпълнена нашата препоръка от 2007г.: „Висшият съдебен съвет да обяви централизиран търг за закупуване на електронни светещи табла за всички съдилища в България, за да се унифицира техническото оборудване и да се спестят финансови средства.“²²

²² пак там, стр.16

2. Втора част

2.1. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО НА РАЙОНЕН СЪД - РАЗГРАД

Град Разград е с площ 620 кв.км и население 54 720 души. Съдебните процеси в Районен съд - Разград протичат нормално, в наблюдаваните дела не са констатирани съществени пропуски и не са забелязани противоречия в практиката. Дейността на съда е публична, но има съществен недостиг на информираност на обществото за обвързаностите на магистратите (помежду им), което създава неопровергани хипотези за наличие на конфликт на интереси.

Прилага се механичен жребий при определянето на основните и резервни съдебни заседатели, но не се документира със санкция на отговорен служител. Когато страни в процеса са представители на уязвими групи – етнически малцинства, жертви на насилие, безработни и непълнолетни, съдиите им разясняват правата и задълженията и така гарантират тяхната равнопоставеност пред закона. Относно архитектурната среда - съдебната палата в Разград си остава труднодостъпна за хора в неравностойно положение. Граждани и адвокати не могат да използват санитарния възел на първия етаж на сградата, защото е заключена вратата. Има две тоалетни, но се използват само от служителите, охрана и съдии.

В началото на месец октомври 2010г. Центърът на НПО в град Разград изпрати писмо с искане да се образува проверка на всички съдебни дела по УБДХ за 2010г.:

„Формален повод за писмото е наложеното от съдия Атанас Христов максимално наказание от 15 денонощия „задържане в поделенията на МВР“ на 4 мъже в средата на месец септември 2010г., Решение №799/2010г. на Районен съд – Разград.

Според нашите наблюдения това е първият драстичен случай в град Разград през последните години, в който се прилага УБДХ с такава строгост.

Ние наблюдаваме с тревога лавинообразното увеличаване на най-строгата административна мярка „задържане в поделенията на МВР“ по УБДХ, постановявана от двама съдии в Районен съд – Разград.

*Констатираме многократно увеличаване на внасяните полицейски актове по УБДХ, което съвпада с назначаване на съдиите Атанас Дечков Христов и Николай Борисов Борисов на 01.04.2010г. **Резултатите са: в над 90% от случаите двамата съдии постановяват мерки „задържане в поделенията на МВР“, обикновено между 10 и 15 денонощия.***

Ние сме обезпокоени от прекалената строгост на съдия Атанас Христов и съдия Николай Борисов. Според нашите данни повече от 80% от всички съдебни дела по УБДХ в Районен съд – Разград се разглеждат от съдиите Атанас Христов и Николай Борисов. Това обстоятелство за нас е тревожно, защото новоназначените съдии приоритетно налагат максимални наказания.

За част от случаите има публично известни факти за наличие на прекомерност и несъразмерност на наложените наказания в сравнение с извършените деяния. Последните 5-6 месеца местните криминални хроники изобилстват с информации за наложени строги наказания по УБДХ в Разград.

Притеснително е, че за първите 9 месеца на 2010г. броят на задържаните в поделенията на МВР граждани със съдебно решение, е колкото за цялата 2009г.

На какво се дължи засилената активност на гражданите да нарушават обществения ред и норми? Защо са толкова строги двамата новоназначени съдии по УБДХ, когато гражданите не могат да обжалват техните решения?

Какъв обществен ефект се постига, ако заключиш някой за две седмици в една стара сграда, наречена „питомник“?

Увеличили ли са се драстично проявите на дребно хулиганство в Разград или има други причини?

Практиката на наблюдаваните съдилища показва, че решенията по УБДХ не подлежат на обжалване. Единственото изключение е Административен съд – София, който разглежда всички жалби от 2010г. През месец септември 2010г. Административен съд – Разград отказа да разгледа първата жалба по УБДХ срещу решение на Районен съд – Разград. Противоречива е практиката в наблюдаваните съдилища, като един от изводите е, че не може този указ, съответно наказанията, предвидени в него, да се прилага с еднаква сила за различни по размер и вид прояви на дребно хулиганство.⁴²³

Причината за нашето писмо е констатирано увеличаване на съдебните дела по Указа за борба с дребното хулиганство, както и разликата в преценката за вида на наказанието, която правят различните състави. Различната строгост в преценката на съдиите не допринася за равенството на гражданите пред закона, тъй като видът и размерът на наказанието, като че ли се определя не според нарушението, а според случайния фактор кой съдия ще разглежда делото. Присъди от по две седмици лишаване от свобода (15 денонощия задържане в поделенията на МВР), срещу които наказанията не може да възрази. Те противоречат на Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи. Това се случва, защото Указът, който действа не е променен от 1989 г. и в него допуска задържане на граждани с акт на съда, които не подлежат на контрол за законосъобразност пред по-горестояща съдебна инстанция (административен съд).

На 18.10.2010г. получихме официален отговор от съдия Веселин Стоянов – Председател на Окръжен съд – Разград по повод писмо на Центъра на НПО в Разград от 05.10.2010г. за проверка на делата по УБДХ в Районен съд - Разград.

Няколко са важните изводи:

- *В доклада от проверката на заместник-председателя на РОС Лазар Мичев се констатира, че има случаи на драстично противоречива съдебна практика;*
- *Различните съдебни състави, при сравнително идентични случаи, налагат различни по вид и размер наказания, а това е т.нар. противоречива практика.*
- *"Намирам за необходимо самите съдии от РС да анализират практиката си по приложение на УБДХ с цел случаите на драстично противоречива практика да бъдат сведени до минимум."*
- *Разгледани са 72 съдебни дела от 6 съдии.*
- *Преимуществено дела са разглеждани от съдиите Светлана Чолакова (23 бр.), Николай Борисов (17 бр.) и Атанас Христов (17 бр.);*

²³ Писмо на Центъра на НПО в Разград до Председателите на Окръжен и Районен съд – Разград, изпратено на 05.10.2010г.

- При сравнение практиката на тримата съдии се забелязва, че в над половината от делата, които е решила съдия Светлана Чолакова, са наложени наказания задържане, от които само в един случай за 10 дни, а в останалите случаи за по-малък срок.
- При съдия Борисов се забелязва, от седемнадесет решени дела по пет от тях са наложени наказания глоба, а в останалите случаи наказания задържане за различен срок, като преобладаващ е този от 10 дни задържане. **В немалка част от постановените от съдия Борисов решения се забелязва, че мотивите относно определяне вида и размера на наказанията са еднотипни и се отделя малко място за обсъждане спецификите на всеки отделен случай.**
- При анализа на 17-те дела, решени от съдия Христов прави впечатление, че само по едно дело е наложено наказание глоба, а **по всички останали 16 дела са налагани наказания – задържане, от които по тринадесет дела това наказание е в максимален срок.** По едно дело задържането е за срок от 14 дни, по друго дело е за 13 дни и по едно дело за срок от 10 дни. **С много малки изключения, в мотивите относно индивидуализация на вида и размера на наказанието съдия Христов е използвал три напълно еднакви като съдържание изречения. Това обстоятелство навежда на извода, че по тези дела докладчикът не е анализирал в необходимата степен спецификите на всеки отделен случай.**

Върховният административен съд изпрати в Конституционния съд жалба на осъден нарушител по УБДХ от град Лозница, област Разград.

„След като Административният съд в Разград отказа да гледа дело на втора инстанция, то стигна до Конституционния съд. Казусът е свързан с това имат ли право осъдените по Указа за борба с дребното хулиганство да обжалват присъдите си.

Четвърта съдебна институция ще гледа делото на 51-годишния Явор Киранов от село Сейдол. През август той е осъден от Районен съд - Разград на 15 денонощия арест по УБДХ. Причината е, че вдигнал скандал на улицата на жената, с която живял на семейни начала, но вече били разделени. Решението на магистратите е обжалвано пред Административния съд в Разград. Съдия Ина Райчева обаче остави без разглеждане жалбата, основавайки се на клауза от УБДХ, според която постановените по него наказания не се обжалват пред горна инстанция. Нейният отказ обаче е обжалван пред Върховния административен съд, който пък насочи казуса към Конституционния съд. Според върховните магистрати трябва да се прецени и дали постановката за необжалваемост на УБДХ не противоречи на българската Конституция. Те спират производството по процеса и изпращат казуса към Конституционния съд, който да се произнесе по въпроса: „Противоречи ли нормата на чл. 7 от Указа за борба с дребното хулиганство на разпоредбите на чл. 31, ал. 4 от Конституцията и на чл. 2, ал. 1 от Протокол № 7 към Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи относно „решението на районния съдия не подлежи на обжалване и се изпълнява незабавно“. След като конституционните съдии обявят своята позиция и върховните административни съдии ще се произнесат по същество по делото на Киранов.“²⁴

2.1.1. Граждански процесуален кодекс

Наблюдавани са 20 граждански дела – по Семейния кодекс, по ЗЗДетето, по ЗЗДН, Закона за българското гражданство (Закон за гражданската регистрация), дело за делба по реда на ГПК. Делата са образувани, разгледани и приключени (или отлагани) по реда на ГПК. Наблюдателите отчетоха, че съдиите във всяко наблюдавано заседание указват на страните техните права и задължения. Според гражданските наблюдатели в подложените на мониторинг граждански дела съдиите стриктно прилагат ГПК, като не се влияят от етническа принадлежност, възраст и образование на ищците, или на ответниците. Наблюдаваните заседания по брачни дела се разглеждат за много кратко време, защото най-често страните имат взаимен интерес процесът да приключи бързо. Съдиите водят заседанията професионално и безпристрастно, ръководейки се от предоставените писмени и гласни до-

²⁴ Дело от Разград стигна до Конституционния съд, Радка Минчева, http://dariknews.bg/view_article.php?article_id=613619

казателства. Почти всички от наблюдаваните производства са били експедитивни и повече от половината (14 броя) са приключени с постановен съдебен акт. Районният съд в Разград за едно тримесечие разглежда и решава делата по ГПК в разумни срокове.

Изключение прави едно наблюдавано дело за делба, което се води от две години. При проучването на причините за многократното му отлагане стана ясно, че става дума за особен вид производство със специфичен процесуален ред в две фази с няколко съдебни решения, всяко от които подлежи на отделно обжалване. За това се изисква един по-дълъг период от време, който включва много участници и е нужно да се съберат много доказателства.

При наблюдението са установени смущаващи разпоредби на новия ГПК. Според кодекса, ако ответникът не може да бъде открит на посочения по делото адрес и не се намери лице, склонно да получи съобщението, връчителят залепва уведомление на вратата или на пощенската кутия²⁵. Ако има причини за възпрепятстване на достъпа до тях, връчителят лепи уведомлението на входната врата или на видно място около нея. Когато има достъп до пощенската кутия, уведомлението се пуска в нея. От този момент лицето се счита за редовно призовано, без да се провери дали е получило призовката, без да има някаква обратна връзка. Никой не следи за спазването на неговото право на защита и участие в процеса. Този начин на призоваване нарушава тайната на кореспонденцията, записана в Конституцията, когато призовката е залепена на врата, пощенската кутия или някъде наоколо. Това е една крайна мярка, до която се прибегва в случай, че страната не е открита на посочения от нея адрес. Ако това не стане, се спъва и забавя хода на съдебния процес. Може лицето да е призовано по този начин, но в такива случаи съдът следва да му назначи особен представител, който да защити все пак неговите интереси.

За много незначителни случаи държавата иска да й бъдат давани документи, примерно с обратна разписка, а за нещо основополагащо като правосъдието е достатъчно залепване на документ, който може да бъде скъсан от недобросъвестни хора. В Гърция този проблем е решен много лесно. Съдебният изпълнител връчва призовките, но за всяка получава 30 евро от държавата - пари, които се удържат после като разноски по делото. Държавата е намерила решение, като гарантира удовлетвореността и на двете страни – призовкаря и призоваваното лице. Механизмът на призоваване е по-ефективен – има обратна връзка и призовките са връчени лично. В България ситуацията е различна от тази в Гърция. Много често се случва някой да разбере за дело срещу него, едва когато то е приключило със съдебно решение.

Съществува възможност за призоваване чрез частен съдебен изпълнител, но само по искане на ищеца. Нашето проучване в Районен съд – Разград показва, че няма такава практика.

Тази процедура е направена с цел да се избегне многократното отлагане на делото поради нередовното призоваване на ответника, който се крие или пък е в чужбина. Практиката в такива случаи е лицето да се призовава на постоянния му адрес, който то е заявило, а след това и по настоящия. Ако то не бъде открито там, се пристъпва към процедурата по залепването. Поради това постоянният адрес е основният заявен за призоваване. Ако лицето не го е променило, следва да си получи уведомлението и ако това не стане, ще е за негова сметка.

Конституционният съд²⁶ не намира за противоконституционно разпоредбата на ГПК за „връчването чрез залепване на уведомление“, като посочва, че начинът на връчването не е в противоречие с принципа за равенството на страните в процеса, тъй като не се отнася само за ответника по делото.

Другата спорна констатация от наблюдението е приложението на чл. 239, ал. 2 от ГПК. С нея се дава възможността да се постанови неприсъствено решение (въведен с новия вариант на ГПК, при който съдът може да се произнесе при определени обстоятелства и без страната да присъства), без да мотивира решението си по същество. В същото време обаче Конституцията казва, че актовете

²⁵ Чл.47 и свързаните с него разпоредби на чл.43, ал.2, последно изречение, чл.50, ал.4 и чл.51, ал.2 от ГПК (всичките с редакция ДВ, бр.59 от 20.07.2007г.)

²⁶ Решение №4 по конституционно дело №4 от 2009, съдия докладчик Румен Янков (обн., ДВ, бр. 47 от 23.06.2009г.) - <http://www.constcourt.bg/Pages/Document/WithoutFrame.aspx?ID=1291>

на правораздаването задължително се мотивират. **В 1/5 от наблюдаваните граждански дела в Разград, Шумен и Силистра съдът е постановил неприсъствено решение.**

Прави неприятно впечатление, че по време на наблюдаваните заседания на граждански дела през периода април-май 2010г., някои адвокати си обличат тогите в съдебната зала непосредствено в началото на самото заседание. При един такъв случай, съдия от Районния съд в Разград направи забележка, като напомни, че адвокатите разполагат със стая в съдебната сграда, където трябва да обличат тогите си.

Изводи:

- Заседанията по граждански дела се водят експедитивно.
- Съдиите информират страните за техните законни права и задължения.
- Призоваването чрез „залепване“ на уведомлението е неефективен механизъм в съдебното производство.
- Постановяването на решение в неприсъствие на една от страните, без да е необходимо мотивирането по същество, е несправедливо.
- Адвокатите използват съдебната зала, за да обличат своите тоги

2.1.2. Наказателно-процесуален кодекс

От наблюдаваните 14 дела, 8 са отложени. Най-често причината за отлаганията са неявяване на подсъдим или важен свидетел.

Липсва съществена промяна с констатираните наблюдения през 2007г.: *„Бавното протичане на съдебни процеси създава у гражданите чувство на „безнаказаност“ при наказателните дела. Най-честа причина за отлагането на делата е неявяване на подсъдими, важни свидетели или вещи лица. Осезаемо се чувства липсата на контрол при призоваването. Заради нередовното призоваване се отлагат голяма част от делата. Оправданията са, че ангажираните в процеса лица не живеят на постоянния си адрес.“²⁷*

Наблюдението до момента констатира, че по-често налаганите наказания са глоби и в по-малко от случаите лишаване от свобода. За различни престъпления със сериозни последици държавното обвинение предлага на съда налагане на административно наказание, като се позовава на чл. 78 „а“ от Наказателния кодекс, чието приложение е задължително, когато са налице съответните предпоставки. Подсъдимите плащат глобите в много малък размер, а свидетелството им за съдимост ще си остане чисто, дори повечето от подсъдимите умишлено не плащат, знаейки за тромавите процедури за принудително вземане на дължимите суми. **Националната агенция за приходите изпълнява само малка част от съдебните решения, в които е постановена глоба.** Това са най-честите случаи в съдебната практика в последните години.

Забелязва се приоритетно използване на чл. 78 „а“. Той определено може да се използва, но при нелепи пътнотранспортни произшествия, обвинения за клевета или обида, за хулиганство или лека телесна повреда.

Не е полезно честото му използване, защото ненаказуеми остават почти половината от престъпленията, особено тези, които преследват нанасянето на средни телесни повреди, сред които трайно отслабване на зрение или слух, избити зъби, контузии на черепа, счупени крака или ръце и други подобни. При чл.78 а от НК няма общественополезен труд.

Основен недостатък в НК е, че се предвиждат глоби, които са равни или по-малки от предвижданите по административен ред. Така за безстопанственост, документно престъпление или за хулиганство може да бъде наложена глоба, каквато се взима и за паркиране на тротоар или на зелена площ.

²⁷ Бюлетин „Граждански наблюдател 3“ – 2007г., Център на НПО в Разград, стр 3.

В момента почти всяка трета присъда в България е или след споразумение на подсъдимите с прокурорите, утвърждавано от съда, или след признание на извършителите и последващо бързо и смекчено произнасяне на съда или за освобождаване от наказателна отговорност със замяна с административна глоба (над 35% за 2009г.).²⁸

- Увеличен е броят на внесените в съда прокурорски актове и предадените на съд лица спрямо 2008 г.

Видове прокурорски актове, внесени в съда	2009 г.	2008 г.	2007 г.
Обвинителни актове	28257	27785	29998
Споразумения	11356	10398	7927
Предложения по чл.78а НК	5534	5235	7330
Общо внесени в съда прокурорски актове	45147	43428	45255

Обвинителните актове традиционно съставляват 2/3 от актовете, с които извършителите на престъпления се предават на съд. В последните три години относителният им дял намалява (от 66,3% през 2007 г. до 62,6% за 2009г.), като се констатира ръст при внесените споразумения.²⁹

Във всички тези случаи става дума или за наказания под минимума, или в повечето случаи лишаване от свобода, чието изтърпяване се отлага за изпитателен срок или пробация, което според нас е държавен отказ от наказателна репресия. **Наказателното правосъдие в някои случаи прилича повече на държавен подарък, отколкото на справедливост за престъпниците и за техните жертви.**

„По реда на Глава Двадесет и седма от НПК „Съкратено съдебно следствие в производството пред първата инстанция“ постановените осъдителни присъди са 4253 или 10%.

Одобрени от съда са 11198 **споразумения**, внесени от прокурор. Допълнително след като в съда са били внесени обвинителни актове и са образувани наказателни производства в съдебно заседание е постигнато споразумение по отношение на 10692 лица. Така общият брой на споразуменията е 21890, или 50% от осъдителните съдебни решения.

Уважени от съда са 4641 **предложения на прокурорите за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание по чл. 78а НК**. В съдебно заседание са постановени още 831 административни наказания по внесени обвинителни актове. Относителният дял на тези наказания е 13% от общия брой актове на съда.³⁰

Опростените съдебни процедури за споразумение и бързо съдебно следствие улесняват обвинените лица, прокуратурата и съда, но са за сметка на обществената справедливост и превенция. Гражданите искат обществена сигурност и безопасност, осигурена от справедлива съдебна система.

Съдебната практика в България изпраща ясно послание към обществото: **ако си престъпник – признай си вината и искай споразумение, прокуратурата веднага ще се съгласи, защото няма да разследва, а съдът иска делата да приключват бързо и в едно съдебно заседание.**

Съдът и прокуратурата броят всяко едно съдебно споразумение за спечелено дело в своите годишни статистики и отчети.

Остава усещането, че нещата с т.нар. демократични промени в правораздаването са предо-

²⁸ Според официалната статистика на прокуратурата.

²⁹ Доклад за прилагането на закона и за дейността на прокуратурата и на разследващите органи през 2009 година, www.prb.bg/php/statdanni.php, стр.12

³⁰ Пак там. Стр.9

пределени и именно съдът и прокуратурата имат единствени полза от прилагането на тези две нови популярни съдебни техники (съдебни похвата) за правосъдие.

Изводи:

- Наблюдава се спазването на Закона за правната помощ.
- Съдът реагира адекватно спрямо неявили се в заседание редовно призовани подсъдими.
- Съдиите указват на страните техните права в процесите.
- Наблюдаваните заседания по наказателните дела започват в обявеното време без закъснения.
- Прокурорите спазват правилото да са винаги облечени в тоги в съдебните зали.
- Увеличава се процентът на сключените съдебни споразумения по предложение на прокуратурата.
- Наблюдавани са наказателни производства за извършени кражби в условията на рецидив.

2.1.3. Закон за съдебната власт

Проблем създава програмирането на интернет-страницата да се отваря само с един браузър. Страницата с постановените съдебни актове е пригодена за работа единствено с Internet explorer. Останалите браузери не разчитат актовете на кирилица и ги показват като йероглифи. Ограничителното решение на програмиста на страницата стеснява достъпа на големи групи до информация за съда и съдебните актове.

В заседанията на Районен съд – Разград участват 42 съдебни заседатели, от които 9 мъже и 33 жени. Средната възраст е 47 години. Няма съдебни заседатели, които да са проверени за достъп до класифицирана информация, защото на първа инстанция не се разглеждат такива дела. В Районен съд – Разград не се провежда жребий чрез специализиран софтуер, но секретар-протоколистът го прави по списък, като се спазва изискването за балансирано разпределение на делата. В много редки случаи съдебните заседатели са били поканвани по телефона за участие в заседание в същия ден – само в случаите на незабавни производства. Жребият ще продължи да се провежда по този начин, защото съдът не разполага с финансови средства за закупуване или изготвяне на специална програма.

Важно е да се изготвя протокол от жребия с имената на избраните съдебни заседатели и с имената на съдебния служител, който провежда телефонните разговори. За тази процедура е необходимо да има писмен документ и санкция (подпис, одобрение) на съдебния администратор или административния ръководител.

Няма информация за броя на участията на съдебните заседатели в съдебни заседания в Районния съд в Разград.

Липсва напредък в сравнение с наблюденията през 2007г.: *„Наблюдателите смятат, че в момента няма балансирана натовареност на съдебните заседатели и липсва яснота за механизма на избиране. Някои съдебни заседатели съобщиха, че не са били поканени да участват през последните три години. При формиране на съдебните състави се създават условия за конфликти на интереси, дори при прилагането на случайния подбор на разпределението на делата между съдебните заседатели“³¹*

Някои от защитниците по делата се явяваха в съдебна зала без тоги. Наш наблюдател е записал коментар на адвокат по този въпрос: *„Е, айде сега, няма да се качваме чак до горе да се преобличаме, ще отслабнем“*. По време на дело 796/2010 се нарушава редът в залата от адвокат, който влиза без позволение и започва да търси своя забравена вещ. **Дело 357/2010 започва със закъснение от 10 минути заради късното явяване на прокурор Павлина Узунова.**

³¹ пак там

Изводи:

- Установен е недостатък в програмата за случайното разпределение на делата - взима се предвид единствено равномерното разпределение на делата, без да има критерии за сложност;
- Определянето на основни и резервни съдебни заседатели става по телефона;
- Съществува техническо ограничение на достъпа в интернет до публикуваните актове, защото уебсайтът се отваря само с 1 браузър;

2.1.4. Закон за закрила на детето

Наблюдавани са общо 6 дела по Закона за закрила на детето, което даде достатъчна представа за приложението му и развитието на подобен вид съдебни процеси. В съдебния процес по този закон се изяснява интересът на детето. Изготвените становища от Отдел за закрила на детето са пълни и конкретни, което спомага за взимане на правилно решение в процеса. **Спазено е условието за неприсъствие на детето в съдебна зала, тъй като не е пълнолетно. Наблюдателите констатираат, че в съдебните процеси не се обръща достатъчно внимание на издръжката на детето. Не е диференцирано определянето на издръжка според спецификите на всяко дете.**

По време на мониторинга е установен интересен случай за превишаване на права от страна на държавни институции спрямо майка, на която е направен опит да ѝ бъде отнето детето. През март 2010г. по молба на социалните служби, Районният съд в Разград разпорежда момченцето да бъде настанено в приемно семейство. Като причина за това се приема констатация на психиатър, направена по телефона, в която той твърди, че майката е психично болна и не може да се грижи за детето си.

Жената не приема за вярна експертната за психичното ѝ състояние, обжалва пред Окръжния съд, който потвърди настаняване на детето в приемно семейство за срок от два месеца. Повторната експертиза доказва, че майката е в състояние да се грижи за детето. Местните медии проявиха голям интерес към случая. Разследването им показва, че освен фактът, че е взето неправомерно от майката, детето е настанено да живее в семейство от друга верска общност и така са нарушени религиозните свободи на засегнатите.

В публикация на вестник „Екип 7“ бе поместена историята на майката, на която бе отнето детето³². В статията са отразени няколко смущаващи подробности около отделянето на детето от майката – за детето не е било потърсено семейство от Разград, а е било настанено в семейство с мюсюлманско вероизповедание от град Самуил, което се грижи за още две деца и психиатър е поставил тежка диагноза на майката само от няколко минути разговор с нея. Социалните служби са действали ултимативно спрямо майката, като са я принудили да се прегледа доброволно, а впоследствие се отнасяли с нея грубо и неуважително. Случаят с майката е типичен за превишаване на власт от социалните служби, които са взели детето с мотив, че е бедна и безработна, а веднага го настаняват в мюсюлманско семейство, на което плащат 500 лв., за да се грижи за него. Според нас биха могли социалните служби да намерят възможности да подпомогнат майката със 150 лв. месечно, за да се грижи тя сама за детето си. Според нас по принцип не се прави достатъчно за подпомагане чрез финансови средства и обучение на родителите, които имат желание, но нямат възможности да отглеждат децата си сами. През месец май 2010 г. историята претърпя положително развитие, когато след половин година раздяла детето най-после бе върнато на майката³³.

През месец май 2010г. в друго наблюдавано дело по Закона за закрила на детето, със съдебно решение непълнолетно момиче е настанено в социален дом, защото родителите му не са заинтересувани от него. Изслушването на непълнолетното момиче е направено при закрити врата и в присъствието на социален работник и педагог съгласно закона. Условието за защита на показанията е спазено. Към делото има приложен социален доклад. Съдията задава ясен въпрос към социалния работник,

³² „Майка чака да ѝ върнат детето” – в-к „Екип7”, 19 април 2010г.

³³ „Върнаха момченце при майка му” – в-к „Екип7”, 12 май 2010г.

ангажиран със случая: „*Не сте ли опитвали да повлияете на майката, да ѝ вдъхнете увереност, за да поеме грижите за дъщеря си?*“ Отговорът на социалния работник е уклончив и неясен. В такива случаи считаме, че е наложително на съда бъдат дадени правомощия да насочи и задължи родителите да посещават специализирани програми, които да възпитат отговорност и социални умения у тях.

През месец юни 2010г. е наблюдавано съдебно дело по ЗЗДетето за две малолетни деца–близнаци. На заседанието майка им е уведомена, че те трябва да бъдат преместени в друга институция. Тя е бедна и необразована жена, не говори добре български език, пред съдията изразява желанието си да вземе децата, като акцентира, че **единствено тя може да полага адекватни грижи за тях. Съдът преценява, че институция от семеен тип би била по-подходяща за развитието на децата.** Не става ясно по категоричен начин на какво основание и с какви мотиви съдът приема за единствено верни и категорично докладите на социалните служби. Липсва представен алтернативен доклад или информация по случая.

Изводи:

- Експедитивно производство по ЗЗДетето;
- Защитават се интересите на децата;

2.1.5. Закон за защита от домашно насилие

Разградският съдебен район е с богата практика по прилагането на Закона за защита от домашно насилие. **За последните 4 години броят на съдебните дела по ЗЗДН в магистратурата се е увеличил два пъти в сравнение с наблюденията през 2007г.**

Според нас предвидените в закона мерки за защита интересите на пострадалите от домашно насилие са неефективни. Установени са случаи на повторно извършване на домашно насилие след изтичането на срока на ограничителната заповед за защита.

Мониторингът показва, че в 30% от случаите, когато пострадал търси съдебна защита, от насилието вкъщи, процесът се прекратява по желание на засегнатата страна. **Наблюдателите допускат проява на натиск от насилника към жертвата. В такива случаи съдът е безсилен и спазвайки закона прекратява производството.** За това говорят фактите по дело 939/2010 - пострадалата е избягала от дома, където живее с мъжа си и детето си, поради системен побой и психически тормоз. **Ответникът заплашва, че няма да позволи на жена си да вижда детето им.** Този развой на събитията довежда до логичното решение на жертвата да се примири и да оттегли жалбата си, за да бъде до детето си, за да му полага адекватни грижи. Можем да направим извода, че ролята на полицията в процеса на превенцията на такива случаи е особено важна. Полицията следва добре да обучи своите служители по приложението на Закона за защита от домашно насилие. Държавата трябва да изработи механизми, които да помогат ефективно на жертвите, като ги настанява във временни центрове, заедно с децата, подложени на риск.

Наблюдението показва, че е необходимо прокуратурата активно да участва в превенцията на домашното насилие. Считаме, че е нужно домашното физическо насилие да се криминализира, като престъпление срещу личността. Практиката показва, че в 99% от случаите насилието е физическо и нанася физически и трайни психически травми на потърпевшите.

Националната агенция по приходите не събира наложените глоби по Закона за защита срещу домашното насилие. Прави впечатление, че независимо кога са приключили делата с постановяване на съдебни актове, по които е наложена глоба на извършителите на домашно насилие, **има само едно приключило изпълнително дело със събрани държавни вземания.**

„В България действат над 500 закони и подзаконни нормативни акта, които регулират налагането и събирането на различни видове глоби и имуществени санкции. 38 административни органа на централно ниво и техните регионални структури, както и всички общини имат правомощия, свързани с

този процес. В хаоса от нарушения и процедури битуват много различни административни практики. Част от тях са успешни, други – не толкова. При някои видове глоби администрацията събира над 60% от наложените суми, при други – събираемостта е от 8 до 10%.³⁴ „2.1. Предвидената процедура за налагане на глоби/имуществени санкции е **дълга и тромава**. Тя отнема средно около два месеца и е свързана с твърде много разходи на време, усилия и средства, както от страна на административно-наказващия орган, така и от страна на санкционираното лице.³⁵

Срещу длъжниците са заведени изпълнителни дела от Агенцията за държавни вземания, **но само в част от случаите е направено проучване на имуществото**. Според нас не е възможно нито един от длъжниците да няма имущество или доходи, годни да удовлетворят интереса на държавата и да послужат за удовлетворяване на вземанията. Възможно е и заради бездействие на **НАП в град Разград**, длъжниците да са продали или прехвърлили имущество и имоти.

По заведените изпълнителни дела не е изискана пълна справка не само за наличното движими и недвижимо имущество, а и за наличието на банкови сметки и доходи по трудови правоотношения.

Считаме, че извършителите на домашно насилие с неплащането на присъдените глоби и разности в полза на държавата, осъществяват състава на престъпление по смисъла на чл.296 от Наказателния кодекс.

Според окръжен прокурор на Разград с промяната на член 296 от НК, възможността да се водят съдебни дела е много добра и всеки прокурор би го направил при наличните доказателства. Само с една подписана декларация всеки злонамерен гражданин може да злоупотреби и да поиска заповед за защита. Опасността е голяма, когато с този единствен аргумент се искат всички предвидени от закона ограничителни мерки, включително напускане на общото жилище и настаняване на децата при жертвата. При образуване на изпълнителните дела, държавните публични изпълнители трябва да проявяват последователност при събиране на държавните вземания, за което са отговорни пред закона и всички данкоплатци.

2.1.6. Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси

Прегледът на декларациите на магистратите в съда показва различия в декларираните данни. Не съществува единен стандарт за валидността на декларациите на служителите от съдебната власт, подадени по ЗРПКИ – няма утвърдена практика дали трябва да се декларира и размерът на кредита, респективно към коя дата да бъде посочен този размер, какво точно означават „свързани лица“ с оглед специфичните разпоредби за отвеждане на съдии, които съществуват от десетки години.

Наблюдението по темата констатира, че декларации за конфликт на интереси на всички магистрати са публикувани само в страницата на Висшия съдебен съвет³⁶.

Коментар на Центъра на НПО в Разград:

Отговорността на един съдия е особено висока и персонална, затова не трябва да има съмнение в неговите действия. Формално може и да не е налице конфликт на интереси, но ние смятаме за важно обществото да бъде информирано.

34 <http://www.osf.bg/?cy=99> Доклад „Ефективност на глобите“, Институт Отворено общество, град София, април 2008, стр.4

35 Пак там, стр.7

36 <http://www.vss.justice.bg/bg/start.htm>

Немалка част от магистратите считат, че след като по силата на ГПК и НПК нямат възможност да разглеждат дела, по които са работили техни близки, то те не са свързани лица по смисъла на ЗПРКИ и не подлежат на деклариране. Според тази група магистрати това е и причината повечето от тях да не ги декларират. Ние не споделяме тази позиция и смятаме подобно поведение за погрешно, конфликт на интереси и потенциални корупционни практики.

Ние предлагаме всеки съд и прокуратура да публикува декларациите по ЗПРКИ на работещите магистрати на собствените си интернет-страници. Публикуването ще повиши прозрачността и публичността на магистратурата, което няма да натовари допълнително съдебната система.

Липсва напредък от 2007 година, когато констатирахме: „Брачното съжителство, бизнес отношенията, политическата ангажираност, когато са налице между магистратите в един съдебен окръг, създават конфликт на интереси. Те трудно могат да бъдат избегнати, ако към тях се отправят подозрения за пристрастност, необективност и неморалност“.³⁷

Изводи:

- Констатирани са декларации на съдии с неясна и непълна информация;
- Липсва информация за свързани лица, посочени в декларациите по ЗПРКИ, не е достатъчно ясно кои са те и къде работят;
- Преместен прокурор и станал съдия, вътре в съдебната система, не подава декларация по ЗПРКИ при спазване на действащите разпоредби.
- Не са публикувани декларациите по ЗПРКИ на съдиите по вписванията и на държавните съдебни изпълнители. Според нас това е задължение на органа по назначаването – Министъра на правосъдието.
- ВСС с решението си противоречи на ЗПРКИ, като според него магистрат, подал декларация по ЗПРКИ, не е длъжен да подаде нова при назначаване на друга магистратска длъжност.

2.1.7. Кодекс за етично поведение на българските магистрати

Публикация в местен вестник привлече вниманието на обществеността със заглавие „**Дознател изгоря за взети пари от Иван Стойчев**“. Филян Чолаков напуска МВР след наказание от министъра заради получен заем от лихваря³⁸ визира друг случай на нерегламентирани обвързаности в рамките на съдебната система. Филян Чолаков доскоро е работил като главен дознател в ОД на МВР Разград. Според направени проучвания на Центъра на НПО в Разград г-н Чолаков е съпруг на съдия Светлана Чолакова, която работи в Районния съд в града от месец януари 2010г. Преди това г-жа Чолакова е била прокурор в Районната прокуратура и следовател. Според нас може да се приеме, че има явни зависимости между съпрузи, които при изпълнение на служебните си задължения биха изпаднали в конфликт на интереси. Тази информация беше публикувана в местен вестник. Не е известно дали етичната комисия към съда се е самосезирала и е направила проверка по случая.

Ние смятаме, че публичният образ на съдебната институция в Разград значително е накърнен в отрицателна посока. Според нас уважението към Окръжен съд – Разград значително е намаляло след публикуване на снимката на заместник-председателя на институцията в компанията на окръжния прокурор и разследвани лица. На фотографията ясно се виждат окръжният прокурор Огнян Дамянов, заместник- председателят на Окръжния съд в града Лазар Мичев, тогавашният депутат от БСП Венелин Узунов, срещу когото, като бивш кмет, има назначена прокурорска проверка.

³⁷ Бюлетин „Граждански наблюдател 4“ – 2007г., Център на НПО в Разград, стр 3.

³⁸ http://www.ekip7.bg/index.php?option=com_content&task=view&id=5481&Itemid=28, в-к Екун 7, 21.04.2010г.

Коментар на Центъра на НПО:

За периода на наблюдение Окръжен съд-Разград не попада в обхвата на мониторинга, но според нас е необходимо специално да се спомене този укорим от етична гледна точка ловен излет.

Предварително производство има и срещу настоящия кмет на града Денчо Бояджиев, и срещу председателя на общинския съвет Добрин Добрев, също снимани като част от ловната компания. С тях е и адвокатът Стоян Димитров, който председателства групата на БСП в местния парламент.³⁹

Забелязваме близката компания на представители на съдебната, местната и изпълнителната власт. Каква е връзката между лицата на снимката? Те само ловуват заедно или имат по-сериозни дейности помежду си, необходимо ли е лица – представители на различни власти и институции, да афишират своите близки взаимоотношения пред обществото.

Морално ли е окръжният прокурор Огнян Дамянов да ходи на лов заедно с бившия кмет Венелин Узунов, настоящия кмет Денчо Бояджиев, бившия областен управител Наско Анастасов и председателя на Общинския съвет Добрин Добрев, когато срещу всички тези лица има подадени няколко сигнала в Окръжна прокуратура – Разград за извършени престъпления.

Явявали ли са се по едни и същи дела в съда окръжният прокурор Огнян Дамянов и адвокат Стоян Димитров? Какво прави в тази компания заместник-председателят на Окръжен съд – Разград г-н Лазар Мичев?

Допустимо ли е окръжен съдия да става съмнително близък с окръжния прокурор и посочените лица, които са обект на разследване в досъдебно производство и биха могли да бъдат страни в съдебен процес?

Уреждат ли се резултатите от съдебните дела по време на лов? Има ли поети ангажименти от съдията или прокурора?

Снимката, макар да е документ от частния живот на фотографираните лица, повдига въпроси за обвързаности, които не могат да не смуцават. В момента на събитието част от политическите фигури в тази компания са обект на прокурорски проверки и неформалните им контакти с магистрати дават основания силно да се съмняваме за прокурорски чадър над влиятелни фигури от местния елит.

В момента има образувани досъдебни производства срещу Наско Борисов (3 броя), Денчо Бояджиев (2 броя), Венелин Узунов (1 брой).

Извод

Разград

- Установен е напредък на съда в посока обективност и безпристрастност на дейността му.
- Възникват съмнения за конфликти на интереси при някои от съдиите.

Гражданската оценка от наблюдението на новоприети и изменени закони в Районен съд – Разград е „Добър 4“. В наблюдаваните граждански дела са прилагани и разпоредби на Семейния кодекс, Закона за защита от домашно насилие, Закона за закрила на детето, Закон за гражданската регистрация, Закон за задълженията и договорите и други граждански закони. В наблюдаваните процеси не са установени случаи на пропуски в приложенията на разпоредби на ГПК, както и няма случаи по спорове между страните относно текстове от ГПК. Но при проучване на практиката в Бълга-

³⁹ www.facebook.com/home.php?#!/group.php?gid=109636229081354&ref=ts, *Особености на Лудогорския лов, група във Фейсбук.*

рия става ясно, че режимът на призоваване, предвиден в ГПК, е с противоречив характер в частта за т.нар. „залепване на уведомления“, когато призоваваното лице не е на посочения адрес. Едва 4 от общо наблюдавани 14 броя бяха приключени с постановен съдебен акт. По този повод няма напредък в сравнение с наблюденията от 2007г.

Много интересна е практиката по приложението на Указа за борба с дребното хулиганство. През наблюдавания период е констатирано, че част от съдебните състави в Районен съд - Разград са строги и налагат преимуществено второто от двете алтернативно предвидени наказания – задържане в поделенията на МВР за срок към максимума от 15 денонощия. Прави впечатление, че по тези дела съдебното следствие не осигурява обективно, всестранно и пълно изясняване на обстоятелствата по делото. Причина за това може да е факторът „бързина“, но това не може да бъде за сметка на качеството на правораздаването. Наблюдавани са 2 административно-наказателни дела по УБДХ, които са разгледани за не повече от 15 минути и са постановени санкции с по 10 денонощия „задържане в поделенията на МВР“.

Разпределението на делата по метода на случайния принцип се спазва. То се извършва ежедневно от председателя на съда Маргарита Новакова. Наблюдението показва, че специализираната програма LawChoice, която използват всички съдилища за случайно разпределение на делата, отчита и съблюдава единствено равномерното разпределение на делата, но не отчита тежестта на делото. При увеличена натовареност на разглеждане на делата, съществува риск за разглеждане на делото в „разумен срок“ за сметка на качеството и ефективността на правосъдието.

Продължава практиката да се определят съдебни заседатели субективно по телефона с риск за неравномерно участие. Съществуват и ситуации, в които съдебен заседател отказва „поканата“ по телефона за участие поради неотложни ангажименти и това допълнително затруднява работата на съда.

По темата за служебните защитници актуалност придобива въпросът за адвокатските тоги, въведени като задължителни през 2009 година. Наблюдението установи, че не всички адвокати обличат тогите си при явяване в съдебната зала. Повече от половината защитници буквално „навличат“ тогите си в залата, непосредствено преди процеса.

Наблюдаваните съдебни процеси по този закон са изцяло в интересите на детето. Изготвените становища от Отдел за закрила на детето са пълни и конкретни, което спомогна за отсъждането на родителските права на човек, който най-добре би се грижил за отглеждането и възпитанието на детето. Спазено е условието за неприсъствие на детето в съдебна зала, тъй като не е пълнолетно. Изслушване на непълнолетни лица в съдебните процеси са направени при закрити врати и в присъствието на социални работници и педагози.

През последните пет години практиката по ЗЗДН в Районния съд се подобри и обогати значително. Осъществено е много добро взаимодействие между съд, полиция, прокуратура и НПО в работата по проблемите на домашното насилие в областта. Последните четири години се провеждат регулярно работни срещи за обучение на полицейските служители и обмяна на добри практики по приложение на ЗЗДН, организирани от Центъра на НПО в Разград и с участието на районни съдии. Създадената практика подобрява квалификацията на полицаите и засилва капацитета на МВР служителите да разследват случаи на домашно насилие.

Мониторингът показва нередности в публикуваните декларации по ЗПРКИ. Липсва яснота дали в тези случаи това обстоятелство следва да се декларира, тъй като според НПК и ГПК няма възможност съдия, респективно прокурор, да разглежда дело, по което е работил негов близък роднина. Това са обстоятелства, които винаги са известни на административните ръководители и те ги следят при разпределянето на делото, като предварително изключват този съдия или прокурор, по отношение на когото са налице такива пречки. Прави впечатление, че няма уеднаквена практика за попълване на декларациите по чл. 12 от ЗПРКИ и той не е еднакъв за всички. В публикуваната декларация по ЗПРКИ на съдия Павелта Добрева от Районен съд – Разград има посочени две свързани лица по смисъла на §1, т.1 от допълнителната разпоредба на ЗПРКИ, които са съответно адвокат и вещо

лице. Не става ясно от коя адвокатска колегия и от кой съдебен район са посочените свързани лица. В декларациите на нейни колеги също има посочени свързани лица. Най-често те са адвокати, но в декларациите коректно е посочено в кои адвокатски колегии. Съдия Доротея Иванова е посочила ползван от нея кредит, но не е уточнила размера му. Не е достатъчно ясно дали трябва да се декларира и размерът на банковия кредит или е достатъчно да бъде посочено, че е ползван такъв; необходимо ли е уточняване, че лицата работят в един съдебен район, когато това е ясно. Но откъде става ясно това?

Наблюдението констатира случаи на неетично поведение, съмнение за свързаност с компрометирани лица, политическа и икономическа обвързаност на магистрати в Разград. В публикация на разградския вестник „Екип 7“ бе поместена снимка с ловна дружина на прокурор и съдия в компания с политически лица, разследвани от прокуратура за извършени престъпления срещу държавата.⁴⁰ До момента липсва обяснение за случилото се. Двамата магистрати с поведението си поставиха под съмнение своя професионализъм и безпристрастност и опетниха моралния облик на всички съдии. Налице е търпимост в самата гилдия и липса на воля за саморегулация. Етичните комисии не работят, липсва информация за техния състав и дейност; не се самосезират.

2.2. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО НА РАЙОНЕН СЪД – ПОПОВО

Град Попово е с площ 42 214 кв.км и население 31 479 души. В Районния съд в Попово гражданите имат гарантиран равен достъп до правосъдие в съдебната зала, защото магистратите им разясняват правата. Социално слабите получават безплатна правна помощ. Съдиите полагат усилия да обезпечат явяването на страните и свидетелите по делата, за да не се отлагат процесите. По правило заседанията започват според обявените часови графици.

Съдът покрива формалните критерии за публичност и прозрачност. Има обаче възможност този процес да се подобри като вътрешните правила за работа в съдебната палата и списъците на съдебните заседатели бъдат обявени на видно място в Храма на Темида. Необходимо е да се въведе и жребий при определянето на заседателите. **Има магистрати, които не изискват от адвокатите да влизат в залата с тоги.**

Архитектурната среда не е пригодена за хора с трайни физически увреждания и техният достъп до сградата на правосъдието е затруднен. Това се усеща още по-силно от участниците в процесите, защото заседателните зали на съда са на втория етаж. Тоалетните в палатата също не са подходящи за хора с двигателни проблеми.

2.2.1. Граждански процесуален кодекс

По време на мониторинговия период са наблюдавани 19 дела, водени по ГПК в 20 заседания. Не са констатирани фрапиращи нарушения на правата на страните. Тези, които се явяваха в залата без адвокат, бяха информирани от съдиите, за правата, които имат. **На един от процесите, когато се решава дело за развод, страните се явяват с общ адвокат. Тъй като спорът завършва със споразумение, ничии интереси не са нарушени. Адвокатите не винаги спазват правилата за явяване в съдебната зала.** Много от тях влизат в заседанията без тоги, а по време на едно от делата адвокат влиза в залата, без да има отношение към процеса, като обяснява достатъчно високо на свой колега, че искал в жегата да се възползва от климатика в помещението.

Изводи:

- По време на наблюдаваните съдебни заседания не са констатирани нарушения на човешките права.
- Служебната правна помощ се осигурява на желаещите след подаване на молба от тяхна страна

⁴⁰ <http://www.facebook.com/home.php?#!/group.php?gid=109636229081354>

на.

- Отбеляза се закъснение на адвокати за съдебно заседание.
- Съдиите не са взискателни към адвокатите да бъдат облечени в тоги в съдебната зала, въпреки че има и Заповед на председателя на съда от 1 юни 2010 г. за влизане на магистрати и адвокати в съдебната зала само ако са с тоги.
- Съдиите информират свидетелите за техните права.
- През периода на наблюдение април – юни 2010г. на дела по ГПК в Районния съд в Попово няма напредък в констатираните отрицателни изводи. Забелязва се закъснение и отлагане на делата през месец юни 2010г.
- Съдия допусна прекъсване на съдебно дело от случайно влязъл в залата адвокат да се охладди от горещините.
- При наблюдението на гражданските дела се забеляза, че част от адвокатите не спазват изискването за ходене с тога в съдебната зала постоянно;
- Отбеляза се закъснение на адвокати за съдебно заседание.

2.2.2.Наказателно-процесуален кодекс

Наблюдавано е наказателно дело със значим обществен интерес срещу братята Юзеирови, станали известни с исканията си за автономни свободи на турския етнос у нас. Наказателното преследване срещу тях започна след като двамата издигнаха незаконно изграден паметник на неизвестния турски воин в село Славяново, община Попово. Обвиненията за едро хулиганство бяха разследвани от Районния съд в Попово, а граждански наблюдатели проследиха двете заседания, състояли се през месец юни 2010г.

Единият от подсъдимите не се яви в залата и съдът разпреди той да бъде доведен принудително и постанови мярка „задържане под стража“. За да не се шиканира процесът магистратите решиха делото да не се гледа по съкратеното производство, а да премине по общия наказателен ред. Вторият обвиняем, който твърдеше че не говори български, е разпитан с помощта на преводач.

По време на мониторинга наблюдателят на Центъра на НПО стана свидетел за това как се използват вратичките в НПК за проточване на делата. Оказа се, че обвиняем за престъпление срещу държавата по време на процеса се оказва в чужбина. Интересен е въпросът как е допуснато той да напусне страната, при положение, че в деня, когато е започнало разследването, той е бил в село Славяново. Очевидно механизмът за налагането на мерки за неотклонение не е достатъчно надежден, дори в случаите, когато става дума за престъпления срещу държавата.

От януари до юни 2010г. в Районен съд – Попово са разгледани 8 дела по УБДХ и всичките те са приключили с постановени глоби. За дела по УБДХ може да се разпреди и задържане до 15 денонощия в поделенията на МВР, но съдиите в Районен съд- Попово избягват да използват тази мярка. Констатираме несъвършенство на Указа в посока ограничаване правата на гражданите по драстичен начин. Постановленията по УБДХ влизат в сила веднага без право на обжалване, което противоречи на европейското законодателство, където не може да се задържи човек без да има право на обжалване.

Изводи:

- В някои от заседанията на наказателни дела не се спазва редът, а съдията взема решенията за въдворяването му, повлиян от присъствието на граждански наблюдател.
- При някои наказателни дела, след приключване на заседанието, страните по делото започват да си разменят остри реплики и да налитат на бой пред залите на втория етаж в сградата на

съда, докато охраната е на първия етаж.

- НПК дава възможност неявяването на подсъдим да бъде предпоставка за многократно отлагане на делата.
- Съдът прилага мерки за обезпечаване неявяването на участник, за да не се отлагат заседанията по наказателни дела.
- Съдът обезпечи разглеждането на производството, като трансформира процеса от съкратеното производство на производство по общия ред.
- Прокурорите спазват правилото да са винаги в тоги в съдебните зали.
- Наблюдаваните заседания по наказателните дела започват в обявеното време без закъснения.

2.2.3. Закон за съдебната власт

Заседанията по всички наблюдавани дела са открити. Съдебните канцеларии работят без обедна почивка и гражданите имат възможност да ползват услугите им в час, когато самите те не са на работа, което е сериозно улеснение.

През първите месеци на мониторинга адвокати продължаваха да влизат в съдебната зала без тоги. През месец юни т.г. на видно място на първия етаж в съдебната палатка е изложена заповед на председателя на съда, че от 1 юни 2010г. изрично се забранява влизането на магистратите и адвокатите в съдебна зала без тога и тази практика се преустанови.

Изводи:

- Съдиите не са особено взискателни към адвокатите по отношение на облеклото им и поведението в съдебна зала.
- Голяма част от адвокатите не обличат тоги за съдебно заседание.
- Отчетено е закъснение на началния час на съдебните заседания.

2.2.4. Закон за закрила на детето

През първата половина на 2010 г. в Попово са разгледани 7 дела по Закона за закрила на детето, като три от тях са били предмет на нашето наблюдение.

Правата на децата са били спазени, присъствали са експерти от социалните служби. Съдиите са се съобразявали с психологическото състояние на децата и в един от случаите, когато детето беше много разстроено, магистратът се отказа да го разпитва и го освободи от присъствие в залата.

Изводи:

- Съдиите използват подходящ тон и въпроси при разпита на деца.
- Няма отделна стая за срещи и разпит на деца.

2.2.5. Закон за защита от домашно насилие

По време на мониторинга са наблюдавани две дела по ЗЗДН. Едното е отложено, а другото прекратено, понеже по време на съдебното заседание пострадалата е оттеглила жалбата си.

Според нас, когато проявата на физическо и психическо насилие е била системна или с тежки последици, възможността за спогодба не бива да се използва като превантивна мярка. С едно такова споразумение е възможно жертвата да стане обект на повторно насилие. Целта на Закона е да прила-

га ефективна защита за пострадалите. Специално в тези производства съдът не би трябвало да предлага на страните възможност да се споразумеят извън съдебната зала. Магистратите би трябвало да знаят или да предвидят, че обикновено жертвата на домашно насилие е лесно податлива на натиск от страна на насилника. Съдът трябва да бъде по-внимателен, когато предлага на жертвите и извършителите възможност за споразумение. Според нас, когато проявата на физическо и психическо насилие е била системна или с тежки последици, възможността за спогодба не може да се използва като превантивна мярка. С едно такова споразумение е възможно жертвата да стане обект на повторно насилие. Целта на Закона е да прилага ефективна защита от проява на домашно насилие.

2.2.6. Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси

В Районния съд в Попово работят **трима съдии, един държавен съдебен изпълнител, съдия по вписванията и 20 съдебни служители**. Съдиите са подали надлежно декларациите по реда на ЗПРКИ. При проучването им бе установено, че в декларацията по ЗПРКИ на съдия Явор Томов, който е председател на Районния съд, няма посочени свързани лица по смисъла на параграф 1, т.1 от ЗПРКИ. В същото време майка му е действащ адвокат в града и е вписана в Адвокатска колегия в град Търговище. Подобен факт може да доведе до предубеждение при решаването на съдебни дела, по които майката на председателя на съда се явява като адвокат.

През наблюдавания период безспорно е установено, че двама от съдебните заседатели в Районен съд – Попово са едновременно и действащи общински съветници в община Попово: Марияна Иванова от групата на НДСВ и Невзат Феимов от ДПС. Строго регламентирано е, че магистрати не трябва да бъдат политически ангажирани и им е забранено съвместяването с други длъжности. Съдебният заседател е с равни права със съдия в съдебния състав.

Изводи:

- Не е посочено в декларацията по ЗПРКИ на съдия, че майка му е адвокат.
- Държавен съдебен изпълнител и съдията по вписванията в Районен съд – Попово не публикуват декларации по реда на ЗПРКИ

2.2.7. Кодекс за етично поведение на българските магистрати

Декларациите на магистратите са публикувани на страницата на Висшия съдебен съвет, а на съдебните служители - на сайта на Районния съд в Попово. Майката на председателя на съда е адвокат, което може да предубеди съдиите в дела, по които тя е един от адвокатите. Бащата на председателя Явор Томов е съдия във Върховния касационен съд и може да влияе при разглеждане на съдебни актове от съда на сина си в град Попово. Няма данни магистратите в град Попово да са били свързани с компрометирани лица или да участват в партийни дейности. Всичките те са подали декларации по Закона за предотвратяване и разкриване конфликт на интереси през януари 2009г. и не са съобщавали за промени в обстоятелствата, описани в тях. **Със своето поведение в обществото магистратите от Районен съд – Попово не поставят под съмнение своя професионализъм и безпристрастност.** Поведението на магистратите в Районен съд – Попово досега не е било обект на медийни изяви.

Изводи:

- Няма информация в публичното пространство за връзки на магистрати с компрометирани лица.
- По време на наблюдаваните дела съдиите вземат своите решения безпристрастно, без да са повлияни от етнически, расови и други предразсъдъци.

Гражданската оценка за приложението на новоприети и изменени закони в Районен съд - Попово

е „Добър 4“. Съдът поддържа сравнително добро ниво при прилагането на Гражданския процесуален кодекс. По време на наблюдаваните съдебни заседания не са констатирани нарушения на човешките права. Финансираната от държавата служебна защита се осигурява на желаещите след подаване на молба. Установени са проблеми с призоваването на страни и други участници в съдебния процес. В повече от 10 граждански дела ответниците не са се явили лично на заседание, поради нередовно призоваване и/или незапознаване с исковата молба. Не са констатирани нарушения на правата на наблюдаваните уязвими групи в наказателните производства. Съдът прилага мерки за обезпечаване на явяването на участник, за да не се отлагат заседанията по наказателни дела. В Районен съд – Попово не се прилага жребият за определянето на основни и резервни съдебни заседатели. Определянето им за участие се извършва по поименен списък, като се следи за балансирана натовареност. Обикновено съдебните секретари-протоколисти извършват определянето им и им се обаждат по телефона един или два дни преди първото заседание по делото. Наблюдавани са 3 граждански дела с предмет – чл. 25 и 26 от ЗЗДетето. При едно от делата са разпитани две деца със съгласието на родителите в съдебната зала. По време на разпита родителите са изведени от залата и той е проведен в присъствието на експерт от Дирекция „Социално подпомагане“. Правата на децата не са нарушени. Съдията използва подходящ тон и въпроси. Не са изнесени данни и сведения, които да нарушат техните права. От началото на 2010г. до края на юни т.г. в град Попово са разгледани 7 дела по Закона за закрила на детето. Спазват се законовите разпоредби, съдиите успяват да контролират в залата възникналите спорове между страните. В Районния съд през 2009 г. са гледани 14 дела по ЗЗДН. До края на юни 2010г. преминалите през съдебна фаза процеси по този закон са седем. Майката на председателя на съда е действащ адвокат в Попово, което може да води до предубеждение при съдиите, разглеждащи дела, по които тя е адвокат. Градът е малък и много лесно съдиите може да попаднат в конфликт на интереси със страните по делата. В съда работят само трима съдии. В публичното пространство няма информация за икономическа обвързаност на съдия или прокурор. Със своето поведение в обществото магистратите в града не поставят под съмнение своята непристрастност.

2.3. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО НА РАЙОНЕН СЪД - ШУМЕН

Град Шумен е с площ 652 кв.км и население 101 597 души. Отбелязан е известен напредък в дейността на съда при прилагането на разпоредбите от НК и ГПК. Забелязват се проявяваните от съда усилия за осигуряване на прозрачност и публичност в работата – чрез почти ежедневното обновяване на интернет-страницата на съда и обособената в нея рубрика за обратна връзка с ползвателите – „Предложения и оплаквания“.

Съдът трябва да осигурява достъпна среда за хора с увреждания във вътрешността на сградата и да увеличи възможностите за достъп за хора с увреждания до интернет-страницата на съда. Трябва да стане по-отчетлива и отговорна работата на съдебните заседатели в съдебния процес. В Районен съд – Шумен не се провежда жребий за определяне на основни и резервни заседатели за участие в съдебни състави. Определянето им става по поименен списък от съдия или съдебен служител.

2.3.1 Граждански процесуален кодекс

Гражданското наблюдение не е констатирало дискриминационно отношение към страни в процеса. Прави добро впечатление, че в делата, свързани с домашно насилие и когато деца са обект на закрила, са назначавани и експертизи, и доклади с цел по-ясната и обективна преценка на съда.

Налице е частично нарушение на реда в съдебната зала на едно от заседанията – граждани са влизали шумно в съдебната зала по време на процеса и са говорели помежду си. Съдия Калин Колешански не е направил забележка и не се е опитал да възврати ред. Съдията е говорел с по-тих от обичайния тон и не се е чувало добре в залата какво се случва по процеса.

Съдия Емилиян Ангелов твърди, че за нарушение не може да се говори, тъй като няма законо-

ва разпоредба, която да задължава съда при снемане на самоличност да изисква от участниците в процеса документ за самоличност както в ГПК, така и в НПК, съдът сменя самоличност като запитва страните, ако съдията прецени може и да изиска доказателства, но това зависи единствено от неговата преценка.

Едно от наблюдаваните граждански дела (№13/10) е отложено поради неявяване на ответника, по вина на връчителя. В протокола от съдебното заседание съдията е определил, че при следващо нередовно призоваване на призовкаря ще му бъде наложена глоба.

Гражданското наблюдение констатира следното нарушение на ГПК: проведен е разпит на свидетел без сверка на данните, предоставени от свидетеля с тези в личната му карта, поради нейната липса. Съдия Колешански провежда разпита с "уговорката" между съда и ответната страна, че ако до края на работния ден не бъде приложено копие от личната карта на свидетеля, сметите от него показания няма да имат никаква сила в съдебния процес.

Изводи:

- Почти 90% от наблюдаваните дела за периода са решени, няма отлагане на дела, решенията по тях се произнасят в установеният срок и се публикуват на интернет-страницата на съда. За сравнение от предишното наблюдение, когато имаше многократно отлагане на делата, процесът сега е по-бърз и ефективен, особено по гражданските дела, и тези по Закона за закрила на детето и Закона за защита от домашното насилие.
- Съдът работи пълноценно и съобразно разпоредбите на ГПК. Налице е само едно нарушение на реда в съдебната зала на едно от заседанията – ответникът по едно от делата (по Закона за защита от домашното насилие) започва да говори на ромски език с други присъстващи в залата. Вследствие на това, той бе предупреден от съда, че в съдебно заседание се използва само официалният – български език – и при повторен случай ще бъде глобен и отстранен от залата.
- Макар и в единичен констатиран случай, съдът нарушава разпоредбите на Гражданско-процесуалния кодекс (ГПК), провеждайки разпит на свидетел без сверка на сметите данни от самоличността му с тези в личната му карта.
- Съдът не допуска дискриминационни елементи в работата си.

2.3.2. Наказателно-процесуален кодекс

Не е налице дискриминационно отношение към никого от присъстващите и страните на съдебните заседания, т.е. съдът стриктно е спазил постановените наредби и Кодекса. Не са налице никакви ограничения на правата или ползване на привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние на гражданите и участниците в процеса. Добро впечатление е направило поведението на съдията, като обяснявал на достъпен за страните език случващото се или това, което предстои, за да могат неграмотните подсъдими да разберат.

Впечатление на гражданския наблюдател е направило и това, че четирима служебни защитници са проявявали пасивност и неангажираност към процеса - единият от тях през цялото време е чел вестник. Съдебните заседатели не са се отличили в това дело с висока ангажираност.

Изводи:

- Установено е законодателно несъвършенство в наказателния процес – отлагат се дела поради ненавременни формулирани искания на подсъдим.
- Съдиите не допускат размотаване и отлагане на съдебните процеси.

- Служебните защитници не проявяват активност в защитата на подсъдимите в наказателния процес.
- Има добра организация при воденето на съдебни заседания, липса на закъснения и нарушения на реда.

2.3.3. Закон за съдебната власт

Съдиите и прокурорите в съдебните процеси са облечени в тоги, което подчертава стрикната работа и спазване на Закона, в частност чл.102, ал.3. Препоръката на ВСС е записана в протокол от заседание⁴¹ в т.48 – абзац «Професионална етика и превенция на корупцията». Препоръката е направена в отговор на писмо от председателя на Висшия адвокатски съвет до ВСС по повод получени сигнали, че председатели на някои съдилища са започнали да глобяват заради необличане на тоги в съдебни заседания. ВСС препоръчва на председателите на съдилищата да осигурят помещение, където адвокатите да съхраняват тогите си. В случай, че такова помещение няма - да не се глобяват адвокатите за неносене на тогите.

Според нас ВСС е позволил да се приеме привилегия само за един от участниците в съдебните процеси. ВСС е приел, че законът има задължение само за съдиите и прокурорите, а за адвокатите има пожелателен характер. Не може обличането на тоги от адвокати в съдебни заседания да се обвързва с осигуряването на стаи.

Изводи:

- Част от адвокатите не спазват разпоредбата за носене на тоги.

2.3.4. Закон за закрила на детето

Съдът в Шумен е изключително отговорен при работата си по делата за прилагане на Закона за закрила на детето. По време на такъв съдия Калин Колешански няколко пъти описва на майката каква ще бъде съдбата на детето, ако тя не може да го отгледа. В другото дело съдът прекратява настаняването на малолетно дете в дом за социални грижи и го връща на майката. В двете наблюдавани дела съдията спазва разпоредбите на ЗЗДетето, но и проявява човешка съпричастност към страните по делата за осигуряването най-добрата среда и бъдеще на децата.

В едно от делата по Закона за закрила на детето, заинтересованата страна – бабата на 3 непълнолетни деца, не владее говоримо български език, което налага назначаване на преводач от съда, за да може бабата да бъде разпитана и да е адекватен участник в съдебния процес. В този случай съдът спазва задълженията си за осигуряване на преводач и създава условия за равен достъп на уязвими групи до правосъдие.

Има изградена отделна стая за срещи и разпит на деца – „синя стая“. Стаята не е в сградата на съда, но се намира много близо и това не затруднява участниците в процеса.

Изводи:

- Съдът създава равни условия на участниците в процеси по Закона за закрила на детето.

2.3.5. Закон за защита от домашно насилие

Наблюдавани са четири граждански дела по ЗЗДН. Едно от тях е заведено по иск на непълнолетно дете, представявано от майка си. Съдът излезе с решение в полза на молителя и наложи ефективни мерки за защита: глоба на стойност 150 лева, задължаване на извършителя да се въздържа от

⁴¹ 13 май 2010, www.vss.justice.bg/bg/start.htm, рубрика Заседания на ВСС, подрубрика Протоколи

насилие, отстраняването му от семейното жилище и забрана да приближава училището и местата, където могат да се срещнат с детето.

2.3.6. Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси

Всички декларации на съдиите от Районен съд – Шумен по ЗПРКИ са публикувани на страницата на Висшия съдебен съвет: <http://www.vss.justice.bg>.

При проучването на декларациите на съдиите от съда в Шумен, прави впечатление, че на всички декларации липсват посочени съответната длъжност и не се разбира кой е съдия, държавен съдебен изпълнител или съдия по вписванията. Декларациите са некоректно попълнени, липсват конкретни суми на ползвани банкови кредити, както и името на банката, предоставила заема.

При проучване на декларациите е установено, че съдия Ивелина Димова и съдия Йордан Димов са съпрузи и това е декларирано по реда на ЗПРКИ. Семейство Димови, които работят в един първоинстанционен съд не смятат това за наличие на конфликт на интереси, защото съдия Ивелина Димова работи в наказателното отделение, а съдия Йордан Димов в гражданското отделение на Районен съд – Шумен.

Повечето други декларации са с дати от януари 2009г., т.е. декларирането е еднократно. Към момента срещу съдия Тодор Тодоров има образувано дисциплинарно производство и е в отпуск до решаване на казуса. Съдия Тодоров обжалва дисциплинарното наказание, но в същото време се е кандидирал отново за председател на Районен съд и Окръжен съд - Шумен. В средата на месец юни 2010г. в „24 часа“ е публикувал статия по повод дисциплинарното наказание на съдия Тодор Тодоров и участието му в конкурсите за избор на председатели на Районен и Окръжен съд в Шумен.

Не са констатирани ситуации, в които длъжностно лице заемащо публична длъжност, да има частен интерес в разглежданите дела, както и да е осъществявало нерегламентирани контакти с компрометирани лица или с престъпния контингент. Показано е безпристрастно и обективно изпълнение на правомощията и задълженията им по служба.

Няма съдии, съдии по вписванията или прокурори, които да са действащи членове на общински или районни изборителни комисии. Няма и съдебни заседатели, които да са действащи общински съветници в момента (мандат 2007-2011).

Изводи:

- Двама съпрузи работят заедно като съдии в един първоинстанционен съд;
- Съдии не посочват конкретни размери на ползвани парични кредити и не посочват от коя финансова институция им е предоставен.
- През периода няма публикувани информации относно връзки на магистрати с лица от криминалния контингент, с изключение на информации за понижения в ранг съдия Тодор Тодоров заради контакти с Красимир Георгиев, по прякор Красьо Черния, и кандидатирането му за председател на Районен съд – Шумен и Окръжен съд - Шумен;
- Не всички дела се разпределят от административния ръководител на Районен съд – Шумен. Той разпределя само наказателните, независимо, че самият той е съдия по наказателни дела.
- Разпределението на гражданските дела се извършва от съдия по граждански дела, който няма административна функция и не би трябвало да нарушава закона за съдебната власт.
- В публичното пространство няма информация за политическа или икономическа обвързаност на съдия или прокурор.
- Не всички дела се разпределят на случаен принцип. Постъпилите молби по полицията по Указа за дребното и едрото хулиганство се дават за разглеждане на дежурен съдия, защото Ука-

зът изисква разглеждането им да става в деня на внасяне на преписката.

2.3.7. Кодекс за етично поведение на българските магистрати

За наблюдаваните 30 съдебни дела през периода гражданското наблюдение не е било свидетел на случаи за нарушаване на етични норми, конфликт на интереси в съдебната система и нерегламентирани контакти. Бившият председател на Районен съд - Шумен, съдия Тодор Тодоров, който преди месеци е понижен в ранг заради нерегламентирани контакти с Красьо Черния, е в отпуск и не участва в съдебните процеси. Всички магистрати спазват Кодекса за етично поведение в съдебната зала и извън нея.

Извод

- Стриктно се спазват нормите в Кодекса за етично поведение.
- Съдия, уличен във връзки с компрометиран лица, кандидатства да оглави отново магистратурата в града, но в момента е в отпуск и не участва в разрешаването на съдебни спорове.

Гражданската оценка за работата на съда по прилагане на новоприети и изменени закони е „Добър 4“. Съдът избира ефективни мерки и осигурява необходимата публичност при протичането на заседанията и публикувайки на интернет-страницата си решенията по тези дела, веднага след тяхното произнасяне. Спазват се сроковете в съдебните процеси по ЗЗДетето и ЗЗДН, както и определените в ГПК. Съдът проявява съпричастност и висока отговорност по дела, където жертви на домашно насилие са жени и деца. Макар и в единичен случай през месец юни 2010г., гражданското наблюдение констатира нарушение на разпоредбите на ГПК – проведен от съдия разпит на свидетел без сверка на снети от него данни за самоличност. Заседанията по всички наблюдавани наказателни дела с изключение на дело за блудство са открити. Канцеларията отказа да предостави на наблюдателите матеириалите по това дело и това беше още едно доказателства на стриктното спазване на НК. По-малко от половината наблюдавани наказателни дела са отложени. Налице е сериозен напредък в сравнение от 2007г., когато констатирахме: „През октомври 75% от проследените наказателни процеси са отложени... през декември е стигнало 100%.⁴² Не всички дела се разпределят на случаен принцип. Делата по Указа за борба с дребното хулиганство се разглеждат от дежурен съдия според закона. Впечатление прави, че административният ръководител на съда разпределя сам наказателните дела, независимо, че самият той е съдия по наказателни дела. Разпределението на гражданските дела се извършва посредством системата на случаен подбор от редови съдия по гражданските дела, който няма административна функция. Това е нарушение на закона, защото разпределението се прави само от председателя или негов заместник.

Системата за случайния подбор не се прилага при избора на съдебни заседатели по делата в Районен съд - Шумен. Съдията по всяко от делата сам определя кого да покани за участие в съдебния процес, като се ориентира от поименния списък и информация от канцеларията на съда относно това кой от включените в списъка заседатели отдавна не е присъствал на заседания. Съдебната институция е ефективна, бърза и прецизна при прилагането на разпоредбите му. Магистратите проявяват отговорно и сериозно отношение към интересите на деца, които се явяват и уязвима група в този вид дела. Съдът реагира на техните интереси и осигурява равнопоставеност в съдебния процес. Не се допускат отлагания по тези дела. Търсят се най-ефективните за децата решения. Съдебните решения по тези дела се огласяват своевременно, като се публикуват на интернет-страницата на съда. Това гарантира публичност и прозрачност на процесите. Всички наблюдавани дела по ЗЗДетето за разглеждания период са проведени при открити врата. При прилагане на Закона за защита на домашно насилие съдът не подхожда формално, а се съобразява с жертвата на насилие, независимо от възрастта и пола ѝ. Съдът взима бързи и ефективни решения, когато са налице доказателства за наличие на насилие и по този начин успява да осигури на жертвите необходимата защита. Съдът

⁴² Бюлетин „Граждански наблюдател 3“ – 2007г., Център на НПО в Разград, стр.42

не допуска отлагане по делата и стриктно спазва разпоредбите на Закона по отношение на сроковете за разглеждане и решение. Всички съдии са подали декларации по ЗПРКИ и тези декларации са публикувани на страницата на Висшия съдебен съвет. Някои от декларациите нямат поставени дати и години, както и подписи от деклараторите си. Никъде не се публикувани декларации на съдебни заседатели и съдиите по вписванията. По информация от канцеларията на ШРС, съдиите по вписванията са попълнили декларации по ЗПРКИ, но те са приложени към досиетата им и не са публикувани никъде за обществено достояние. През м. юни 2010г. няма публикувани информации относно връзки на магистрати с лица от криминалният контингент. Единствената информация по темата е на публикацията във в-к „24 часа“ за пониженията в ранг съдия Тодор Тодоров. Няма огласени в публичното пространство или констатирани от гражданското наблюдение техни нерегламентирани контакти с лица от престъпния контингент.

2.4. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО НА РАЙОНЕН СЪД – СИЛИСТРА

Град Силистра е с площ 516 кв.км и население 54 885 души. Наблюдава се видим напредък в работата на съда. Въведена е система за случаен подбор и разпределяне на делата. Интернет-страницата на съда е актуална и функционална с много информация. Входът на съда е оборудван със скенер за идентифициране на оръжия и други опасни метални предмети. На входа на палатата е монтирана информационна система, която указва залата и номера на делата за съответния ден. Съдии и участници водят съдебния процес безпристрастно и спазват процедурите по наблюдаваните закони.

През периода на наблюдението няма данни за наличие на конфликт на интереси, нито сигнали за нерегламентирани контакти на магистрати с компрометирани лица. Всички магистрати от Районния съд са публикували декларации за конфликт на интереси на интернет-страницата на ВСС. Етичното поведение на магистратите от Районен съд - Силистра е налице и в съответствие с изискванията на Кодекса за етично поведение на българските магистрати.

Архитектурната външна среда е достъпна за хора с трайни физически увреждания, а вътрешната среда е достъпна за тази група хора до първия етаж от сградата. Вторият етаж от сградата е напълно недостъпен за хора с увреждания. Необходими са още усилия относно предоставянето на достъп до съдебни заседания на хора, неспособни да изразят свободно волеизлиянията си.

Съдебната администрация в Силистра има нужда от по-усилена работа по предоставянето на достъп до информация на уязвими групи, неспособни да изразяват ясно волята си. В Районен съд – Силистра не се провежда жребий за определяне на основни и резервни заседатели за участие в съдебни състави. Заседателите не преминават обучение за запознаване с приложимите закони и съществува известно напрежение със съдебната администрация.

2.4.1. Граждански процесуален кодекс

Наблюдението на гражданските дела показва, че магистратите изпълняват всички процедури, заложи в ГПК. Не е наблюдавана пристрастност към страните по време на заседанията, съдиите са съумявали да поддържат реда в залата, изпълнили са задълженията си за разясняване правата на страните, както и задължението за разпределяне на доказателствената тежест.

Наблюдаваните граждански дела са започвали в рамките на посоченото време. При едно от наблюдаваните брачни дела по реда на глава 26 от ГПК, през месец май 2010 прави впечатление, че страните в процеса са в добронамерени отношения и желаят разводът им да бъде постановен по-бързо. Съдията не е одобрява внесеното споразумение, в частта за издръжката с мотива, че противоречи на закона, поради което се стига до корекция в тази част на споразумението. В съдебното заседание съдията е продиктувал на съдебния секретар изцяло споразумението, промяната в което е била само в частта за издръжката и допълнено относно личните вещи. В други бракоразводни дела, когато е имало корекции по споразумение, съдиите закриват заседанието и приканват страните след определен период от време (обикновено 1 час) да подпишат споразумението пред съдията,

подготвено и оформено от съдебния секретар.

Изводи:

- Съдът може да бъде причислен към съдилищата, които са претърпели качествена промяна към по-добро, относно прилагане на ГПК (който е сравнително нов);
- Заседанията по наблюдаваните граждански дела се водят точно и навреме;
- Не са установени пропуски и противоречия при прилагането на ГПК по време на наблюдаваните съдебни заседания;
- Районен съд Силистра работи с необходимата отговорност спазвайки нормите на ГПК.

2.4.2. Наказателно-процесуален кодекс

Процесите следват предвидената последователност в НПК. Участниците в заседанията – съдии, прокурори, адвокати показват познание за процеса и правораздаването. Изключение е забелязано по дело от НЧХ №159/2010г., когато адвокат на тъжителя е поискал даване ход на делото срещу непълнолетен, без той да има защитник (договорен или служебен), което е недопустимо според разпоредбата на чл. 94, ал.1, т.1 от НПК. При наблюдаваните наказателни дела от общ характер са участвали съдебни заседатели. Прави впечатление тяхното внимание към казусите по време на заседанията, но не е забелязан случай, в който те да задават въпроси.

Съдиите имат професионално поведение в съдебната зала - взискателни, сериозни, респектиращи, поддържат реда. Съдебните дела започват в посоченото време. Прокурорите се позовават точно на законите на Република България и предявяват искане за възпитателни мерки, а не само за наказателни, което е работещо за превръщането на хората, допуснали отклонения от нормите и законите да намерят и преосмислят мястото си в обществото.

Според председателя на съда Росен Костадинов в град Силистра има адвокат, който е спечелил три съдебни дела пред ВКС за наложени глоби. Според него не може нарушение на адвокати да се санкционира по НПК, защото после горестоящият съд ги отменя. Практиката на ВКС в тази посока влияе негативно на съдиите от районните съдилища да правят опити да дисциплинират различните участници в съдебните процеси, включително и адвокатите за задължително обличане на тоги.

Изводи:

- Забелязва се промяна в защитата от страна на служебните защитници – насочена към подобряване на работата им в полза на клиента;
- При две от делата, адвокатите са без тоги, което е в противоречие със задълженията на адвокатите, визирани в Закона за адвокатурата
- Няма установени проблеми или несъответствия при прилагането на НПК.

2.4.3. Закон за съдебната власт

Магистратите от Районен съд- Силистра спазват задължението си за решаване на разпределените им дела и преписки в законоустановените срокове. Няма данни за предварителни становища от страна на съдии и съдебни заседатели, относно възложените им дела, както и становища по дела, които не са им възложени. Ако се установи, че програмата е работеща, от месец септември т.г. тя ще бъде прилагана за подбор на основни и резервни съдебни заседатели. В момента съдебните заседатели се определят по поименен списък на ротационен принцип, без да е ясно какво означава това и как е регламентирано.

Изводи:

- Информационната система е много добре изградена – електронни информационни екрани

са монтирани пред всяка зала и на входа на съдебната сграда;

- Всички съдии и прокурори в наблюдаваните съдебни процеси спазват чл.102, ал.3 от ЗСВ, за разлика от адвокатите, които не винаги са с изискуемото облекло - тоги;
- Предстои тестване и прилагане на компютърна програма за подбор на основни и резервни съдебни заседатели, но не е посочен конкретен срок

2.4.4. Закон за закрила на детето

Наблюдението отчита следването на държавната политика за връщане на детето в семейна среда. При наблюдаването през месец април 2010г. дело, детето, обект на процеса, е настанено в дом за медико-социални грижи. Съдът е взел това решение, поради невъзможност на родителите за определен период от време да полагат необходимите за детето грижи. След изслушване на страните и след запознаване с доказателствата за отпадане на основанието (невъзможност за полагане на грижи), съдът постановява връщане на детето в семейна среда. Съдиите споделиха, че системата за закрила на децата е много тежка, но няма алтернатива за тази група в риск. Роднините и близките не искат да се грижат за тези деца. Зачестяват случаите, в които социалните служби прекратяват настаняването в домовете. Дванадесетте мерки в Закона за закрила на детето не работят и ефектът от тях е доста спорен.

Изводи:

- Съдът отчита необходимостта от спокойна среда и грижа за детето, като преценява неговия интерес.
- Вниманието на обществото трябва да бъде насочено към проблемите на семейството и децата, които са отговорност на родителите, а след това и на държавата.

2.4.5. Закон за защита от домашно насилие

През тримесечния период не са постъпили и образувани съдебни дела по Закона за защита от домашното насилие. Наблюдението не може да даде обективно мнение по приложението на Закона за защита от домашно насилие. Няма напредък в сравнение с наблюденията от 2007г., когато констатирахме: *„Психологически бариери спират търсенето на съдебна справедливост в случаите на домашно насилие. Проучването показва, че жертви на насилие отказвали да завеждат дела по този способ независимо, че адвокатите ги съветват точно това. Лицата претърпели агресия в дома, в болшинството случаи жени, предпочитали да съдят съпрузите си по Семейния кодекс, който поставя под въпрос брака им като цяло.“*⁴³ Според специалисти в град Силистра има добра система за превенция на домашното насилие.

2.4.6. Закон за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси

При проучване в интернет-страницата на Висшия съдебен съвет⁴⁴ установихме, че все още не са публикувани декларациите на двама новоназначени магистрати в Силистра – съдия Галина Василева и съдия Петър Петров. Според чл.13, ал.1 от ЗПРКИ лице, заемащо публична длъжност, подава декларацията по чл.12, т.1 в 7-дневен срок от назначаването му.

Според информация от Районен съд - Силистра двамата съдии са подали декларации. Администрацията на съда е изпратила декларациите за публикуване на страницата на ВСС, но не е ясно защо тя не е обявена.

Липсва информация дали държавните съдебни изпълнители и съдиите по вписванията от районните съдилища в Разград, Попово и Шумен да са подали декларации по ЗПРКИ. Осем районни съ-

⁴³ Бюлетин „Граждански наблюдател 3“ – 2007г., Център на НПО в Разград, стр.35

⁴⁴ Проучването е извършено на 20.07.2010г.

дии, един съдия-изпълнител и двама съдии по вписванията на РС – Силистра са публикували декларации за конфликт на интереси на интернет страницата на ВСС. При проучване в интернет-страницата на Висшия съдебен съвет⁴⁵ се констатира, че за двама от новоназначените магистрати в Районен съд - Силистра – съдия Галина Василева и съдия Петър Петров, декларациите все още не са публикувани.

Изводи:

- Единствено в Районен съд – Силистра държавният съдебен изпълнител и съдията по вписванията са публикували декларации по реда на ЗПРКИ, видно от интернет-страницата на Висшия съдебен съвет.
- За двама от новоназначените съдии от Районен съд – Силистра – Галина Василева и Петър Петров, няма публикувани декларации по чл.12, т.1 от ЗПРКИ.⁴⁶

2.4.7. Кодекс за етично поведение на българските магистрати

Наблюдаваното поведение на съдиите и съдебните състави в Районния съд в Силистра е етично, обективно и вдъхващо респект към институцията, която представляват. Не се забелязва фамилиарничене или пристрастност. Съдиите влизат и излизат от залата без да се спират да разговарят с адвокати или страни по дела. Съдебните заседатели също пазят дистанция и не разговарят с хората пред залата преди или след заседанията.

Извод

- Няма установена информация в публичното пространство за връзки на магистрати с компрометирани лица.
- Съдиите и съдебните състави работят безпристрастно и обективно.

Общата оценка на гражданското наблюдение по приложението на новоприети и изменени закони е „Много добър 5“. Наблюдението на гражданските дела показва спазване на съдебните процедури по ГПК. Наблюдението установи, че много граждански дела се насрочват в един и същ час за разглеждане едно след друго. Това създава неудобство за гражданите и закъснения за началото на следващите по график съдебни заседания, струпване на много хора пред залата, които чакат разглеждането на своето дело. За периода са наблюдавани 17 наказателни дела, водени по НПК.

Съдебните заседатели са внимателни и не задават въпроси директно на страните (както е по закон), а чрез председателя на състава. За тримесечния период повече от половината наблюдавани дела са отложени. Много често се призовават нови свидетели, искания за експертизи или поради неявяване на редовно призован обвиняем. Няма данни за предварителни становища от страна на съдии и съдебни заседатели, относно възложените им дела, както и становища по дела, които не са им възложени. Съдебните заседатели в съответствие със ЗСВ се подменят на ротационен принцип, но не се прилага жребий. Избират се субективно по двама съдебни заседатели за участие в конкретен съдебен състав. При разглеждане на следващо дело от същия състав се определят други двама съдебни заседатели при спазване на балансирана натовареност.

Съдебната администрация е отворена за граждани – служителите са любезни и съдействат бързо и ефективно за предоставяне на информация. Предстои тестване на компютърна програма за определяне на съдебните заседатели чрез жребии, която се очаква да стартира през месец септември 2010г.

В някои от съдебните дела децата са изведени от рисковата среда на семействата и приети в институции: ДОВДЛРГ или ДМСГД. Предприетите мерки за защита предпазва децата от риск или де-

⁴⁵ Проучването е извършено на 20.07.2010г.

⁴⁶ Проучването е извършено на 20.05. 2010г., 20.06.2010г. и 20.07.2010г.

виантно поведение, поради липсата на родителски контрол или девалвация на моралните семейни ценности. В много от наблюдаваните дела съдът е принуден да разпорежда настаняване на децата в институция, което е в противовес с държавната политика за деинституционализация. Липсата на социалната услуга „Приемно семейство“ и SOS жилища в област Силистра е основна причина за тази съдебна практика.

В Районен съд – Силистра не са наблюдавани дела по ЗЗДН за периода на наблюдение и не може да се постави оценка по този закон. За отчетния период не са наблюдавани ситуации на конфликт на интереси и няма данни за такива, поради което може да се направи извод, че законът се спазва от магистратите. Няма задължение и не е факт публикуването на декларации за конфликт на интереси от съдебните заседатели. Те имат правомощията и реалната възможност да повлияят на решение по делата, в които участват, поради което общата оценка не е висока. Няма данни за нерегламентирани контакти със страни в съдебното производство, както и данни за близост на магистратите от Районния съд с лица със спорна репутация.

Делото срещу Ахмед Доган показва: Законът срещу конфликт на интереси е абсурден, той не може да замести Наказателния кодекс

21 октомври 2010 | Мирела Веселинова |

Решението на Върховния административен съд (ВАС) по делото за конфликт на интереси срещу Ахмед Доган показва единствено колко е безсмислен Законът за предотвратяване и разкриване на конфликта на интереси. Това коментира за "Правен свят" правният директор на "Отворено общество" - София Иванка Иванова.

На 18 октомври тричленен състав на Върховния административен съд реши, че лидерът на ДПС Ахмед Доган не е изпаднал в конфликт на интереси, след като е получил хонорари по хидроенергийни проекти. Същевременно докладчикът по делото съдия Марина Михайлова остана на особено мнение. Според нея конфликтът на интереси е налице, тъй като в качеството си на депутат и едновременно с това на председател на партията, мандатоносител на предното правителство, Доган е можел да въздейства както на решенията на правителството, така и на други институции. Не само това – като доказателство, че Доган реално е разсъждавал по този начин, съдия Михайлова цитира в особеното си мнение и прословутото му изказване с. Кочан от 18 юни 2009 г.: "Аз съм инструментът на властта, който разпределя порциите на фирмите в държавата...".

Дали обаче Законът за предотвратяване на конфликт на интереси е подходящият инструмент за разрешаване на конфликта около хонорара от 1 млн. евро на Ахмед Доган, получен за консултация, която, както стана ясно, не е изготвил той, а наети експерти – срещу далеч по-скромна сума от 50 000 лв.

Конфликтът на интереси беше въведен в нашето законодателство като квази-престъпление, а в законодателствата, откъдето сме го възприели, неговата роля е съвсем различна и няма нищо общо с това, казва Иванка Иванова Проблемът, както с много други закони напоследък, идва оттам, че от една страна законът за конфликт на интереси бе направен само за "отчет пред Европа", а от друга страна – прави се опит с неговото използване да се прикрие фактът, че никой не разследва и обвинява за вече извършеното престъпление от високопоставен политик. Изглежда няма сила, която да накара нашето Народно събрание да въведе практична законова дефиниция на престъплението "подкуп", нито някой може да накара българската полиция

да разследва подкупа по високите етажи на властта или пък - българската прокуратура да докара до осъдителна присъда дело срещу висш политик, коментира Иванова.

Според нея най-важният момент от решението на ВАС е, че според съда в подадената от Доган декларация по чл.12 от Закона за конфликт на интереси **„непопълването на обстоятелствата по т. 5 от декларацията може да доведе до наказателна отговорност по чл. 313 от Наказателния кодекс“**. Попълването на декларация с невярно съдържание, подобно на търговията с влияние и подкупа, е престъпление и то се разследва и доказва по определен ред – но не пред ВАС по реда на Закона за предотвратяване и разкриване на конфликта на интереси, а пред наказателен съд по НПК. Иначе, ако допуснем, че делото пред ВАС се развие и отиде на втора инстанция, а на втората инстанция се постанови, че има конфликт на интереси, ситуацията става наистина абсурдна, твърди Иванка Иванова:

„В този случай съдът ще трябва да наложи глоба, да конфискува в полза на държавата хонорара по въпросните консултантски договори и може да постанови освобождаването от длъжност на извършителя. Глобата, предвидена в закона за нарушения на глава 2, е до 7000 лева. Това ли е наказанието за корупция по високите етажи на властта в България? 7000 лева и да върнеш парите? Този закон, който всъщност изглежда строг, е на практика много благосклонен към проявите на корупция. Неслучайно подаването на декларация с невярно съдържание, търговия с влияние или подкуп са обявени у нас за престъпления и за тях се налага наказателна отговорност. Само от наказателната отговорност може да очакваме да има ефекта и на общата, и на специалната превенция и само след реализирана наказателна отговорност престъпникът ще бъде изваден завинаги от политическия оборот - няма да бъде избран или назначаван отново на позиции във властта. Обърнете внимание - че Законът за предотвратяване на конфликта на интереси дори не предвижда такава забрана ...

От друга страна обаче, съдът ще има право да освободи от длъжност лице, за което е констатиран конфликт на интереси. Ако това лице е депутат, това означава, че съдът ще има правото да постанови прекратяване на депутатски мандат. Това обаче е огромно правомощие за съд, представлява недопустима намеса на съдебната власт в работата на законодателната и е нарушение на принципа на разделение на властите. Не може една конституирана, назначена власт, каквато е съдебната, да деституира депутат, който е избран като част от върховния законодателен орган на страната. Това трябва да може да стане само при една хипотеза - извършено умишлено престъпление. Откъдето и да погледне човек Закона за предотвратяване и разкриване на конфликта на интереси, той съдържа само абсурди. Той не може да замести едно ефективно наказателно производство“.

По този начин тя дава един интересен акцент на една теза, която вече неведнъж е изказвана в публичното пространство - че няма как със средствата на административното право да се решават проблемите, родени от бездействието на прокуратурата и МВР.⁴⁷

⁴⁷ Иванка Иванова, Програмен директор „Правна програма“ в Институт „Отворено общество“, <http://www.legalworld.bg/show.php?storyid=21520>

3. Трета част

Оценката отразява моментното състояние на четири наблюдавани районни съдилища по основните показатели на гражданското наблюдение. Фокусът на оценката са предизвикателствата в съдебната дейност, които според нас са обект на близкото бъдеще. Публичността и прозрачността в работата, управлението на съдебните сгради са особено важни за достъпа на гражданите до правосъдие. Бихме препоръчали на административните ръководители да планират своите действия за следващите три години и направят своите предложения за бюджета пред Висш съдебен съвет и Министъра на правосъдието.

Подобрило се е правораздаването в районните съдилища в Разград, Шумен и Силистра в сравнение с наблюденията от 2006-2007г. Повече от половината наблюдавани дела са приключили с постановен съдебен акт. Известен напредък е констатиран в организацията на отделните съдилища. Графиците с насрочените заседания по съдебни дела се обявяват навреме в сградите и в интернет-страниците.

Констатира се напредък по прилагането на Закона за защита от домашно насилие. В Районния съд в Разград вече има богата практика по делата, заведени по този закон. Осъществена е добра координация между заинтересовани институции по проблема с домашното насилие.

В четирите районни съдилища има клон на „Информационно обслужване“ АД, където гражданите могат да плащат съдебните такси. В съдебните сгради на Разград, Попово и Шумен е изнесена на видно място информация за гражданите за размера на таксите на услугите. В съдебната палата в Силистра няма такива указания, но информацията се дава устно на специално създадено за това гише.

Няма напредък по отношение избягването конфликти на интереси и относно етичното поведение на магистратите и съдебните служители. Констатирани са семейни и роднински връзки между съдии и служители в Разград, Попово и Шумен. Чувството на клановост и семейно правосъдие създава у гражданите съмнения за тяхната безпристрастност и подлага професионализма им на изпитание. В Районен съд – Разград са констатирани проблеми с етичното поведение на окръжен прокурор и окръжен съдия. Тяжна снимка по време на ловен излет е публикувана в местен вестник.⁴⁸ На нея е видно, че те са в компания с политически фигури, срещу които в прокуратурата има постъпили сигнали за престъпления в качеството им на длъжностни лица.

Няма съществен напредък в архитектурната вътрешна и външна среда на съдебните сгради в Разград и Попово. Съдът в двата града не предоставя улеснен физически достъп за хора с двигателни увреждания. Липсват рампи и подстъпи към входовете, стълбищата са тесни и неудобни. В съда в Шумен и Силистра има изградени рампи и подстъпи, но във вътрешната архитектурна среда няма пригодени условия за хора с двигателни увреждания. Гражданите-потребители на услуги не могат да използват тоалетна в съда в Разград. Вратата винаги е заключена и се използва само от служители и съдии, което е неуместно за институция, предлагаща публични услуги.

Разград: Гражданското наблюдение поставя обща оценка „Много добър 5“. Констатирано е, че съдебните процеси протичат нормално без пропуски, приложенията на наблюдаваните закони са без

⁴⁸ Вестник „Експ 7“ се издава от кооперация „Експ 7“

противоречия в съдебната практика, но е установена несъвместимост на Указа за борба с дребното хулиганство с Европейската конвенция за защита на правата на човека.

Много интересна е практиката по приложението на Указа за борба с дребното хулиганство. През наблюдавания период е констатирано, че част от съдебните състави в Районен съд - Разград са строги и налагат преимуществено второто от двете алтернативно предвидени наказания – задържане в подразделенията на МВР за срок към максимума от 15 денонощия. Необходимо е съдебното следствие да осигурява обективно, всестранно и пълно изясняване на обстоятелствата по делото. Фактора „бързина“ в правораздаването не може да бъде за сметка на качеството на правораздаването.

Необходимо е да се промени (прекрати) практиката да се определят съдебни заседатели субективно по телефона с риск за неравномерно участие. Вече има разработен специализиран софтуер за разпределение на съдебните заседатели. Съществуват и ситуации, в които съдебен заседател отказва „поканата“ по телефона за участие, поради неотложни ангажименти и това допълнително затруднява работата на съда.

Препоръчваме да се обърне внимание на достъпа на хора с физически увреждания до сградата на съдебната палата. Физическият достъп на хора с двигателни увреждания в съдебната палата в Разград е невъзможен. Проблемът съществува от много години и няма никакъв положителен напредък.

Нивото на прозрачност и публичност се поддържа в средна степен – съдът предоставя богата информация за дейността си чрез интернет и организиране на пресконференции. Работещите магистрати е препоръчително да посочват и актуализират коректно подадените си декларации по ЗПРКИ. Магистратите в Разград трябва да спазват етично поведение и правилата на Етичния кодекс за магистратите в България. Констатирани са случаи на публични сведения за свързаност на магистрати с политически лица, които са компрометирани за престъпления срещу държавата, както и липса на коректни данни за свързани лица в съдебната система.

Необходимо е всеки месец да се заплаща трудът на всички участвали съдебни заседатели. Ние получихме няколко сигнала от работещи заседатели, че администрацията отказва да заплаща положения труд без да посочват причини.

Попово: Гражданското наблюдение поставя оценка „Добър 4“. Препоръчваме да се изгради механизъм за ефективно призоваване на участниците в съдебните процеси. Установени са проблеми с призоваването на страни и други участници в съдебния процес. В повече от 10 граждански дела ответниците не са се явили лично на заседание, поради нередовно призоваване и/или незапознаване с исковата молба.

При случай на конфликт на интереси между магистратите е необходимо да се самоотвеждат, а свързаностите да бъдат описани в декларациите по ЗПРКИ. Майката на председателя на съда е адвокат, което може да доведе до предубеждение при съдиите по дела, в които тя е един от защитниците. Градът е малък и лесно съдии могат да попаднат в конфликт на интереси със страните по делата. Необходимо е да се отбележи, че в съда работят само трима съдии.

Съдиите винаги указват на страните по делото, както и свидетелите, техните права. Част от съдиите не са взискателни към адвокатите и не изискват защитниците да бъдат облечени в тоги по време на съдебни заседания.

Да се спазва законовият механизъм за определяне на основни и резервни съдебни заседатели. В Районен съд – Попово не се прилага жребий за определяне на основни и резервни съдебни заседатели. Определянето им за участие се извършва по поименен списък, като се следи за балансирана натовареност. Обикновено съдебните секретар-протоколисти извършват определянето, като се обаждат по телефона един или два дни преди първото заседание по делото. Не се изготвя протокол за този избор. Няма изготвени и публикувани вътрешни правила за работа на съдебните заседатели.

Интернет-страницата не предоставя никаква информация относно УБДХ, включително няма възможност за справки по насрочени и приключили съдебни дела, през който и да е период. Справ-

ки могат да се направят само за 2007 година.

Съдът трябва да обърне по-голямо внимание на подобряването достъпа на хора с увреждания до сградата. Архитектурната среда на Храма на Темида в град Попово не е пригодена за хора с трайни физически увреждания и те не могат да достигнат до сградата на правосъдието.

Усилията на съда трябва да бъдат насочени към осигуряването на по-достъпни процедури за представители на уязвимите групи. За лицата от етническите малцинства, които много често са и социално слаби лица, таксите за съдебните процедури са скъпи и те не могат да си позволят заплащане на такава сума.

До този момент няма обособени отделни стаи за разговори с малолетни и непълнолетни деца. За по-добро и ефективно правораздаване е необходимо обособяване на „синя стая“.

Шумен: Гражданското наблюдение поставя обща оценка „Добър 4“. Служителите в Районен съд – Шумен трябва да бъдат обучени как да работят с граждани. Канцеларията отказва да предостави на наблюдателите материалите по определено дело. Председателят на съда трябва да подобри механизма за разпределение на гражданските дела. То се извършва чрез системата на случаен подбор от редови съдия по гражданските дела, който няма административна функция. Процедурата е нарушение на закона, защото по закон разпределението се прави само от председателя или негов заместник.

Необходимо е подобряване на принципа за разпределение на основни и резервни съдебни заседатели. Не се прилага жребий при избор на съдебни заседатели по делата в Районен съд - Шумен. Съдията по всяко от делата определя субективно кого да покани за участие в съдебния процес, като се ориентира от поименния списък и информация от канцеларията на съда относно това кой от включените в списъка заседатели отдавна не е участвал в заседания.

Необходимо е да се подобри достъпът до сградата на хората с увреждания. Изразходвани са може би най-много финансови средства в целия апелативен район, но резултатът е незначителен – гражданите с увреждания не могат да влязат в сградата и да се предвижват по етажите. Създадени са ненужни административни пречки да се иска разрешение от председателя на Окръжен съд, за да се ползват асансьорът и платформата. Достъпът на потребители до услугите на съда е добър, но не и за групата на хората с двигателни увреждания. Независимо, че има монтирани съоръжения за улеснен достъп в сградата, тя остава труднодостъпна за незрящи и хора с двигателни увреждания. Интернет-страницата на съда е недостъпна за незрящи, предвид липсата на софтуер, който да озвучава поместеното съдържание.

Необходимо е да се подобри работата на призовкарите, които са служители на съда, но трябва по-отговорно да изпълняват задълженията си по редовното призоваване на страните.

Силистра: Гражданското наблюдение поставя оценка „Много добър 5“. Трябва да се обърне по-голямо внимание на закъснението на делата. Наблюдението установи, че много граждански дела се насрочват в един и същ час за разглеждане едно след друго. Това създава неудобство за гражданите и закъснения за началото на следващите по график съдебни заседания, струпване на много хора пред залата, които чакат разглеждането на своето дело. За тримесечния период повече от половината наблюдавани дела са отложени.

Необходимо е да се подобри механизмът за разпределение на основни и резервни съдебни заседатели. Съдебните заседатели в съответствие със ЗСВ се подменят на ротационен принцип. Избират се по двама съдебни заседатели за участие в конкретен съдебен състав. При разглеждане на следващо дело от същия състав се определят други двама съдебни заседатели при спазване на балансирана натовареност. След встъпване в длъжност съдебните заседатели (57 човека) си избират председател и имат „своя организация на работа“. Не става ясно кой отговаря за периодичното им обучение. Заседателите към силистренски РС не са били запознавани със законите – НК, НПК и други свързани закони, приложими в наказателните производства, в съдебните състави, по които те участват с ра-

вен глас като съдия докладчика.

Не се изпълнява законовото изискване за незабавно публикуване на съдебните актове на интернет-страницата на съда. До 14 септември 2010г. в интернет-страницата не са публикувани решения по всички дела, разгледани през първата седмица на месец септември 2010г.

Архитектурната външна среда е достъпна за хора с трайни физически увреждания, а вътрешната среда е достъпна за тази група хора само на първи етаж от сградата.

Входът на съда е достатъчно широк, за да може да влезе лице с двигателно увреждане, придвижващо се с помощно средство. Деловодството на съда е на втория етаж, което затруднява използването му от тези групи хора. Информация за делата те могат да получат и по телефон или чрез справка в интернет-страницата на съда.

3.2. ПРЕПОРЪКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ ДЕЙНОСТТА НА СЪДА

Препоръките имат за цел да предоставят основа за работа на съответните институции в подобряването на правната рамка и на процедурите за приложението ѝ в съдебната система.

Препоръки към Народното събрание:

- Да отмени или синхронизира Указа за борба с дребното хулиганство с Европейската конвенция за защита на правата на човека и АПК.
- Да се възстановят старите текстове в Закона за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси преди промяната от 30.03.2009г.⁴⁹;
- Държавата и общините да осигуряват институционална подкрепа на неправителствените организации или национални мрежи в подкрепа на жертвите на домашно насилие.
- Всички действащи съдебни заседатели да бъдат задължени чрез закон да попълват декларации за наличие или липса на конфликт на интереси по реда на ЗПРКИ;

Препоръки към Висшия съдебен съвет:

- Без да се търси непременно законодателна промяна, да изгради механизъм, който да гарантира ефективно връчване на призовките, за да се избегне протакането на процеса заради нередовното призоваване
- Да приеме план за действие и в срок от една година да се изградят рампи и подстъпи към всички съдебни сгради, за да се улесни достъпът на хората с увреждания.
- Процесът по установяване конфликти на интереси да се изведе извън обхвата на вътрешноведомствения контрол, за да се гарантира обективността на проверките и да се намалят възможностите за влияние и натиск;
- Да се въведат механизми за стимулиране и защита на гражданите, които подават сигнали за конфликти на интереси;
- Да закупи и предостави на съдилищата да инсталират на интернет-страниците си специализиран софтуер за предоставяне на информация за съда на потребители със зрителни увреждания.

Препоръки към Министъра на правосъдието

- Да се подобри процедурата за избор на съдебни заседатели – не може те да имат равни права със съдиите, а да се избират от Общинския съвет, в който съветниците не малко пъти са

⁴⁹ Министерски съвет прие проект за промяна в ЗПРКИ, внесен на 02.06.2010г. в Народното събрание.

страни по дела.

- Да одобри правила за дейността на съдебните заседатели, които да бъдат основани на принципите на случайния подбор, прозрачност и планиране.
- Съдебните заседатели да използват успешните практики с изработени правила в Габрово, Сливен, Ямбол, Севлиево и Ихтиман. Документите са активни в интернет и могат да бъдат намерени лесно.

За прилагане на ГПК

- При делата за издръжка на деца съдът да издирва служебно доходите на осъдения родител, за да бъде осъден да плаща издръжка според възможностите си, а не каквато е масовата съдебна практика в момента, да се присъжда универсален за цялата страна минимум.
- Съдиите да са взискателни към адвокатите да бъдат облечени в тоги в съдебната зала и да налагат глоби, ако това не се случи.
- Съдиите да не допускат прекъсване на съдебно дело от случайно влязъл в залата адвокат без значение кой е той.
- Да не се насрочват няколко граждански дела в един час, за да се избегнат закъснения в началния час.
- Съдебните призовкари да бъдат мотивирани финансово с цел редовно призоваване.

За прилагане на НПК и НК

- Необходимо е да се анализира практиката по прилагане на член 78а от НПК. Санкцията в чл.78а от НПК да гарантира не формално наказание, а да има оздравителен ефект за обществото.
- Съдът да прилага по-строги мерки за обезпечаване неявяването на участник, за да не се отлагат заседанията по наказателни дела.
- Правителството да финансира специализирани програми за поправка на осъдени рецидивисти с доказани склонности към повторно извършване на престъпления.
- Справките за съдимост на подсъдимите да се изискват и прилагат към делата преди началото на първото заседание за разглеждане на делото.
- Да се запази тенденцията за указване правата на страните в наказателни производства;
- Да се регламентира комуникацията между съда и адвокатските колегии в случаите на определяне на служебен защитник - целта е да се гарантират максимално правата на участниците в процеса;
- По-строг контрол и обезпечаване невъзможността разследвани и подсъдими да напускат страната докато се води наказателен процес срещу тях.
- Необходима е законодателна промяна, която да ограничи излишното формализиране на съдебния процес, което води до злоупотреба с право на служебен защитник на обвиняемия. По едно от делата се налага отлагане поради липсата на служебен защитник за обвиняемия. Съдът решава да уважи искането въпреки, че обвиняемият е бил запознат, че своевременно може да поиска назначаването на съдебен защитник.
- По-ефективно и ангажирано участие в процеса на служебните защитници.
- Справките за съдимост на подсъдимите да се изискват и прилагат към делата преди началото на първото заседание за разглеждане на делото.
- Преди началото на заседанията съдебният секретар да приканва адвокатите да слагат своите тоги, ако не са го направили (в Закона за съдебната власт не се вменява изрично задълже-

ние на съда да следи за това);

За прилагане на Закона за съдебната власт и Закона за адвокатурата

- Съдебните призовкари да бъдат мотивирани финансово с цел редовно призоваване.
- Всички адвокати да спазват чл.40, ал.7 от Закона за адвокатурата - да се явяват на заседание облечени винаги в тоги.
- Адвокатите да използват предвидената за тях адвокатска стая на третия етаж в съдебната палата
- Във всички наблюдавани районни съдилища да се спазва чл.72, ал.2 от ЗСВ за определянето чрез жребий основни и резервни съдебни заседатели за всеки съдебен процес.

За прилагане на УБДХ

- УБДХ да бъде отменен, като се предвиди уреждането на този вид нарушения в съкртените съдебни производства или в НК.
- Законодателят да предвиди в УБДХ възможност за обжалване на решението на съда пред Административния съд.
- Наказанието „задържане в поделенията на МВР“ по УБДХ да бъде в предвидени места, които да са съобразени с основните европейски стандарти за сигурност и хигиена.
- Съдиите задължително да вписват в съдебния акт, че осъдените имат възможност да обжалват решението пред Административен съд в 14-дневен срок.
- Правителството да финансира специализирани програми за поправяне на осъдени рецидивисти с доказани склонности към повторно извършване на престъпления.
- Районен съд – Разград да информира достатъчно време предварително Районна прокуратура – Разград за внесена полицейска преписка по УБДХ, което ще дава възможност прокуратурата да прецени и организира участието на прокурор;

За прилагане на ЗЗДетето

- Насочването на родителите от съда към специализирани програми в полза на укрепване на връзката им с децата и повишаване на родителския капацитет.
- Да се запази тенденцията за правилното прилагане на ЗЗДетето, защитаване на интересите на детето и публикуването на постановените решения в интернет-страницата на съда.
- Съдът да установява по безспорен начин коя от двете спореци страни е в състояние да осигури най-добрите условия за детето - Разград;
- Съдът да изследва внимателно всички факти и доказателства, като изисква всички възможни, без да се доверява само и единствено на държавните институции. В немалка част от случаите социалните служби са заинтересовани да бъдат отнети децата от биологичните им родители.
- В случаи на постъпили молби за прилагане на мерки за закрила на детето (отнемане на родителски права, тяхното ограничаване или настаняване в приемно семейство), съдът да назначава съдебен оглед в жилището – добра практика Районен съд–Разград, съдия Нели Генчева.
- В съдебната сграда да се обособи отделна стая за срещи и разпитване на децата.
- Необходимо е да се организират специализирани програми, които да възпитат умения и нагласи за отговорно родителство и да се предвиди законова възможност съдът да задължава родителите да ги посещават по регламент.
- Съдът да укаже на Дирекция „Социално подпомагане“ и ОЗД да предлагат алтернативни решения за настаняване на детето, различни от институционализация. В ЗЗДетето и ЗСП са пред-

видени варианти, като „Приемна грижа“, SOS майки, ДДАРГ. Необходимо е децата да не бъдат откъсвани от семейството, а да се предложи социална подкрепа. (Силистра)

За прилагане на ЗЗДН

- Националната агенция за приходите да прилага ефективни мерки за събиране на наложените съдебни глоби.
- Отказът на извършителите за участие в специализирана програма да се криминализира, като се приложат наказания, предвидени в НК.
- Да се предвиди законова възможност съдът със свое решение да задължава виновния за домашното насилие да заплаща разходите по възстановителната програма на пострадалите и таксите за личното му участие в специализираните програми срещу агресията.
- Да се изработят работещи механизми за взаимодействието между полицията, прокуратурата и съда по прилагане на Закона за защита срещу домашното насилие.
- Националната агенция за приходите да прилагат мерки за ефективно събиране на наложените съдебни глоби, за да се засили санкциониращият характер на закона.
- Агенцията за социално подпомагане да утвърди методика с единни критерии или стандарти за нови социални услуги по превенция на домашното насилие.
- Полицейските служители да бъдат обучавани как да взаимодействат ефективно с НПО, прокуратура и съд при прилагането на Закона за защита от домашно насилие.
- Прокуратурата ясно и недвусмислено да се ангажира с контрола по изпълнението на съдебните решения и заповеди. Неизпълнението на съдебно решение по този закон да се криминализира⁵⁰.
- При повторен акт на насилие, в нарушение на съдебна заповед, размерът на глобите да се увеличава двойно.
- Необходимо е да се създадат сериозни механизми всички длъжници да плащат задължително наложените глоби: институциите, местните власти и банките да не обслужват длъжниците, да не може да се регистрира моторно превозно средство, да се въведат временни ограничения за пътуване в чужбина.

За прилагане на ЗПРКИ

- Процесът по установяване и констатиране на конфликти на интереси да се изведе извън обхвата на проверяваните органи, за да има обективни проверки и да няма възможности за влияние и натиск;
- Да се създаде независим централен орган за проверка и установяване конфликти на интереси. Процедурите са блокирани и законът не се прилага – в момента никой не може да принуди един кмет, председател на държавна агенция или комисия да направят проверка или да внесат доклад в съда;
- Да се създаде централна система за докладване с интернет-страница, която да се координира от независим орган, избран от Народното събрание;
- Съдиите, прокурорите, държавните съдебни изпълнители и съдии по вписванията да подават винаги декларации при настъпили нови обстоятелства, както повелява законът.
- Съдиите по вписванията и държавните съдебни изпълнители да попълват декларации по ЗПРКИ
- Да се въведат забрани за уличените лица в конфликти на интереси, с влязло в сила съдебно

⁵⁰ Препоръката е изпълнена с промяна на чл.296 от НК, в сила от месец април 2009г.

решение, да не могат да заемат държавни и общински длъжности, да печелят публично финансиране (със или без конкурс), да получават привилегии от държавата, общините или дружества с преобладаващо публично участие;

За прилагане на Кодекса за етичното поведение на българските магистрати.

- При съмнения за връзки с компрометирани лица, магистратите публично да се разграничат и да разсеят тези съмнения.
- Да се обучат етичните комисии, за да могат да функционират ефективно и при всеки постъпил сигнал.
- Декларациите за конфликт на интереси да се подават всяка година.

Препоръки за съдебните заседатели:

- Периодично (на 6 месеца) провеждане на обучения за запознаване на съдебните заседатели със законите и измененията в тях;
- Да се разработят правила за дейността на съдебните заседатели, които да бъдат основани на принципите на случайния подбор, прозрачност и планиране.
- Да бъдат разработени и приети правила за етично поведение на съдебните заседатели.
- Да се разработят механизми за атестиране на работата на всеки съдебен заседател през годината и тази атестационна оценка да бъде критерий при последващ избор на съдебни заседатели. Така ще се ограничи влизането на немотивирани и неангажирани съдебни заседатели в съдебния процес.
- Определянето на основни и резервни съдебни заседатели да бъде чрез жребий, който да се извършва от съдебния администратор.
- В случаите на спешни производства е удачно всеки месец да има график със съдебните заседатели, които могат да бъдат на разположение, като отново се следят посочените принципи на подбор.
- Необходимо е да се разпишат точно и хипотезите, в които съдебните заседатели не могат да участват по уважителни причини и как това обстоятелство се доказва с документи.
- Да се промени процедурата за избор на съдебни заседатели и да не се допуска общински съветници да бъдат включвани в техния състав, защото това влиза в противоречие с деполитизираните функции на независимия съд.
- При системно неизпълнение на задълженията от страна на съдебен заседател, да се прилага чл. 71 от ЗСВ, който предвижда освобождаване от длъжност.
- Да се предвидят парични санкции спрямо съдебни заседатели, които отказват да изпълняват задълженията, които са поели, ако не са посочили основателни причини за това.
- Съдебните заседатели, също като магистратите, да попълват декларации за конфликт на интереси.
- Съдебните заседатели да използват успешните практики с изработени правила в Габрово, Сливен, Ямбол, Севлиево и Ихтиман. Действащите там правилници са публикувани в интернет и са общодостъпни.

Препоръки за Районен съд - Разград

- Да създаде условия за достъп на хора с увреждания, като се изгради рампа към главния вход на сградите – да поиска целево финансиране от Висшия съдебен съвет.
- Да осигури възможност гражданите да ползват тоалетна на първия етаж.

- Да разшири спектъра от услуги, предоставяни по електронен път и да информира гражданите за възможността да се възползват от тях .
- Да въведе система за оценка на обслужването за граждани.
- Да се универсализира (уеднакви) потокът от информация чрез превод на основните европейски езици.
- Да предвиди възможности за участия на съдии в специализирани обучения и форуми по проблемите на уязвимите групи, деца и хора с увреждания.
- В сътрудничество с организации за хора с увреждания и да потърси оптималното решаване на проблемите, свързани с достъпа на тази група до услугите на съда.
- Да изработи ефективен механизъм за работа по сигнали и жалби на граждани, като използва добри практики и опита на реализирани вече проекти в тази насока.

Препоръки за Районен съд - Попово

- Да се осигурят достатъчно просторни канцеларии, в които да има технически условия за гражданите от уязвимите групи, пожелали да ползват материали по делата.
- Да се въведат информационни технологии за повишаване нивото на обслужване.
- Да се установи практика част от охраната да стои на втория етаж от сградата на съда по време на наказателни дела.
- Да има система за информиране на хора със специфични увреждания (с намален слух, незрящи или неграмотни) - с помощта на Брайлов текст, аудиоинформация, достъпен текст за гражданите с много илюстрации, интернет страницата да е пригодена и за незрящи хора, например софтуерите Jaws for Windows и Speech WAP 2.0.
- Държавният съдебен изпълнител и съдията по вписванията да публикуват декларации по реда на ЗПРКИ.
- Да се публикува поименен списък на съдебните заседатели.
- Да не се допуска общински съветници да бъдат избирани за съдебни заседатели.

Препоръки към Районен съд - Шумен

- Съдът не трябва да допуска процесуални нарушения при прилагането на разпоредбите на ГПК.
- Декларациите за конфликт на интереси на всички съдии трябва да бъдат подписани и с обозначени дати, независимо, че в сайта на ВСС са поместени подадените в електронен формат;
- Съдиите да не допускат процесуални нарушения в делата по реда на ГПК.
- Необходимо е да се въведе система за случаен подбор при избора на съдебни заседатели за участие в заседанията по делата;
- Да се разработят механизми за атестиране на работата на всеки съдебен заседател през годината и тази атестационна оценка да бъде критерий при последващ избор на съдебни заседатели от ОБС ще се избегне влизането на немотивирани и неангажирани съдебни заседатели в съдебния процес;
- Да бъдат разработени и приети правила за етично поведение на съдебните заседатели и те да бъдат публикувани на страницата на съда;
- Да се публикува списък на съдебните заседатели и информация за тях, както и за начина, по който се разпределят да наблюдават делата.

- Да се публикува в страницата на съда Кодекса за етично поведение на българските магистрати.

Препоръки към Районен съд – Силистра

- Да се използват възможностите на Европейската заповед за арест (Закон за екстрадицията и европейската заповед за арест) при необходимост
- Съдът да полага повече усилия за спазване на поредността на мерките за защита, предвидена в ЗЗДетето при наличие на основания за настаняване извън семейството.
- Да се създаде банка „Кадри“ със специалисти – преводачи, тълковници, с които съдът да работи при необходимост.
- Създаване на партньорски взаимоотношения и сътрудничество с регионалните медии и периодично информирание на обществеността за дейността на съда
- Подобряване взаимодействието между съдебната администрация и ръководството на съдебните заседатели; обсъждане на възможности за съвместни дейности - обучение за запознаване с приложимите закони и периодично обучение, за да са запознати с промените в законите.

Общи препоръки:

- Всички наблюдавани районни съдилища да изградят информационни центрове на партерните етажи в сградите си.
- Да се провежда жребий за определяне на основни и резервни съдебни заседатели;
- Да се заплаща всеки месец положеният труд на всички съдебни заседатели според последните промени в нормативната уредба.

Коментар на юристи от Националната НПО мрежа за гражданско наблюдение на съда в България по приложението на Указа за борба с дребното хулиганство (УБДХ)

Становище на Ана Караиванова, която оглавява Инспектората към Висшия съдебен съвет от началото на 2008 г., споделено в интервю:⁵¹ „Категорично съм против да се дават бонификации за това, че обвиняемият си бил признал, най-малкото, че с обратен знак направихме самопризнанието царица на доказателствата“.

При наблюдението на административно–наказателни дела в четирите съдебни района интерес привлече нормативите и приложението на **Указа за борба с дребното хулиганство (УБДХ)**. В решения на Европейския съд за правата на човека по дела, заведени срещу България, се коментира, че този нормативен акт е в противоречие с Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи /ЕКЗГЧОС/ и не отговаря на съвременните стандарти за защита правата на човека. Европейската конвенция повелява, че всяко задържане, дори и извършено по постановление от съдебен орган, трябва да подлежи на контрол за законосъобразност от висшестоящ съд. Съгласно чл.7 от УБДХ, решението по този указ не подлежи на обжалване и се изпълнява незабавно, въпреки че визираните в чл.1, ал.1 от същия определя нарушенията и наказанията по този нормативен акт като административни. Неточна и несъобразена с изменените обществени отношения, предвид приемане на УБДХ през 1963 година, е разпоредбата на чл. 1 ал. 2 от Указа, очертаваща състава на дребното хулиганство. В противоречие на разпоредбата на чл. 13 от ЗАНН е предвиденото в Указа наказание «задържане в поделенията на МВР до 15 денонощия», което не попада в обхвата на изброените видове административни наказания –обществено порицание, глоба или временно лишаване от права за упражняване на определена професия или дейност. За всяко едно от тях ЗАНН предвижда процедура по обжалване на съдебните актове, т.е. подлежат на последващ съдебен контрол.

Безспорно остава открит въпросът – дребното хулиганство административно нарушение ли е, «несъществено престъпление» ли е или такова, доближаващо се до разпоредбата на чл. 325 от НК? Ако е административно нарушение, защо е предвидено наказание „задържане в поделенията на МВР до 15 денонощия“, а не някое от определените по ЗАНН административни наказания? Следва да се отговори и на въпроса дребното хулиганство „несъществено престъпление ли е“ – по терминологията на съда в Страсбург, или изпълва признаците на чл.325 от НК, но при условията на „маловажност“ по смисла на чл. 91 т. 9 от НК. Изрично е посочено в УБДХ, че наложеното административно наказание не се счита за осъждане и не се вписва в бюрата за съдимост. Ако съдията е постановил задържане, то се изтърпява в съответното поделение на МВР, като времето за изтърпяването му се използва за «включване на нарушителите в общественополезен труд съобразно тяхното здравословно състояние, възраст и др.». Нарушителите не получават трудово възнаграждение от работодателите си; работното им място се запазва и не се прекъсва трудовият им стаж.

Предвид Решенията на съда за правата на човека в Страсбург по делата «Станчев срещу България» и «Камбуров срещу България» Гражданското наблюдение счита, че липсата на възможност за обжалване на решенията, постановени по реда на УБДХ нарушават чл. 2 от Протокол № 7 на ЕКПЧ. Пример за удобното прилагане на Указа бяха наказанията, раздадени за една нощ на протестиращите на 14 януари 2010 г. пред сградата на Парламента. Без право на обжалване решението на съда. А дори за минаване на червено можеш да обжалваш постановлението за наложено наказание по Закона за движение по пътищата.

⁵¹ Публикация „Прокурори пишат по 2 обвинителни акта на година“, в-к „24 часа“, 28 юли 2010 г.

Изследване на практиката в наблюдаваните съдилища по прилагането на този указ показва, че: наказанието се прилага с еднаква сила за различни по размер и вид прояви на дребно хулиганство. В много от наблюдаваните случаи съдебното дело протича само в едно съдебно заседание; повечето подсъдими не се представляват от професионални защитници в процеса и не разбират смисъла му; съдът не събира допълнителни доказателства за изясняване на причините за прояви на дребно хулиганство; в съдебните процеси не се разпитват други свидетели освен полицейски служители, които в някои случаи са заинтересовани лица; цялото административно-наказателно дело по УБДХ се базира само на съставения акт за нарушение на обществения ред. Съдът в 99% от случаите кредитира това, което е описано в полицейския акт по УБДХ, включително и посочените от полицията свидетели. Констатирано е, че в поне 2 от случаите при съставянето на акта полицаите не са запитали нарушителите дали имат възражения при подписването му. Установено е нееднакво третиране на сходни случаи на нарушения, които попадат в обхвата на УБДХ.

Коментар на Центъра на НПО в Разград относно приложението на Закон за предотвратяване и разкриване конфликт на интереси

Според препоръки на ВСС от 19 ноември 2009г. не е задължително представителите на съдебната система да декларират отново зависимости и обвързаности, когато сменят поста си в рамките на третата власт.

ЗРПКИ изрично е посочено, че съдии, прокурори, следователи подлежат на публичен отчет по този параграф. Не е ясно за нас какви са мотивите на Висшия съдебен съвет да приеме тезата, че магистрат е публична длъжност и е достатъчно подаването на една декларация по ЗРПКИ, когато той сменя служебните си позиции в рамките на съдебната система. Благодарение на тази възможност, съдия Светлана Чолакова не е декларирала, че съпругът ѝ Филян Чолаков работи като главен донател в Областна дирекция на МВР, в рамките на същия съдебен окръг.

Предлагаме декларациите на магистратите, които сега са публикувани единствено в сайта на ВСС да бъдат изложени и на интернет страниците на всички съдилища. Гражданите ще имат много по-лесен и директен достъп до данните за обвързаности, които тежат върху представителите на третата власт в техния регион. Публикуваните декларации на всички работещи магистрати на едно място крие и рискове.

Според нас сериозно ерозира доверието на гражданите в правосъдието магистрати, които съжителстват заедно, да работят в един съдебен окръг.

Коментар на Център на НПО Разград, свързан с достъп до правосъдие – заплащане на такси за съдебни услуги в администрацията

Публичните институции, включително и съдилищата, обявяват конкурси за избор на обслужваща банка, но по наши данни в критериите за избор не присъства условието офертата да е съобразена с интересите на клиентите. Поради това предлагаме при обявяване на обществена поръчка за избор на обслужваща банка да има условие в този смисъл, за да се гарантира, че комисионата на банката за извършвания банков превод ще е конкурентна и в интерес на гражданите и организациите, които са клиенти на съда и получават публични услуги в една държавна институция. Според нашите проучвания основен критерий за избор на обслужваща банка са преференциите, които институциите са готови да предложат на служителите и съдиите за получаване на изгодни условия. Става дума за личен интерес при теглене на кредити, преференции при депозити, получаване на кредитни и дебитни карти с ниски лихви. Ние искаме пълна прозрачност как и при какви условия банките са станали част от административния процес по заплащане на такси в съда, което значително затруднява достъпа до правосъдие, заради заплащаната по-висока цена. Остава неясно как са определени размерите на банковите такси и защо е решено да се премине на банково обслужване.

Според разпоредбата на чл. 2, ал. 1 от Закона за държавните такси същите се заплащат с държавна таксова марка или в брой. Законът дори не предвижда плащане чрез банков превод. А каква е практиката – държавните институции и съдилищата масово отказват да признаят или не информират гражданите, че може да платят държавната такса с таксови марки. Държавни таксови марки се продават навсякъде в пощите (с номинал 0,10, 0,20, 0,50, 1,20 и 5 лева). Плащането в брой на практика не е възможно, тъй като съществувалите по-рано каси са закрити.

„Като организация, изразяваща позициите и мнението на потребителите, се обръщаме към вас с искане да упражните законовите си правомощия и да предприемете нужните действия, така че плащанията на държавни такси в съдилищата, КАТ, НАП, НОИ, Агенция по вписванията и другите ви подопечни ведомства, да бъде извършвано според закона, като бъдат разкрити каси за пряко разплащане в брой. Изразяваме убеждението си, че по този начин държавните институции ще уважат и зачетат както законността, така и правата на хиляди български граждани, които като данъкоплатци издържат същите държавни институции“, се казва в писмото на Асоциация „Активни потребители“ до министъра на вътрешните работи, министъра на финансите, министъра на правосъдието и до Висшия съдебен съвет.⁵²

Потребителската асоциация смята, че държавата, в лицето на посочените административни и съдебни органи, облагодетелства банковите институции, поради осигурения и непресъхващ поток на клиенти, в нарушение на правилата за свободна конкуренция. Ние считаме, че с тази практика държавата оказва скрита държавна помощ на определени банки, в нарушение на Закона за държавната помощ и на Закона за защита на конкуренцията.

Практиката на държавните органи е в противоречие с духа и буквата на Закона за държавните помощи, конкретно на чл. 2, във връзка с параграф 1 от Допълнителните разпоредби на същия закон. По смисъла на параграф 1 от Допълнителните разпоредби на ЗДП „държавна помощ“ е всяка помощ, предоставена от държавата или общината или за сметка на държавни или общински ресурси, пряко или чрез други лица, под каквато и да е форма, която нарушава или застрашава да наруши свободната конкуренция, чрез поставяне в по-благоприятно положение на определени предприятия, производството или търговията на определени стоки, или предоставянето на определени услуги, доколкото се засяга търговията между държавите членки.

52 <http://www.aktivnipotrebiteli.bg/?p=668>, публикувано на 23.02.2010 г.

Практиката на държавните органи е в нарушение на правилата на конкуренцията, доколкото Законът за защита на конкуренцията е приложим и по отношение на държавните органи, включително органи на изпълнителната власт и на местното самоуправление, ако изрично или мълчаливо предотвратяват, ограничават, нарушават или могат да предотвратят, ограничат или нарушат конкуренцията в страната - чл.2, ал.1, т.2 от ЗЗК.

Практиката противоречи на принципите, въз основа на които е изградена политиката на Европейския съюз по отношение на държавните помощи – чл. 107-109 от ДФЕС, както и на постоянната практика на Съда на ЕС. Държавната помощ се определя не толкова според причините и целите на държавната намеса, а с оглед на нейните последици; понятието за държавна помощ е обективно и е функция единствено от това дали държавната мярка предоставя или не предимство на едно или няколко предприятия - Решение от 27.01.1998 г., Ladbroke Racing/ Commission, T- 67/94, Rec. 1998, р. II-1.

Как и защо банковите институции са допуснати в съдебните палати да събират такси в нарушение на закона?

4. Четвърта част

ДОПЪЛНЕНИЯ

4.1. Доклад на Висшия съдебен съвет за определяне показателите за натовареността на магистратите в отделните нива и звена на съдебната власт за 2009г.:

№	съдилища	Брой дела за разглеждане	Брой свършени дела	Брой съдии по щат	Натовареност към делата за разглеждане	Натовареност към свършените дела
1	Районен съд - Силистра	4294	3885	10	35,78	32,38
2	Районен съд - Шумен	7398	6642	18	34,25	30,75
3	Районен съд - Разград	3424	2804	9	31,70	25,96
4	Районен съд - Попово	1225	1054	6	17,01	14,64

Средната натовареност за страната през 2009г. е била 38.42 дела на един съдия месечно. Съдиите от районните съдилища в Силистра, Шумен и Разград покриват този показател при разглеждането на делата през 2009 година. От групата най-натоварени са били съдиите от Районен съд – Силистра, следвани от съдиите в Районен съд – Шумен. Трети по натовареност е Районен съд-Разград и след него Районен съд-Попово. В общата класация сред 113 районни съдилища, Районен съд – Силистра е на 27-мо място, Районен съд – Шумен е на 31-во място, Районен съд – Разград е на 39-то място, а Районен съд – Попово е на 101-во място.

По отношение на действителната натовареност:

№	съдилища	Брой дела за разглеждане	Брой свършени дела	Брой съдии по щат	Отработени човекомесеци	Натовареност към делата за разглеждане	Натовареност към свършените дела
1	Районен съд - Силистра	4294	3885	10	96	44,73	40,47
2	Районен съд - Шумен	7398	6642	18	188	39,35	35,33
3	Районен съд - Разград	3424	2804	9	86	39,81	32,60
4	Районен съд - Попово	1225	1054	6	56	21,88	18,82

Според доклада на Висшия съдебен съвет, според действителната натовареност, Районен съд –

Силистра поддържа тенденцията за висока натовареност в сравнение с останалите наблюдавани съдилища в градовете Разград, Шумен и Попово. Действителната натовареност на съдилищата показва, че Районен съд- Разград измества Районен съд-Шумен. Съдиите в Районен съд-Попово са на последно място по действителна натовареност.

В общата класация сред общо 113 съдилища в България, по отношение на действителната натовареност Районен съд – Силистра е на 22-ро място, Районен съд – Разград е на 35-то място, Районен съд – Шумен е на 37-мо място и Районен съд – Попово е на 95-то място.

4.2. Статистически анализ на данните от наблюдението

Разград: Наблюдавани са 6 граждански дела по Семейния кодекс, 6 граждански дела по Закона за закрила на детето, 6 граждански дела по Закона за защита от домашно насилие, 1 гражданско дело по Закона за българското гражданство, 1 гражданско дело за делба, 1 административно-наказателно дело по Указа за борба с дребното хулиганство, 12 наказателни дела за престъпления от общ характер и 1 наказателно дело от частен характер.

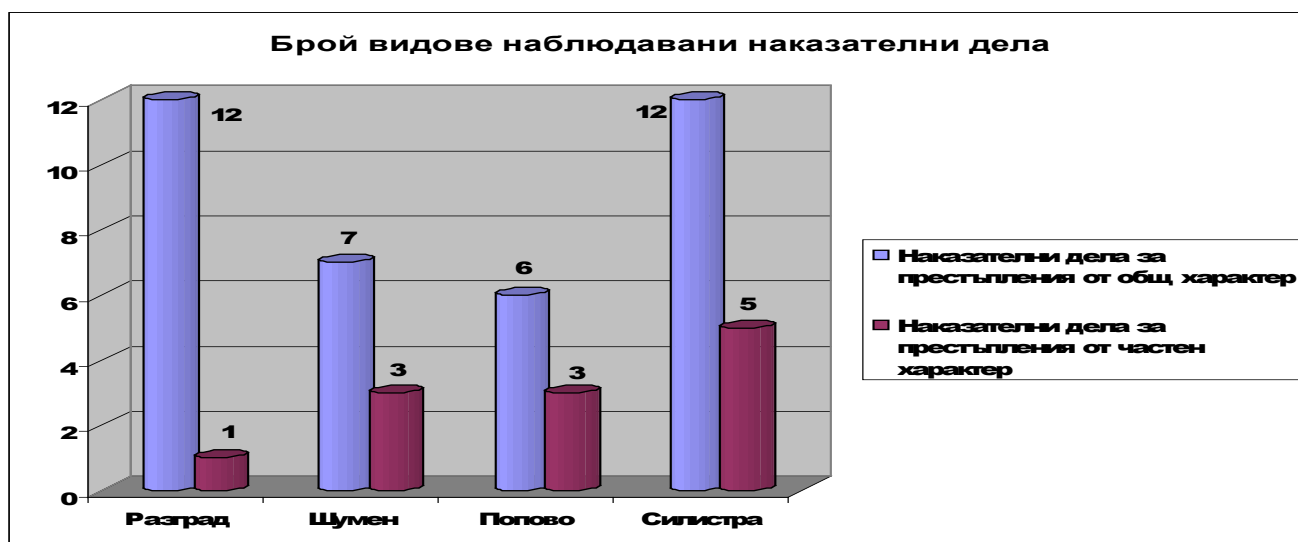
Попово: Наблюдавани са 4 граждански дела по Семейния кодекс; 3 граждански дела по Закона за закрила на детето; 2 граждански дела по Закона за защита от домашно насилие; 2 граждански дела по Кодекса на труда; 1 съдебна поръчка; 2 граждански дела по облигационни искиове за неправомерно увреждане и дела от и срещу търговци; 2 граждански дела по чл. 124 от ГПК; 1 гражданско дело по ЗГР; 2 граждански дела по вещни искиове и по Закона за задълженията и договорите; 6 наказателни дела за престъпления от общ характер и 3 наказателни дела от частен характер (едно и също дело е наблюдавано през трите месеца на наблюдение).

Шумен: Наблюдавани са 5 граждански дела по Семейния кодекс, 5 граждански дела по Закона за закрила на детето, 4 граждански дела по Закона за защита от домашно насилие, 2 граждански дела по Кодекса на труда, 2 граждански облигационни дела, 1 гражданско дело по Търговския закон, 1 гражданско дело по Закона за българското гражданство, 7 наказателни дела за престъпления от общ характер и 3 наказателни дела от частен характер.

Силистра: Наблюдавани са 7 граждански дела по Семейния кодекс, 4 граждански дела по Закона за закрила на детето, 2 граждански дела по чл.342 от ГПК, 12 наказателни дела за престъпления от общ характер и 5 наказателни дела от частен характер.

Впечатление прави липсата на постъпили дела по Закона за защита от домашно насилие в Районен съд – Силистра. Същевременно в града са наблюдавани най-много граждански дела по Семейния кодекс. Най-много граждански дела и равен брой от всеки вид са наблюдавани в Районен съд – Разград. Най-малко са наблюдавани в Районен съд – Попово. Прави впечатление малкият брой наблюдавани дела по Закона за защита от домашно насилие в градовете Шумен, Попово и Силистра. Според нас причината е недостатъчната информираност на хората относно приложението на закона. ЗЗДН не се популяризира и пострадалите водят дела по Семейния кодекс, мислейки, че това е единствената възможност да се избавят. Адвокатите също предпочитат да водят дела по Семейния кодекс, защото са по-скъпи от тези по ЗЗДН.

В районните съдилища в Разград и Силистра са наблюдавани най-много наказателни дела за престъпления от общ характер – 12 броя. Почти поравно, но по-малко такива дела са наблюдавани в районните съдилища на Шумен и Попово. Най-много наказателни дела от частен характер са наблюдавани в Районен съд – Силистра. Най-малко дела са наблюдавани в Районен съд – Разград. Балансът при разпределението на дела от общ и частен характер е най-добре постигнат в градовете Шумен и Попово. Там съотношението е 2:1.

СПИСЪК НА СЪДИИТЕ, ВОДИЛИ НАБЛЮДАВАНИТЕ СЪДЕБНИ ДЕЛА:

Районен съд – Разград

№	Съдия	СК	ЗЗДН	ЗЗДетето	ЗБГ	Делба	НЧХД	НОХД	УБДХ
1	Нели Генчева	5	2	2					
2	Константин Косев		2	2				1	
3	Николай Борисов	1							
4	Доротея Иванова						1	3	
5	Маргарита Новакова			1	1	1			
6	Светлана Чолакова							4	1
7	Борислав Христов						1	2	
8	Павлета Добрева		2	1				1	

Районен съд - Попово

№	Съдия	Поля Павлинова	Маринела Стефанова	Явор Томов
1	СК	3		
2	ЗЗДН	1	1	
3	ЗЗДетето	2	1	
4	ЗБГ		1	
5	Съдебни поръчки		1	
6	НЧХД		1	2
7	НОДХ		1	5
8	Закон за задълженията и договорите	1		
9	чл. 124 от ГПК	2		
10	Облигационни дела	2		
11	Вещни искове		1	
12	Искове по КТ		2	

Районен съд - Шумен

№	Съдия	СК	ЗЗДН	ЗЗДетето	ЗБГ	Делба	НЧХД	НОХД	ТЗ	КТ	Вещни искове	чл. 422 от ГПК
1	Калин Колешански	2		2					1	1		
2	Йордан Димов	2	2	1				1				
3	Емилиян Ангелов						1					
4	Пламена Недялкова							1				
5	Людмила Григорова	1			1	1						
6	Бистра Бойн		1								1	1
7	Красимир Кръстев							1				
8	Диана Георгиева						2	2				
9	Валентина Тонева							1				
10	Надежда Кирилова							2				
11	Ростислава Георгиева							2				
12	Теодора Йорданова		2	2								

Районен съд - Силистра

№	Съдия	СК	ЗЗДетето	НЧХД	НОХД	чл. 342 от ГПК
1	Стоян Стоянов			2	4	
2	Росен Констадинов			3	1	
3	Силвина Йовчева			1	4	
4	Галина Василева				1	
5	Мирослав Христов				1	
6	Жанет Борова		1			2
7	Мария Петрова	4				
8	Люба Карагеоргиева	1	1			
9	Елена Чернева	1	1			
10	Петър Петров	1	1			

В сравнение със статистиката за брой наблюдавани дела при всеки съдия и щатния числен състав на съответния съд е налице равномерно разпределение на делата и формално разделение на съдиите за разглеждане на определени видове граждански дела и на наказателни дела.

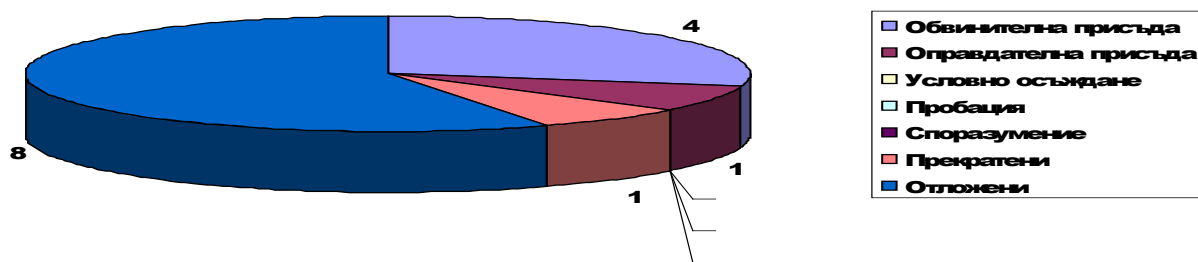
За сравнение от доклада на Висшия съдебен съвет за 2009 година по отношение на щатната численост към 30.04.2010г.:

№	Съдилища	Магистрати - общо	Свободни щ.бр. за магистрати	служители	Свободни щ.бр. за служители
1	Районен съд - Разград	9	0	24	0
2	Районен съд - Силистра	10	0	33	0
3	Районен съд - Шумен	18	2	46	2
4	Районен съд - Попово	5	1	20	0

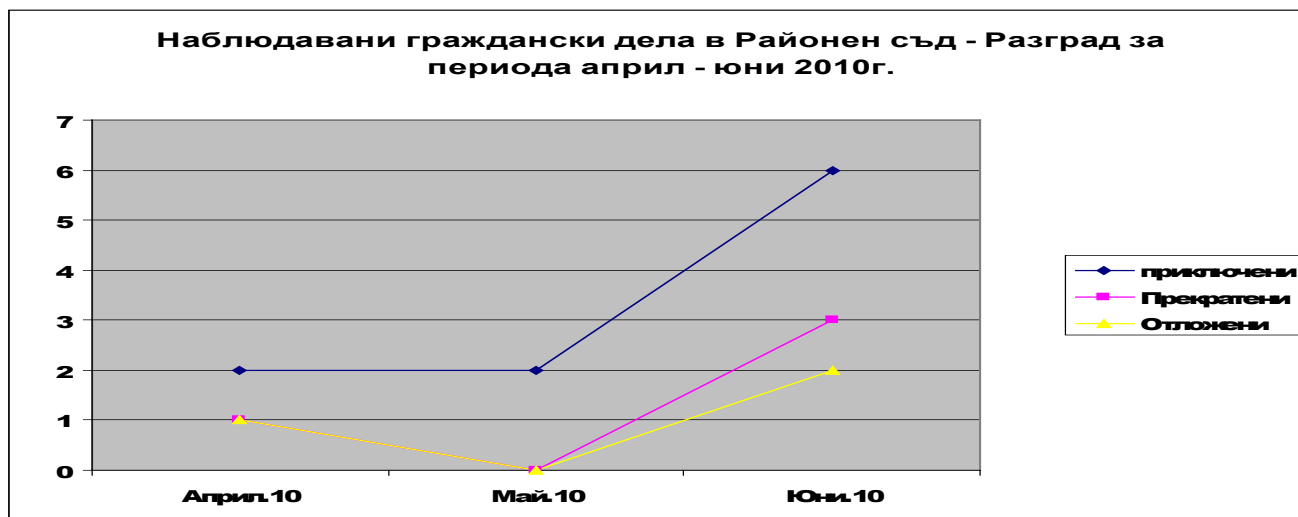
С какви съдебни актове са били приключени наблюдаваните съдебните заседания

Районен съд - Разград: През месец април 2010г. две от гражданските дела по СК са приключени с постановено решение за прекратяване на брака по взаимно съгласие. Други две от наблюдаваните дела по СК са приключени с постановени решения за прекратяване на брака, едното е с произнасяне на съда по въпроса за вината за разстройството на брачните отношения, с присъждане на родителските права по отношение на родените от брака деца на ищеца и задължение на ответника да заплаща издръжка. Едно наблюдавано дело по Закон за закрила на детето приключи с решение. Гражданското дело, разглеждано по реда на ЗЗДН, приключи с постановена заповед за защита на пострадалия ищец в максимално предвидения в закона срок за това. Едно наказателно дело за престъпление кражба в условия на рецидив приключи с постановена присъда лишаване от свобода за срок от 5 месеца. През месец май 2010г. от общо 7 наказателни дела, 2 са приключени с постановени ефективни присъди лишаване от свобода за престъплението кражби, 1 с оправдателна присъда. От общо 3 граждански дела, 1 гражданско дело по ЗЗДетето е приключено с постановено съдебно решение за временно настаняване на дете в дом за медико-социални грижи до навършване на пълнолетие, 1 гражданско дело по ЗЗДН е приключено с постановено съдебно решение с налагане на мерки за защита от домашно насилие срещу ответника, 1 гражданско дело по Закона за гражданската регистрация е приключено с постановено съдебно решение в полза на ищеца. През месец юни 2010г. всичките 4 наблюдавани граждански дела по ЗЗДетето са приключени с постановено решение за настаняване на деца в специализирани институции, от 4 наблюдавани граждански дела по ЗЗДН, едно е приключено с решение с наложени мерки за защита от домашно насилие. От 4 наказателни дела, едно е приключено с решение на основание чл.78а от НК и едно е приключено с постановена присъда по реда на съкратеното производство.

Наказателни дела в Районен съд - Разград

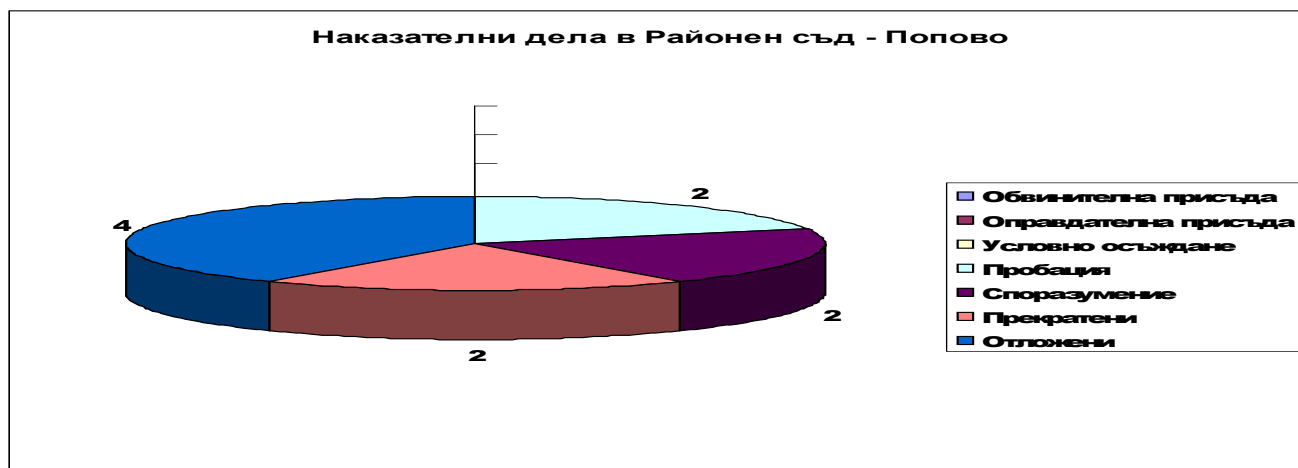

Забелязваме, че от всички наблюдавани 14 наказателни дела в Районен съд – Разград, 8 са отложени. При бързото гледане на съдебни дела, качеството е за сметка на ефективността. Липсват ефективни присъди, което е добре за възпитателната функция на съда. С условната присъда подсъдимият не усеща, че е осъден и прави ново престъпление. Според нас е неефективно да се налагат масово условни присъди. От общо 14 наблюдавани наказателни дела, само 1 е прекратено и 1 е приключило със споразумение, а 4 са приключили с обвинителна присъда. Резултатите сочат много добра и ефективна работа на Районен съд – Разград при приложението на НК и НПК.

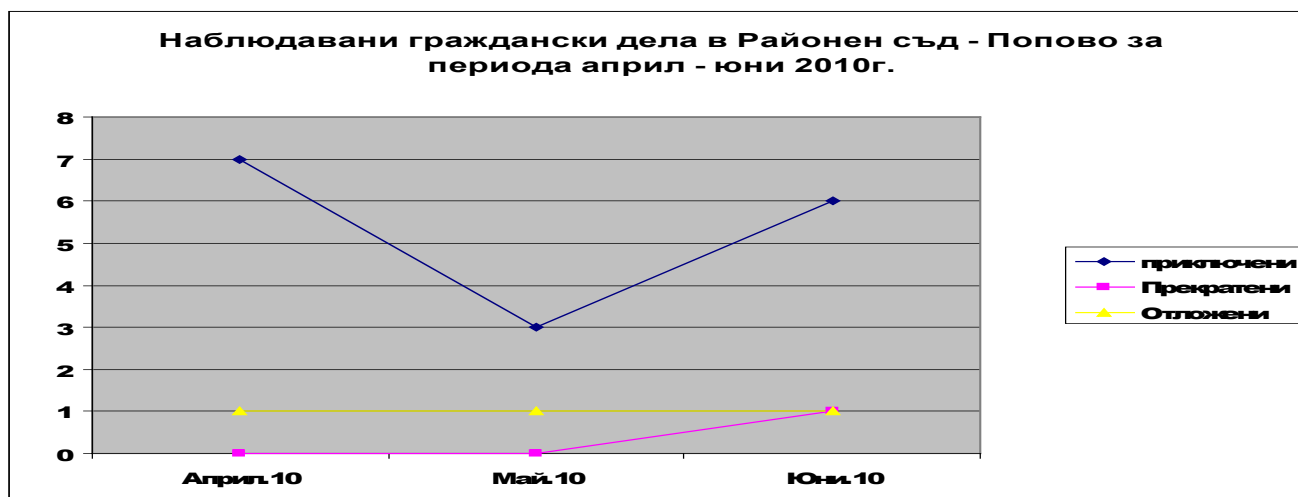

За разлика от наказателните дела, при гражданските месец май 2010г. е най-слаб от гледна точка на движението на делата. Най-голям брой са се гледали и приключили през месец юни. Забелязва се един застой на делата през месец май 2010г. и след това рязко покачване през месец юни 2010г. – от 3 до 5 броя.

Районен съд - Попово: От общо 7 наблюдавани граждански дела през месец април 2010г., 6 дела са приключени с решение. От наблюдаваните общо 3 наказателни дела през април 2010г., две са приключени със споразумение. От общо 4 наблюдавани граждански дела през месец май 2010г., три дела са приключени с решение. От наблюдаваните общо 6 наказателни дела през май 2010г. едно е приключено с присъда (по чл. 234 в. ал. 1 от Наказателният кодекс) и едно с определение (по чл. 89 и чл. 155 от Закона за здравето). Едно наказателно дело от частен характер, по Закона за здравето, е прекратено. От общо 9 наблюдавани граждански дела през месец юни 2010г., 6 дела приключиха с решение (1 дело - Облигационни иски за непозволено увреждане и дела по търговски спорове, 2 дела по чл. 124 от ГПК, 1 дело по ЗГР и 2 дела – иски по КТ), едно приключи със споразумение (по ЗЗДН) и едно за съдебна поръчка е прекратено. От наблюдаваните общо 2 наказателни дела, едно приключи с присъда (то е НЧХД по чл. 130, ал.1 от НК и за април и май 2010г. се води отложено).

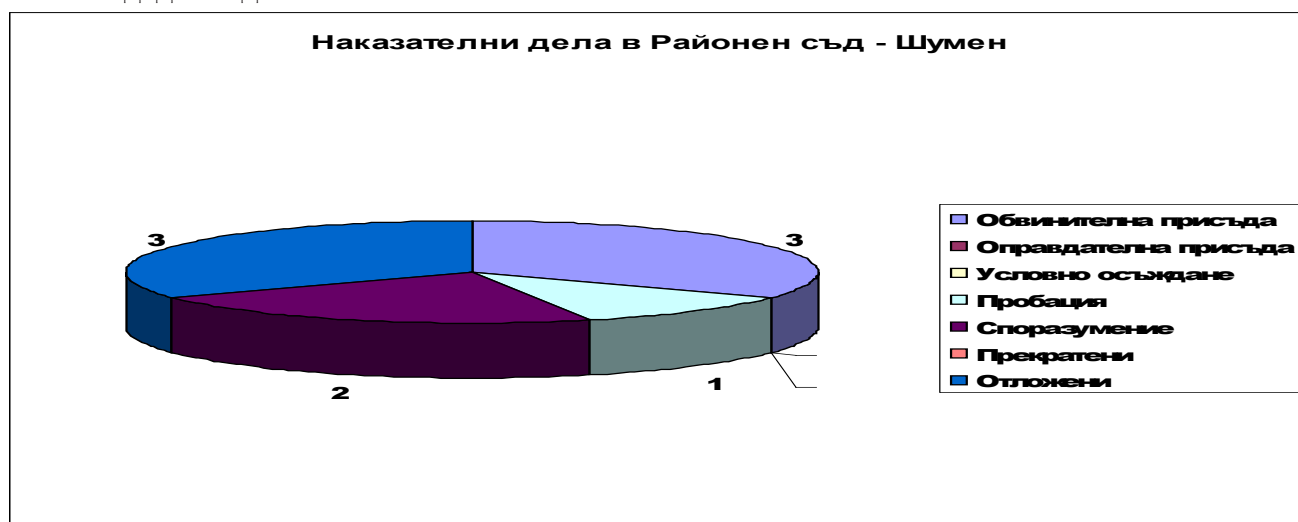

Забелязва се равномерно разпределение между наказанията пробация и сключено споразумение, което е начин за налагане на наказание, а не алтернатива на пробацията. Наказанията се налагат с присъда и със споразумение. Присъдите биват осъдителна и оправдателна. С осъдителната се налагат наказания – лишаване от свобода, глоба, пробация. Изтърпяването на така наложеното наказание лишаване от свобода може да бъде отложено за изпитателен срок. Прекратените дела са общо 2, а отложените 4. Броят на споразуменията и пробационните мерки надвишава същите в град Разград. Това показва, че делата са разглеждани по-бързо.

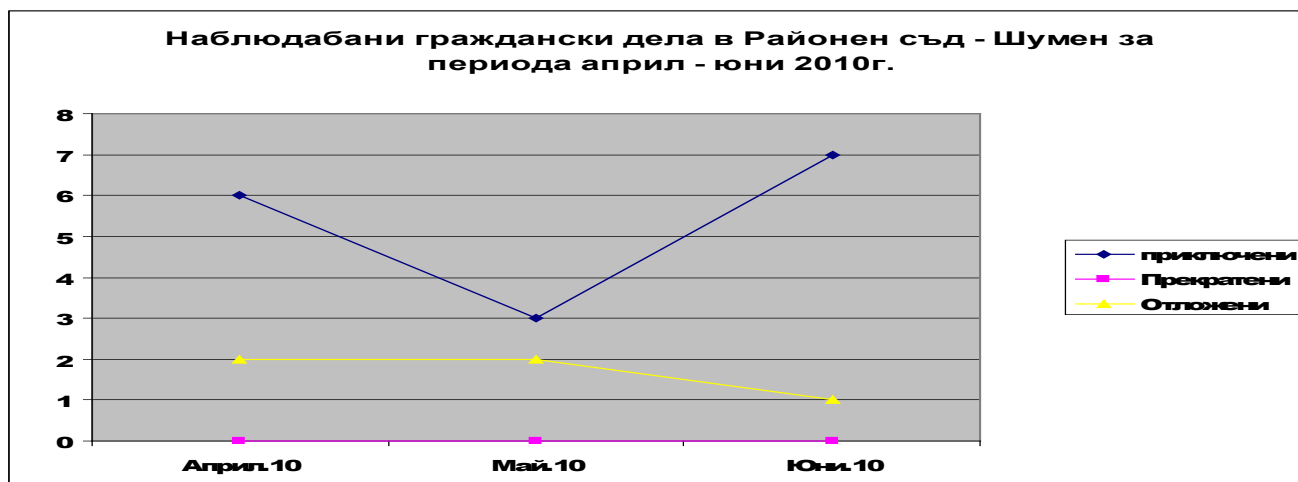

В Районен съд – Попово магистратите са гледали най-много дела през месец април 2010г. И тук месец май е най-слаб от гледна точка на гледаните дела по ГПК.

Районен съд - Шумен: От общо 15 наблюдавани граждански дела за периода, 11 са приключили с постановени решения. От общо 5 наблюдавани дела по семейния кодекс, 4 са приключили с решение, а 1 е отложено. Гражданските дела по Закона за защита от домашното насилие, наблюдавани през периода, са общо 4. От тях 2 бр. са приключили с решение, 1 е отложено и 1 е прекратено. През месеците от април до юни 2010г. са наблюдавани общо 4 дела по Закона за закрила на детето. Всички са приключили с постановени съдебни решения, обявени в срок. По Кодекса на труда са наблюдавани 2 дела, които са приключени с решения в законоустановения срок. През периода на наблюдение се разгледа 1 дело по Търговския закон, което приключи с постановено решение. Наблюдавани са 3 граждански дела, от които 2 са приключени с решение, а 1 е отложено. За периода са наблюдавани общо 10 наказателни дела, от които 8 са от общ характер, а 2 са от частен. 4 наказателни дела са приключили със сключени споразумения, а 1 е приключило с осъдителна присъда и 3 са отложени. От 2бр. наблюдавани дела от частен характер, 1 е приключило с присъда, а на другото не е даден ход.

В Районен съд – Шумен се забелязва равен брой на делата, които са приключили с обвинителна присъда и отложените дела. Две от делата са приключили със споразумение между прокуратурата и подсъдимия и 1 е с наложена мярка „пробация“. Забелязва се, че 2 от делата са приключили със споразумение, което е около 20% от гледаните дела. Има баланс между отложените и делата със споразумение. Добро впечатление прави, че няма нито едно прекратено дело.

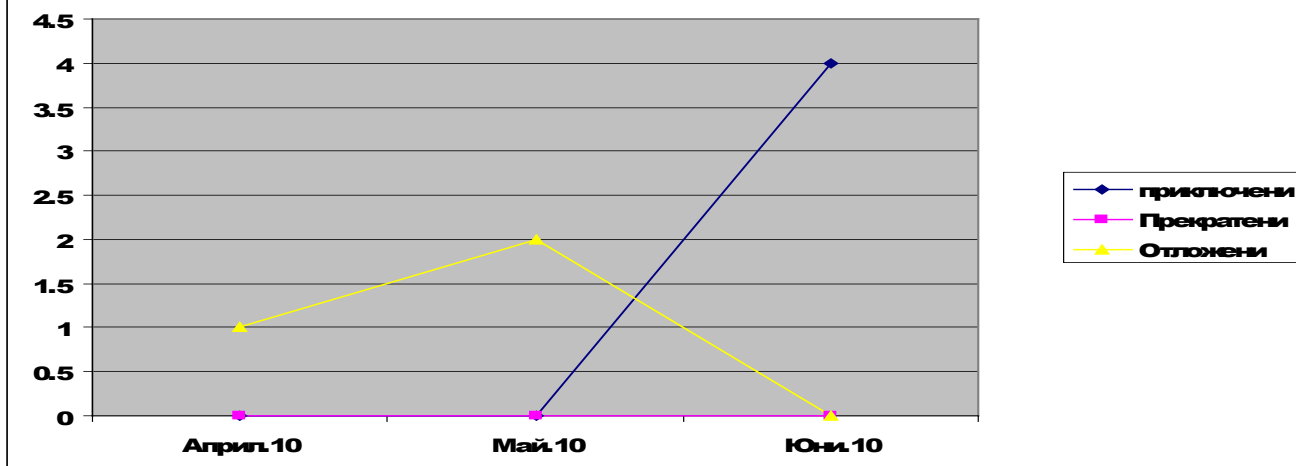
В Районен съд – Шумен наблюдаваме, че през месец май 2010г. има най-малко дела. Месец юни 2010г. води по брой наблюдавани граждански дела. Забелязва се обратнопропорционална зависимост между отложените и приключилите дела през месец юни 2010г.

Районен съд - Силистра: От общо 13 наблюдавани граждански дела през периода април-юни 2010г., 7 са приключили с постановени съдебни решения. Едно гражданско дело е приключило с постановено определение за одобряване на спогодба. Останалите 5 граждански дела са отложени. От общо 17 наблюдавани наказателни дела, 3 са приключили с осъдителна присъда, 3 с определение за одобряване на споразумение, 1 с определение за спиране на дело. Останалите 5 наказателни дела са отложени. Наказателните дела от частен характер са приключили с 2 осъдителни присъди, 1 определение и 2 са отложени.

Град Силистра е с най-голям брой наблюдавани наказателни дела. Тук се забелязва тенденция на отлагане на делата – 11 броя. Само по 2 от наблюдаваните дела има постановена осъдителна присъда. Две са приключили със споразумение, а едно с мярка „пробация“, което е осъдителна присъда. Забелязва се балансираност между отложените дела и осъдителните присъди – по 2 броя. Прави впечатление, че в Районен съд – Силистра магистратите предпочитат да отлагат делата. От гледна точка на ефективността на присъдите е много добра практика. Съдиите предпочитат да гледат случая в детайли. Притеснително е, че над 68% от наблюдаваните дела са отложени, което създава впечатление за мудност и протакане на делата.

Наблюдавани граждански дела в Районен съд - Силистра за периода април - юни 2010г.

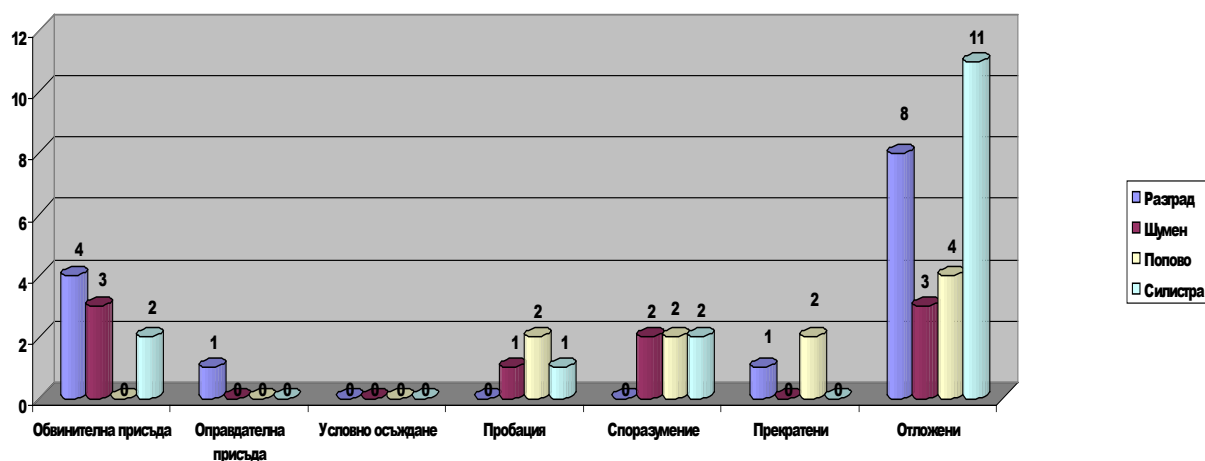
Град Силистра отново прави изключение. Тук най-малък брой дела е през месец април 2010г. А месец юни отново е с най-голям брой наблюдавани граждански дела. Прави впечатление, че през месец април и май няма нито едно отложено дело, а през месец юни 2010г. те рязко се вдигат на 4 броя.

БРОЙ ПРИКЛЮЧЕНИ ДЕЛА С ПОСТАНОВЕН СЪДЕБЕН АКТ

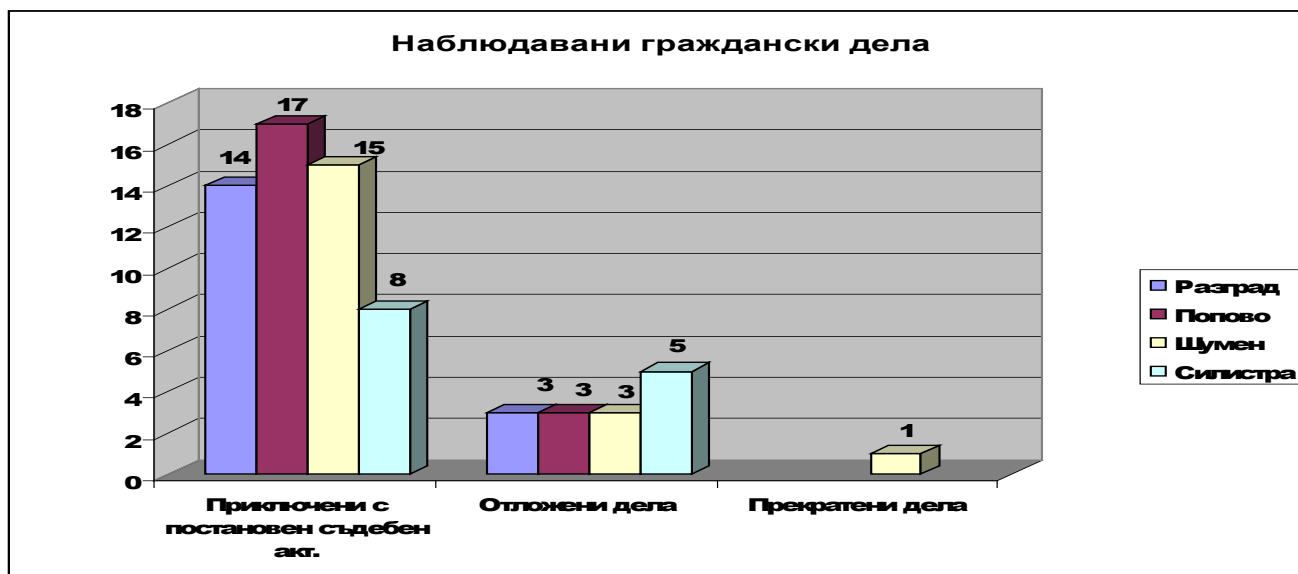
От общо наблюдавани 123 съдебни дела, 78 са приключени с постановен съдебен акт. От тях 30 са наказателни дела и 48 са граждански.

- **Районен съд Разград:** общо 22 наблюдавани съдебни дела са приключени с постановен съдебен акт, от които 14 са граждански дела и 8 наказателни дела.
- **Районен съд Попово:** от наблюдаваните граждански дела 17 са приключилите с постановен съдебен акт. От наблюдаваните наказателни дела, приключилите с постановен съдебен акт са 6 броя.
- **Районен съд Шумен:** общо 22 съдебни дела са приключени с постановен съдебен акт, от които 15 са граждански дела и 7 наказателни дела.
- **Районен съд Силистра:** Общо 17 наблюдавани съдебни дела са приключени с постановен съдебен акт, от които 9 са наказателни дела и 8 са граждански.

Наблюдавани наказателни дела

При наблюдаваните наказателни дела в групата, прави впечатление превесът на отложените дела от приключените с постановен съдебен акт. В районните съдилища на Разград и Силистра има с най-голяма разлика отложени наказателни дела от Шумен и Попово. **Най-голям брой осъдителни присъди има в град Разград, следван от град Шумен и Силистра.** Прави впечатление, че в Разград няма нито едно сключено споразумение. Това показва, че има напредък в разглеждането на наказателни дела. Нашето мнение е, че споразумението не подобрява правораздаването, а напротив – улеснява работата на прокурорите и води до несправедлива присъда за обществото. Прави впечатление, че над 50% от наблюдаваните наказателни дела са отложени. Единствено в град Шумен броят на осъдителните присъди и отложените дела е равен, което сочи баланс при гледането на делата. Прави впечатление липсата на осъдителни присъди в град Попово, който е градът с най-много споразумения или прекратени дела. **Този факт е притеснителен, имайки предвид резултатите в останалите градове.** Остава въпросът дали хората са обвинени несправедливо или е създадена практика да не се постановяват осъдителни присъди? Похвално е, че в Районен съд – Попово няма нито едно дело, което да е приключило с условна присъда.

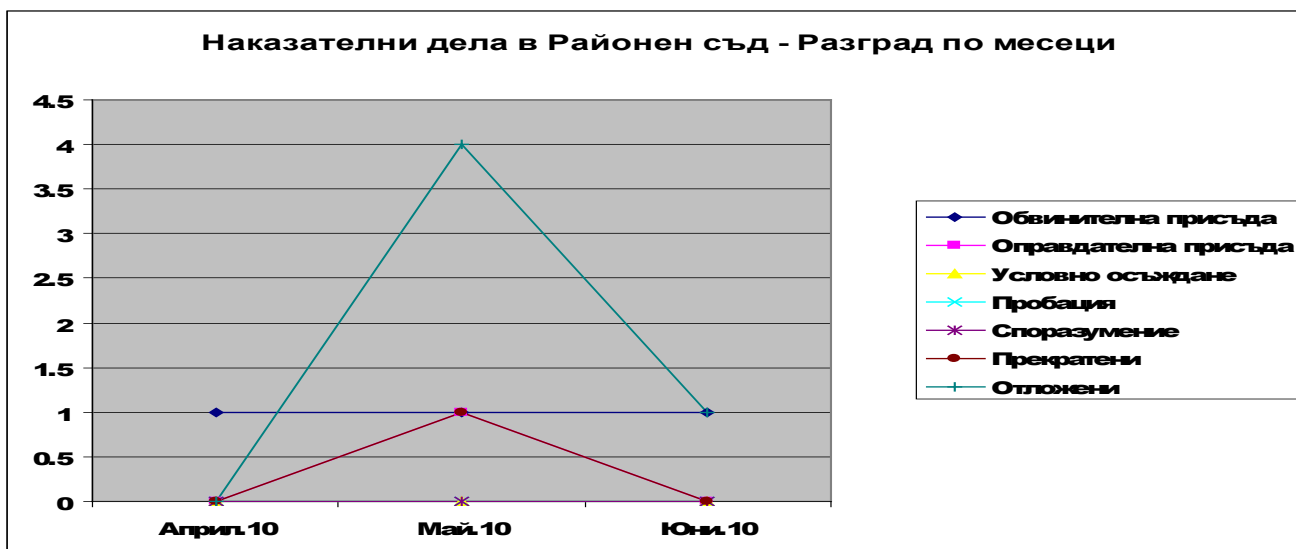
Отново се забелязва тенденция на голям брой приключени дела с постановен съдебен акт в град Попово. Отново нашето мнение е, че правосъдието в град Попово е „жертва“ на бързината на съдебното производство. Най-малко постановени съдебни решения има в град Силистра. Отложените дела са равен брой в градовете Разград, Попово и Шумен. Прекратени има само 1 брой в град Шумен.

БРОЙ ОТЛОЖЕНИ ДЕЛА

От общо 123 наблюдавани дела, 33 са били отложени, 2 съдебни дела са прекратени и 1 е със спряно производство.

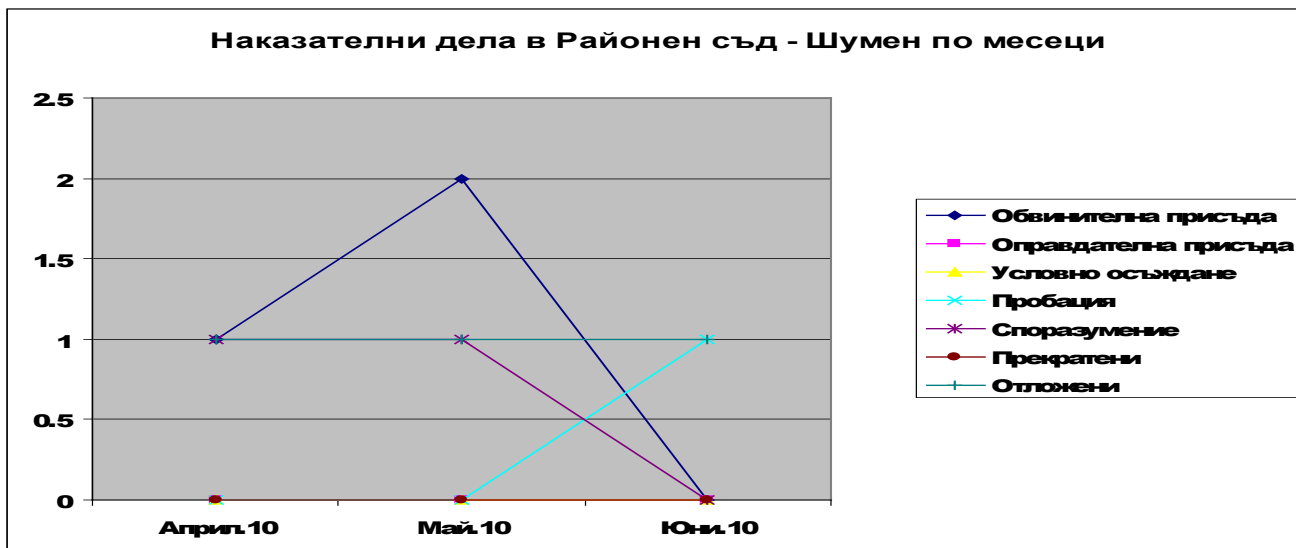
Районен съд - Разград: от общо 35 наблюдавани съдебни дела, 10 са отложени. От тях 2 са брачни дела, 1 гражданско дело по ЗЗДН, 2 наказателни дела за престъпления от общ характер. За други 2 наказателни дела за престъпления от общ характер не бе даден ход поради наличие на процесуални пречки. Едно наказателно дело от частен характер бе прекратено поради оттегляне на тѣжбата.

Забелязва се най-голямо движение на наказателните дела в Районен съд - Разград през месец май 2010г. През месеците април и юни 2010г. има по едно дело, което е приключило с осъдителна присъда. Забелязва се, че над 57% от делата са се гледали през месец май 2010г., останалите са разпределени през месеците април и юни 2010г.

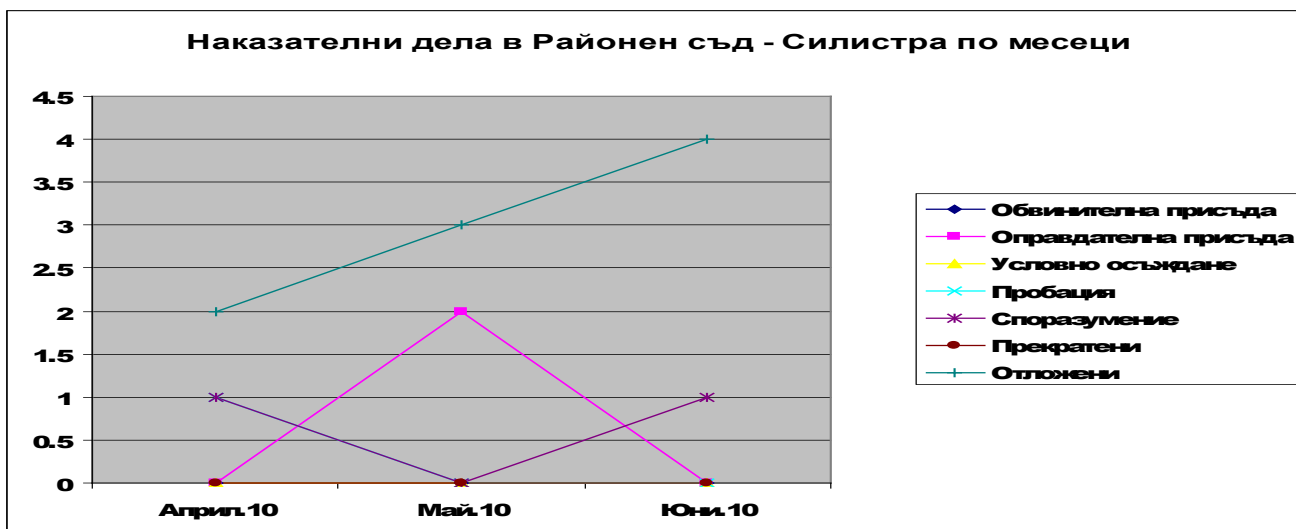
Районен съд - Попово: от общо 27 наблюдавани съдебни дела, 5 са отложени. От тях 2 са наказателни дела за престъпление от общ характер, 1 дело по Облигационни искиове за неправомерно увреждане и дела по търговски спорове, 1 е наказателно дело от частен характер и 1 е гражданско по закона за защита от домашното насилие.

Районен съд - Шумен: от общо 30 наблюдавани съдебни дела, 2 наказателни дела за престъпления от общ характер са отложени. От наблюдаваните граждански дела, 3 са отложени и 1 е прекратено поради оттеглена искова молба.

Делата, които са приключили с осъдителна присъда, бележат рязко покачване (2 броя) през месец май, сравнено с месец април (1 брой) и много бърз спад през месец юни (0 броя). Отложените дела са еднакъв брой и през трите месеца (по 1 всеки месец). Забелязваме само 1 дело, което е приключило с присъда „Пробация“ през месец юни. Това е за сметка на обвинителната присъда, каквато няма през месец юни 2010г.

Районен съд - Силистра: от общо 30 наблюдавани дела, 11 са отложени. От тях 6 са наказателни дела и 5 граждански. Едно наказателно дело е със спряно производство.

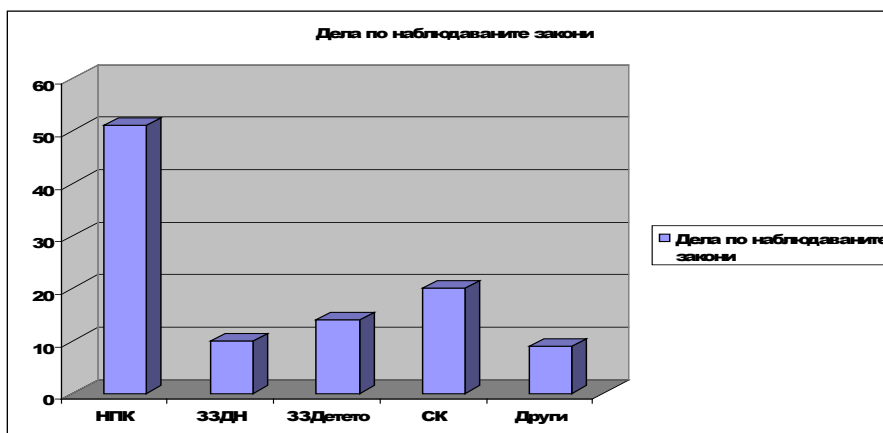

Забелязва се равномерно покачване на броя на отложените дела през трите месеца. Докато през месец април 2010г. са били само 2, през месец юни 2010г. те вече са 4. Постановвяване на оправдателна присъда забелязваме само през месец май 2010г., през останалите 2 месеца няма нито 1. Приключилите със споразумения дела са в обратнопропорционална зависимост от оправдателните присъди. При тях се забелязва по 1 дело през месеците април и юни 2010г., което компенсира липсата на оправдателни присъди през тези месеци. Лошо впечатление прави, че делата приключват или с оправдателна присъда или със споразумение, а нито веднъж с осъдителна присъда. Това показва неефективност в правосъдието в град Силистра.

ОБЕКТ НА НАБЛЮДЕНИЕ

Закони, прилагани при наблюдаваните съдебни дела

В най-голям брой дела е наблюдавано прилагането на НПК (49). По Семейния кодекс са наблюдавани 18 дела. Трети по брой е Законът за закрила на детето. Почти равен е броят на наблюдаваните дела по ЗЗДН и другите граждански дела.

Районен съд - Разград: От общо 35 броя наблюдавани дела, 20 броя (57%) са по реда на Гражданския процесуален кодекс, 15 броя (43%) са по реда на Наказателно-процесуалния кодекс. От наблюдаваните граждански дела, в 6 броя (30%) са прилагани разпоредбите на Семейния кодекс, в 6 броя (30%) са прилагани разпоредбите на Закона за закрила на детето, в 6 броя (30%) са прилагани разпоредбите на Закона за защита от домашно насилие, в 1 брой (5%) са приложени разпоредбите на Закона за гражданската регистрация, в 1 брой (5%) е производство за делба по реда на ГПК. В останалите 15 наблюдавани съдебни дела са прилагани разпоредбите на Наказателния кодекс, Наказателно-процесуалния кодекс, като в 1 (5%) от тях – административно-наказателно дело се прилага Указът за борба с дребното хулиганство.

Районен съд - Попово: От общо 27 броя наблюдавани дела, 19 броя (70%) са по реда Гражданския процесуален кодекс, а 8 броя (30%) са по реда на Наказателния процесуален кодекс. От наблюдаваните граждански дела, 4 (21%) броя са по Семейния кодекс, 3 броя (16%) по Закона за за-

крила на детето, в 2 (11%) броя граждански дела са се прилагали разпоредбите на Закона за защита от домашно насилие, в 2 (11%) броя граждански дела са се прилагали разпоредбите на Закона за задълженията и договорите, две (11%) са искиове по КТ, две са (11%) делата по чл. 124 от ГПК, в едно дело (5%) са се прилагали разпоредбите на Закона за гражданска регистрация, едно (5%) гражданско дело е частно за съдебни поръчки и две са облигационни искиове за непозволено увреждане и дела от и срещу търговци.

Останалите 8 броя съдебни дела са наказателни – 5 от общ характер и 3 от частен характер. В две наказателни дела от частен характер са прилагани разпоредбите на Закона за здравето. Едно наказателно дело от частен характер е гледано на три заседания - през април, май и юни 2010 г. Едно наказателно дело от общ характер е наблюдавано на две заседания.

Районен съд - Шумен: От общо 30 броя наблюдавани дела, 20 броя (60%) са по реда на Гражданския процесуален кодекс, а 10 броя (40%) са по реда на Наказателния процесуален кодекс. От наблюдаваните граждански дела, 5 броя (25%) са по Семейния кодекс, 5 броя (25%) са по Закона за закрила на детето, в 2 броя (10%) са се прилагали разпоредбите на Закона за задълженията и договорите и Гражданския процесуален кодекс, в 1 брой (5%) са прилагани разпоредбите на Търговския закон, в 2 броя (10%) са се прилагали разпоредбите на Кодекса на труда и в 4 броя (20%) са прилагани разпоредбите на Закона за защита от домашно насилие, в 1 брой (5%) се е прилагал Законът за гражданската регистрация. Във всичките наблюдавани наказателни дела е прилаган Наказателният кодекс и Наказателно-процесуалният кодекс.

Районен съд - Силистра: От общо 30 наблюдавани съдебни дела, 17 броя (56%) са съдебни дела, образувани и разглеждани по реда на Наказателно-процесуалния кодекс с прилагане на Наказателния кодекс. 13 броя (44%) са съдебни дела образувани и разглеждани по реда на Гражданския процесуален кодекс. От наблюдаваните наказателни дела, 12 броя са за престъпления от общ характер и 5 броя за престъпления от частен характер. От наблюдаваните граждански дела, 7 броя (54%) са дела по Семейния кодекс, 4 броя (31%) са дела по Закона за закрила на детето и 2 броя (15%) граждански дела по общия ред по ГПК.

4.3. Приложение на УБДХ в наблюдаваните районни съдилища

На **13.09.2010г.** бе извършено проучване за практиката на публикуване на постановените съдебните актове по дела по УБДХ в интернет-страницата на съда за периода от април 2010г. до юли 2010г. В резултат от проучването бяха установени интересни моменти. Прави впечатление, че във всичките районни съдилища в съответните регистри за публикуваните съдебни актове, не са публикувани мотивите към постановените решения по дела по УБДХ.

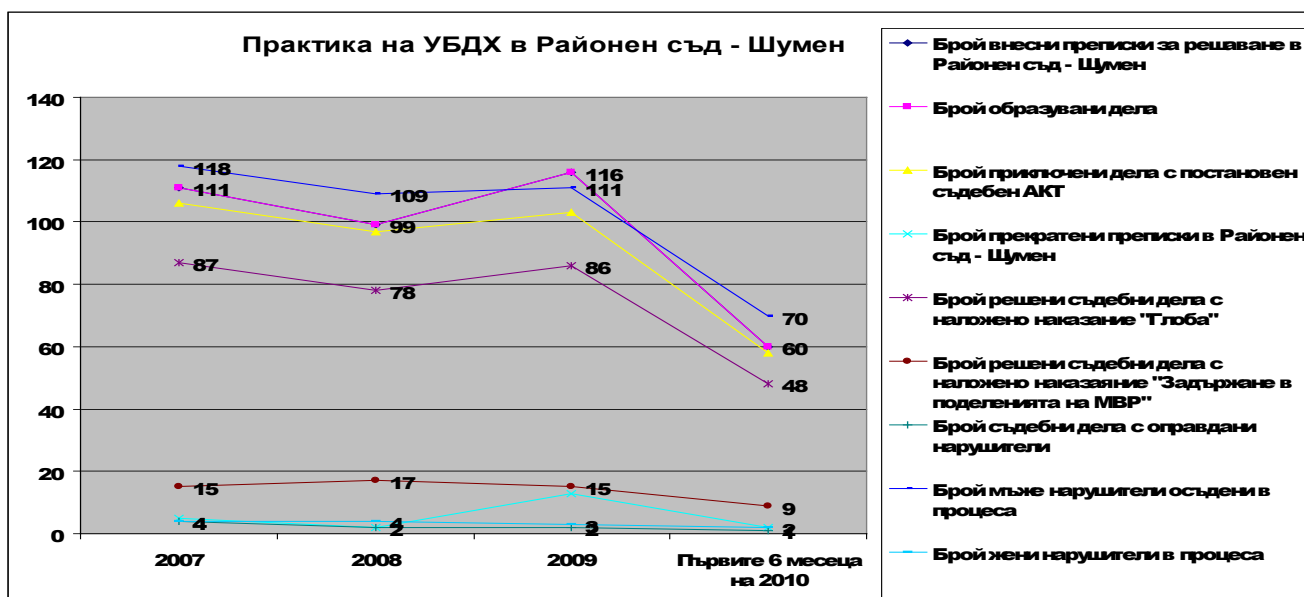
Само и единствено за четири дела по УБДХ в Районен съд – Варна има публикувани мотиви. В интернет-страницата на Районен съд – Русе за едно дело по УБДХ, разгледано през месец юли 2010г., постановеното решение до момента все още не е публикувано. В този момент са наблюдавани общо осем районни съдилища, разпределени в две групи по четири.

За целта на нашия изследователски проект през месец юли 2010г. ние изпратихме писма до председателите на съдилищата в 8 наблюдавани града. Допълнително изпратихме писма до Директора на ОД МВР – Разград и Районния прокурор на Разград. Ние помолихме за съдействие да ни предоставят необходима информация, проблеми, мнения и коментари за приложението на УБДХ в съдебните процеси.

Районен съд - Разград:

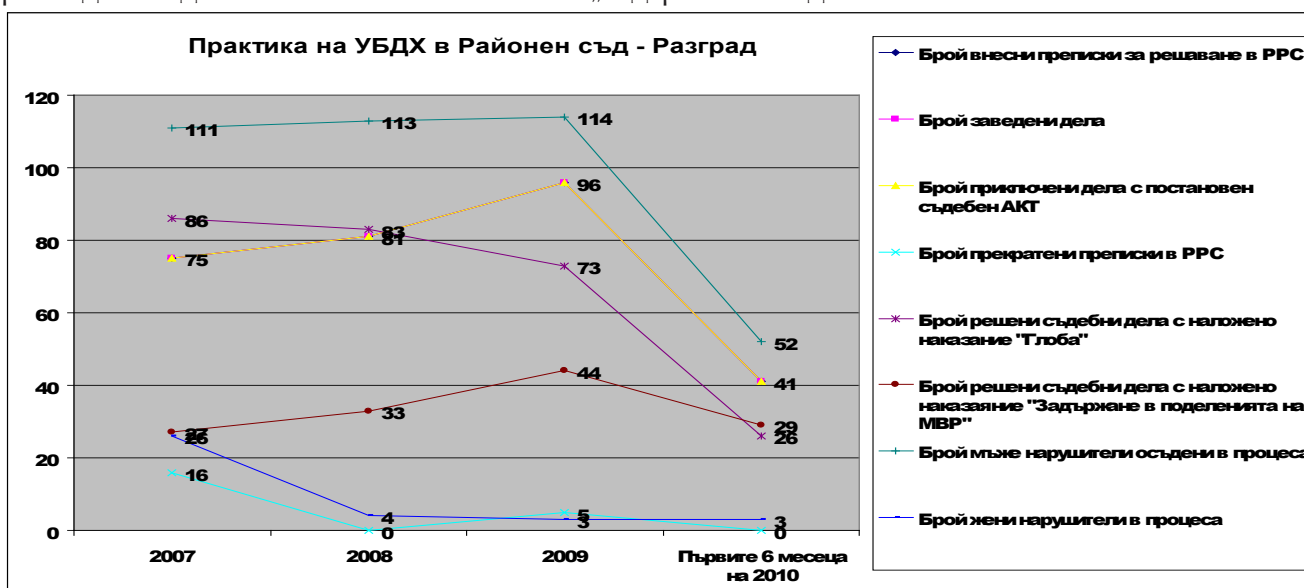
- Месец април 2010г. – образувани и разгледани 7 административно-наказателни дела по УБДХ, за които има публикувани и достъпни за потребителите постановените съдебни решения, но не са публикувани мотивите към всичките.

- Месец май 2010г. - образувани и разгледани 6 административно-наказателни дела по УБДХ, за които има публикувани и достъпни за потребителите постановени съдебни решения, но не са публикувани мотивите към всичките.
- Месец юни 2010г. - образувани и разгледани 6 административно-наказателни дела по УБДХ, за които има публикувани и достъпни за потребителите постановени съдебни решения, но не са публикувани мотивите към всичките.
- За месеците юли и август липсва информация.
- Последното публикувано решение по дело по УБДХ е на 10.09.2010г. без публикувани мотиви към тях.

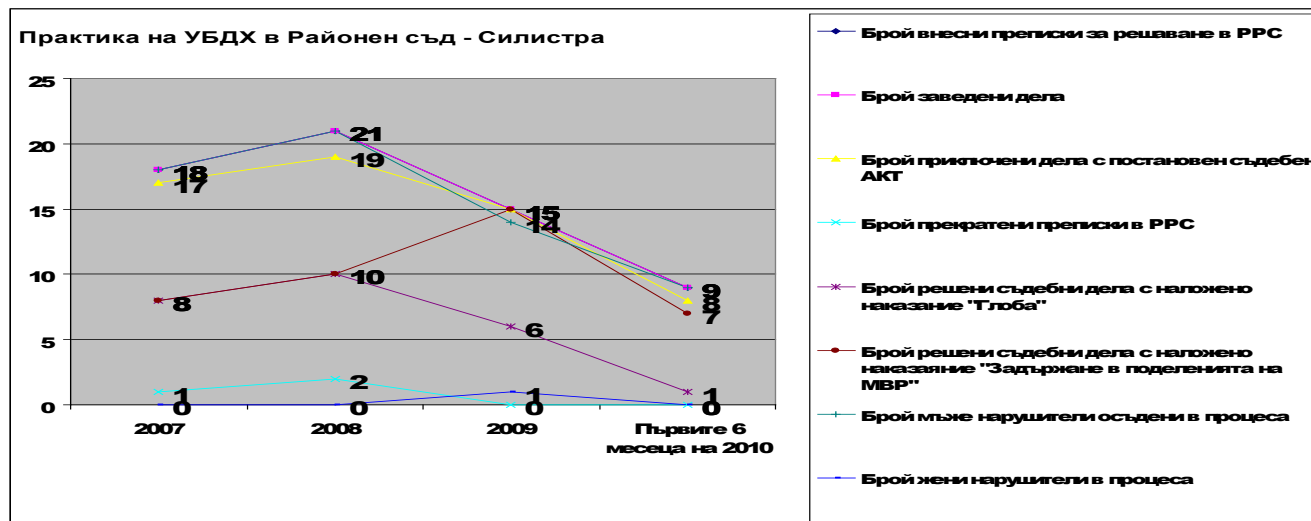

В нито едно съдебно дело не е участвал прокурор от Районна прокуратура – Разград, според писмо на Любомир Георгиев, административния ръководител на институцията, 08.09.2010г.

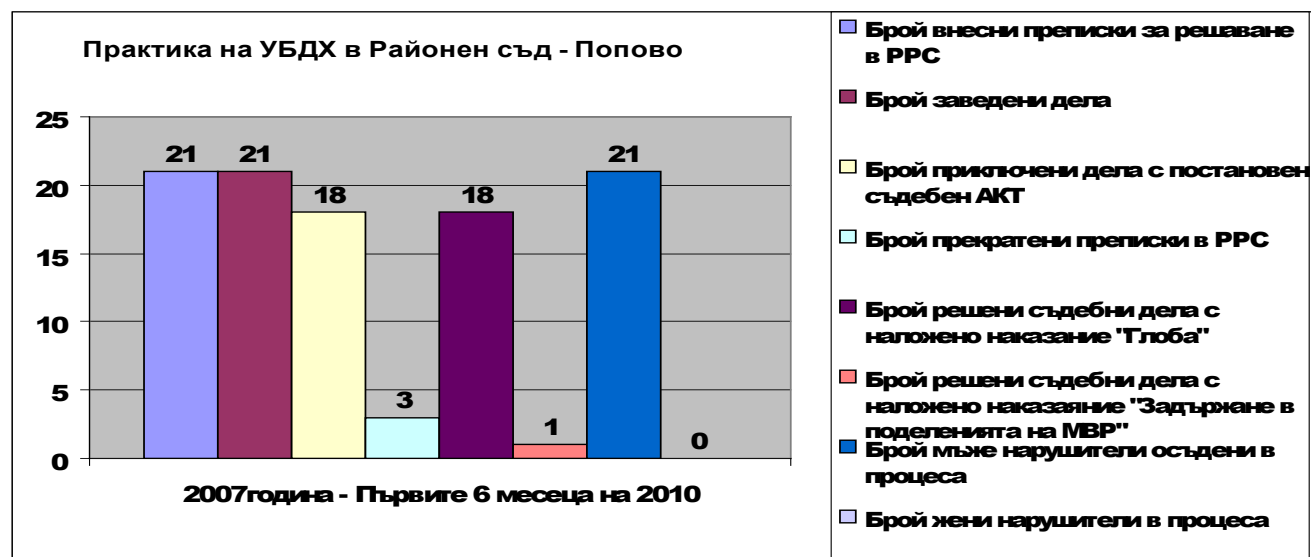
Много интересна е практиката по приложение на УБДХ. През 2007 година по този указ в Районен съд – Шумен са били наказани 122 човека, като 118 от тях са мъже. През 2008 година броят им е намалял на 113, като 4 са осъдените жени. Забелязва се, че магистратите в Районен съд – Шумен предпочитат да налагат наказание „Глоба“ пред „задържане в поделенията на МВР“. Само в около 15% от разгледаните дела е постановено наказание „задържане в поделенията на МВР“.

Забелязва се увеличение на делата по УБДХ в Районен съд – Разград. От 111 през 2007 са се увеличили на 114 през 2009 година. **За първите 6 месеца на 2010 случаите са 52.** Има тенденция 2010 година да стане с най-голям брой дела по този указ. В Разград част от магистратите очевидно предпочитат наказание „Задържане в поделенията на МВР“, защото почти половината разгледани дела са приключили по този начин. Ние наблюдаваме засилена активност през пролетните и летните месеци на 2010г., когато полицията внася ускорено актове, а съдиите налагат наказания по УБДХ, приоритетно с мярка „задържане в поделенията на МВР“.

Най-голям брой дела по УБДХ в Районен съд – Силистра са разгледани през 2008 година – 21 броя. Докато през 2007г. те са били 18, през 2008г. се увеличават с 3 броя. През следващата 2009г. делата намаляват 30%, като броят им не надхвърля 15 за цялата година. Постановените съдебни решения се разпределят поравно между налагане на „глоба“ и „Задържане в поделенията на МВР“. През 2009 година забелязваме тенденция на увеличаване на наказанието „Задържане в поделенията на МВР“. От общо 21 дела по този Указ, 15 са завършили с такова наказание. През 2010 година тенденцията се запазва същата, като от 9 дела, 7 са приключили с такъв акт. През целия период само една жена е осъдена по УБДХ.

Районен съд – Попово е разгледал за 3,5 години същия брой дела, колкото Районен съд – Силистра за 1 година. От 21 образувани преписки от органите на МВР, по 18 от тях е постановен съдебен акт. Само на един нарушител е наложено наказание „Задържане в поделенията на МВР“. Всички 21 нарушения са извършени от мъже.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

№ 12764

София, 01.11.2010

Върховният административен съд на Република България - Първо А отделение, в закрито заседание в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ:	ПАНАЙОТ ГЕНКОВ
ЧЛЕНОВЕ:	ЙОРДАН КОНСТАНТИНОВ МИРА РАЙЧЕВА

при секретар		и с участието
на прокурора		изслуша докладваното
от председателя	ПАНАЙОТ ГЕНКОВ	
по адм. дело № 13284/2010. ☐		

Производството по чл. 229 и следващите от АПК е образувано по частна жалба от Явор Мальов Киранов от с. Сейдол, община Лозница чрез адвокат Мариела Райкова от АК-Разград против Определение № 81/16.IX.2010 г. по к.а.н.д.№ 85/2010 г. на Административен съд - Разград, с което е оставена без разглеждане жалбата му срещу Решение № 375/5.VIII.2010 г. по а.н.д.№ 689/2010 г. на Районен съд-Разград, с което е признат за виновен в това, че е извършил проява на дребно хулиганство и на основание чл. 1, ал. 1 от УБДХ му е наложено наказание „задържане в поделенията на МВР” за срок от 15 денонощия, с искане да се отмени като неправилно поради нарушение на материалния закон – отменително основание по чл. 236 във връзка с 209, т. 3 от АПК.

Като основен довод в подкрепа на искането си касаторът сочи противоречието на обжалваното определение с разпоредбите на чл. 2, ал. 1 от Протокол № 7 към Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи и постановените от Европейският съд по правата на човека решения- „Камбуров срещу България” и „Станчев срещу България”, където последният е приел, че нормата на чл. 7 от УБДХ, която не предвижда право на обжалване на постановеното от районния съд решение пред по-горестоящ съд, противоречи на ЕКЗПЧОС и на нейните основни принципи. Ответникът - Началникът на Районно полицейско управление гр.Лозница, не взема становище по частната жалба.

Върховният административен съд, първо А отделение, като извърши анализ на представените по делото доказателства и прецени правните доводи на страната намира, че частната жалба е процесуално допустима.

За да постанови обжалваното определение, Административен съд - Разград е приел, че нормата на чл. 7 от УБДХ, с която е изключено инстанционното обжалване на решенията на районния съд по чл. 1 от УБДХ, с които се налагат наказания за извършени прояви на „дребно хулиганство”, не противоречи на разпоредбата на чл. 2, ал. 1 от Протокол № 7 към ЕКЗПЧОС, тъй като деянията, за които се налагат предвидените по този указ наказания са за административни нарушения или казано на езика на конвенцията „несъществени престъпления” и само тежестта на наложените наказания не може да обоснове извода, че не се касае за изключение от правилото, въведено с чл. 2, ал. 2 от този протокол.

Освен това съдът е изложил съображения, че за частният жалбоподател все пак има предвидена възможност за правна защита, тъй като разпоредбата на чл. 239, т. 6 от АПК му дава право да иска отмяна на акта му при положение, че Европейският съд по правата на човека с решение установи, че има нарушение на

ЕКЗПЧОС.

Този извод на съда е неправилен.

Указа за борба с дребното хулиганство, макар и част от действащото българско законодателство, е приет през 1963 г. при коренно различна от съвременната обществено политическа и държавна система, когато действуваше Конституцията от 1947 г., и ЗАНН от 1969 г. не предвиждаше по начало право на обжалване на решенията на районните съдилища, постановени по административно-наказателни дела по този закон.

С развитието на демократичните процеси в страната след 1989 г. и с приемането на Конституцията от 1991 г. законодателството в Република България кардинално се промени. Със закон, приет от Народното събрание на 31.VII.1992 г., обнародван в ДВ бр.66/14.VIII.1992 г. в сила от 7.IX.1992 г. се ратифицира Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, която на основание чл. 5, ал. 4 от Конституцията стана част от вътрешното ни право. Това повлия изключително много за промяната на законодателството ни към демократизация на всички процеси в обществото и особено в съдебната и наказателно-правната ни система. Така например премахна се смъртното наказание, даде се право на всеки на адвокатска защита от момента на задържането му или на привличането му като обвиняем, допусна се възможност да се обжалва на две инстанции пред съд мярката за неотклонение „задържане под стража“, въведе се тринстанционно съдебно производство, създаде се Върховен административен съд и се даде право да се обжалват пред административен съд всички административни актове, освен изрично забранените със закон, както и да се обжалват подзаконовите нормативни актове относно тяхната законосъобразност. През 1998 г. беше променен и чл. 63 от ЗАНН, като се предвиди възможност решенията на районните съдилища по този закон да се обжалват пред окръжните съдилища, а по-късно-съответно пред административните съдилища.

При действието на тези, а и не само на тях, факти, с основание се поставя въпроса-оправдана ли е забраната на чл. 7 от УБДХ решенията на районните съдилища, с които се налага наказание „задържане в поделенията на МВР“, което е равнозначно на лишаване от свобода, да не подлежат на инстанционен контрол, след като наказанието е изключително тежко и ограничава съществено правата на признатите за виновни в извършването на деяние „дрбно хулиганство“ и не противоречи ли тя на общите принципи на чл. 6 от ЕКЗПЧОС и по-специално на чл. 2, ал. 1 от Протокол № 7 към нея, който предвижда, че „всяко лице, признато от съда за виновно в извършването на престъпление, има право да обжалва обявяването си за виновно или осъждането си пред висшестоящ съд“, както и на чл. 31, ал. 4 от Конституцията на Република България, който предвижда, че „не се допускат ограничения на правата на обвиняемия, надхвърлящи необходимото за осъществяване на правосъдието“.

Отговорът на този въпрос следва да бъде само един и то положителен-разпоредбата на чл. 7 от УБДХ, която забранява решенията на районните съдилища по този указ да подлежат на инстанционен контрол, противоречи на чл. 31, ал. 4 от Конституцията на Република България и на чл. 2, ал. 1 от Протокол № 7 към ЕКЗПЧОС, тъй като в това производство, макар и да е наречено административно, на обвинения се налага наказание лишаване от свобода, което е изключително тежко и само по себе си е достатъчно основание да се приеме, че деянието, за което се налага, следва да се приравни на извършено престъпление по смисъла на чл. 6 от ЕКЗПЧОС. А след като производството по УБДХ по своята същност е наказателно и в него може да се наложи наказание лишаване от свобода, то е недопустимо да се ограничава правото на обвиняемия да обжалва съдебния акт пред по-горна инстанция, тъй като тази забрана надхвърля необходимото за осъществяване на правосъдието. Това ограничение е недопустимо още повече и на фона на предвидената с чл. 63 от ЗАНН възможност да се обжалват пред по-горен съд всички решения по жалби срещу наказателни

постановления, с които е наложено дори наказание глоба, и то в минимален размер. В този смисъл е и практиката на Европейския съд по правата на човека, изразена в решения „Камбуров срещу България” от 23.IV.2009 г. и „Станчев срещу България” от 1.X.2009 г.

От анализа на посочените по-горе обстоятелства следва да се направи извода, че след като чл. 7 от УБДХ противоречи на чл. 31, ал. 4 от Конституцията и на чл. 2, ал. 1 от Протокол № 7 към ЕКЗПЧОС, то на основание чл. 5, ал. 4 от Конституцията на Република България следва да се приложи международният акт, който има предимство пред нормата на вътрешното законодателство, и да се признае право на наказания да обжалва решението на районния съд, с което на основание чл. 1, ал. 1 от УБДХ му е наложено наказание „задържане в поделенията на МВР”.

Тъй като все пак става дума за действието на един нормативен указ на Народното събрание, имащ силата на закон, с оглед на правната сигурност и изключването на възможността за постановяване на противоречиви решения от съдилищата, Върховният административен съд, в настоящият си състав намира, че следва да упражни правомощията си по чл. 150, ал. 2 от Конституцията и да спре производството по делото, като изпрати същото на Конституционния съд, за да се произнесе на основание чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията по въпроса:

- противоречи ли нормата на чл. 7 от Указа за борба с дребното хулиганство на разпоредбата на чл. 31, ал. 4 от Конституцията и на чл. 2, ал. 1 от Протокол № 7 към Конвенцията за защита на човешките права и основните свободи относно това, че „решението на районния съдия не подлежи на обжалване и се изпълнява незабавно”, след което да продължи съдопроизводствените действия с произнасяне по същество предвид решението на този съд, което е задължително за всички.

По изложените съображения и на основание чл. 150, ал. 2 от Конституцията на Република България Върховният административен съд - първо А отделение,

О П Р Е Д Е Л И:

СПИРА производството по адм.д.№ 13284/2010 г. на Върховен административен съд.

ИЗПРАЩА делото на Конституционния съд на Република България с предложение да се произнесе на основание чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията по въпроса -противоречи ли нормата на чл. 7 от Указа за борба с дребното хулиганство на разпоредбите на чл. 31, ал. 4 от Конституцията и на чл. 2, ал. 1 от Протокол № 7 към Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи относно „решението на районния съдия не подлежи на обжалване и се изпълнява незабавно”.

Препис от определението да се изпрати на Административен съд - Разград и на страните за сведение.

Определението не подлежи на обжалване.

Вярно с оригинала,	ПРЕДСЕДАТЕЛ:	/п/ Панайот Генков
секретар:	ЧЛЕНОВЕ:	/п/ Йордан Константинов /п/ Мира Райчева

М.М.

4.4. Нашите местни партньори

Разград: Центърът на НПО в Разград в създаден да подпомага развитието на гражданското общество. <http://ngo-rz.org>. Тя е позната и авторитетна местна неправителствена организация с доказан капацитет и постоянен обучен екип. Организацията има шестгодишна специализация в работата със съда: <http://court-rz.org> и много добро партньорство с полицията: <http://police.ngo-rz.org>.

През последните няколко години ние активно изграждаме капацитет като граждански наблюдател (watch dog) на институциите в Разград и областта. Нашето предимство е сериозният опит и трайно установеното партньорство с местните власти.

Центърът на НПО в Разград е носител на наградата Златен ключ за достъп до обществена информация за 2007г. за съществен принос за подобряване на прозрачността в местната власт. През 2005 и 2006г. ние бяхме отличени с грамоти за активно използване на ЗДОИ и водене на дела за достъп до информация с голямо обществено значение от Програма „Достъп до информация“.

Ние сме член на Гражданския експертен съвет към Висшия съдебен съвет и на Работната група към Министъра на правосъдието за подготовка на План за ускоряване на съдебната реформа в България.

В последните десет години ние сме подали повече от 100 заявления за достъп до обществена информация, с питания относно финансиране с публични ресурси на обществени поръчки, сделки, договори, възнаграждения, общински имоти, публични разходи.

До момента сме спечелили над 20 съдебни дела с влезли в сила решения. Ние познаваме добре процеси на развитие в региона и механизмите за вземане на решения в местните институции. Интересите ни в местното развитие са в областта на укрепване на демократичните институции, интеграцията на етническите малцинства, уязвимите групи, развитието на социалните услуги и открояването на гражданските права. Ние имаме специфични умения по управление на публични фондове и привличане на допълнителни ресурси.

Центърът на НПО в Разград е единствената гражданска организация в област Разград, която изпълнява проекти в партньорство с Окръжния и Районния съд. През 2004-2005г. ние осъществихме проект "Гражданско наблюдение на съда в Разград", с подкрепата на Институт „Отворено общество“, <http://CourtWatch.osf.bg>. Пилотният проект бе за наблюдение на съдебни дела, свързани с насилие над жени, разглеждани в разградския съдебен окръг. Наблюдението се извършва от две жени на средна възраст 25г. Те са с чисто съдебно минало, едната има висше образование, а другата в момента учи бакалавърска степен. наблюдателите са показали висока мотивация за участие в проекта.

Попово: Сдружение „Център за развитие – Попово“ е учредено на 21.10.2008г. Сдружението има 11 членове, а дейността му се подпомага от 5 доброволци. Целите на сдружението са насочени предимно към стимулиране развитието в на община Попово. Сдружение „Център за развитие – Попово“ участва в дейности и инициативи за местно развитие на територията на общината. Сдружението бе основният инициатор за организиране на празненства в град Попово по случай 29 април – Европейски ден на солидарност между поколенията през 2009г. и през 2010г., в които участие взеха младежи и възрастни хора. Сдружението няма опит в предишни проекти за гражданско наблюдение на съдебните институции.

Наблюдението в Районния съд в града бе извършено от двама граждански наблюдатели – жена и мъж, на възраст до 30 години, двамата с висше образование. Това е първият граждански мониторинг над съдебна институция в Попово. Работата по проекта на ЦНПО в Разград допринася за превръщането на съдебната институция в региона в прозрачна и ориентирана към гражданите.

Шумен: СНЦ "Демократично Сдружение Искам да Знам" е организация с опит в гражданското наблюдение. В периода 2004 – 2010г., организацията е осъществявала успешни проекти за граждански мониторинг на процедурите по възлагане на обществени поръчки в област Шумен, дейността на магистратите от Окръжен съд – Шумен и прозрачността в работата на органите на местно самоуправление. От години неправителствената организация партнира на Център на НПО при осъществяване на наблюдение върху работата на магистратите и служителите от съдебната система на територията на Районен съд – Шумен. СНЦ "Демократично Сдружение Искам да Знам" е член на Национална мрежа за гражданско наблюдение на съда и на Гражданска коалиция за устойчиво усвояване на еврофондовете.

Наблюдението в Районен съд – Шумен се извършва от един граждански наблюдател, на възраст 20 години, със средно специално образование и мотивация за подобрене работата Районен съд - Шумен и достъпа на обществото до правосъдие.

Силистра: Сдружение "Свят за всички" е регистрирано през 2000г. в град Силистра в обществена полза. Организацията се е утвърдила като граждански ангажирана. Тя работи в тясно партньорство с местни, общински и държавни институции по проблеми, свързани с развитието на гражданския сектор, околната среда и образованието на младите хора в региона. Реализирала е множество проекти в областта на социално-икономическото развитие, екологията, образованието и туризма, финансирани от различни международни програми.

Екипът на Сдружение "Свят за всички" работи над 10 години в областта на нестопанския сектор. В сдружението членуват 21 души, които са с квалификация в областта на гражданското право, екология, икономика, социални дейности и инженерно-техническата област.

Членовете на екипа са участвали в гражданско наблюдение на силистренски Районен и силистренски Окръжен съд, като партньори по проекти на Център на НПО Разград.

В офиса на организацията работят 2 доброволци, а при реализирането на публични събития, екологични акции и дарителски кампании се привличат представители на местни образователни институции и граждански организации.

Тримесечният аналитичен доклад за дейността на Районен съд - Силистра представлява обобщените резултати от извършено наблюдение от двама граждански наблюдатели от град Силистра. Единият е дипломиран педагог на възраст – 61г., вторият е дипломиран юрист на възраст 40г. Мотивацията на гражданските наблюдатели е насочена към постигане на по-добро и ефективно правораздаване. Тяхната задача е да направят снимка на моментното състояние на съдебната практика в региона по наблюдаваните показатели и да формулират препоръки за подобряване работата на съда в посока откритост и прозрачност.

5. Заключение

Настоящият мониторинг проследи съдебните практики в наблюдаваните съдилища по закони и показатели, част от които са били предмет на граждански контрол и в предишни години.

Констатиран е напредък на съда в част от подложените на мониторинг теми. Вече е преустановена практиката за безкрайното отлагане на делата, която беше наблюдавана през 2006 -2007 година. Съдиите конторолират процеса и не позволяват чрез процедурни хватки, мними болнични листи, протакания в процеса на призоваването да се отлага с години решаването на съдебните спорове.

Напредък има и в стремежа на съда да подпомогне уязвимите групи, когато те търсят услугите на правосъдието. Случаите на дискриминация, лошо отношение, липса на внимание към представителите на тези слоеве вече са редки изключения.

Положително развитие се наблюдава в промяната на архитектурната среда по отношение на нейната достъпност. Почти всички съдебни палати в наблюдаваните региони са оборудвани със съоръжения, които подпомагат придвижването на хора с увреждания. Продължават да са недостъпни за уязвимите групи съдебни сгради, за чието преустройство са изразходвани значителни финансови средства, защото е въведен разрешителен режим за ползването на приспособленията, купени за улесненото им придвижване.

Положителен факт е наличието на интернет страници на всички наблюдавани съдилища. Публикуването на информация за това как работи съдът, прекият достъп до актовете му, огласяването на графика за заседанията са стъпки към откритост и публичност, които следва да се насърчават.

Продължава да е зле уреден и неефективно действащ статутът на съдебните заседатели. Тяхното участие в процесите е формално, няма механизми за стимулиране на работата им; не са предвидени санкции, ако negliжират задълженията си.

Съществуват пропуски, които пречат Законът за защита от домашното насилие да постигне максимално въздействието си, като средство за защита на уязвимите групи и като механизъм за санкциониране и превъзпитание на хората, склонни към насилие.

Необходими са спешни промени в прилагането на Указа за борба с дребното хулиганство, които, без да нарушават бързото правораздаване, да гарантират правата на гражданите, подложени на неговата репресия.

Принципно нов подход и стремеж към високи етични стандарти трябва да се прилагат от магистратите, когато налагат практиките по Закона за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси вътре в съдебната система, както и при тълкуването на нормите на Кодекса за тяхното етично поведение.

Висшият съдебен съвет, ръководствата на съдилищата, професионалните гилдии на адвокати, съдии, прокурори, ангажираните със съдебната реформа граждански структури, трябва да повишат взискателността си към морала на жреците на Темида. Това може да стане с промени в законите текстове, които да станат по-категорични и недвусмислени в забранителната си част; в обществените практики и норми, които гражданското общество да изисква от магистратите в тяхното поведение в и извън залите на съда.

Националната НПО мрежа за гражданско наблюдение на съдебната власт е уникално гражданско обединение за подкрепа на съдебната реформа в България. В мрежата участват 44 местни граждански организации с опит в демократичните реформи. Националната мрежа е създадена през 2007г. от Центъра на НПО в Разград, който е лидер в областта на гражданското наблюдение на съдебната система.

Целта на мрежата е да развива и поддържа високи професионални стандарти в сферата на гражданското наблюдение на съда в България. Националната НПО мрежа се развива успешно и привлича нови членове. Популяризира добрите практики за партньорство със съда и разпространява полезна информация: www.watch.ngo-rz.org.

Центърът на неправителствените организации в Разград координира Националната НПО мрежа за гражданско наблюдение на съда в България. Организацията активно предава своя опит и обучава другите сдружения как да наблюдават съда и неговата работа. Всички организации вярват в една прозрачна и ефективна съдебна система в България, ползваща се с обществено доверие.

Националната НПО мрежа стана учредител на Граждански експертен съвет към Комисия „Борба с корупцията и професионална етика“ на Висшия съдебен съвет. Мрежата се представлява от Центъра на НПО в Разград в качеството му на Секретариат.

Центърът на НПО в Разград разработва и прилага пилотни програми в подкрепа на съдебната реформа от 2004г. До момента са осъществени шест проекта за гражданско наблюдение на съда и подкрепа на съдебната система в България.

В момента Националната мрежа реализира проект „Правосъдие близо до хората“, подкрепян от Фондация „Америка за България“ и Висш съдебен съвет. Главната цел на проекта е утвърждаване върховенството на закона и подкрепа за съдебната реформа на местно ниво чрез повишаване на обществената информираност и засилване на общественото доверие в съда.

AMERICA FOR BULGARIA
FOUNDATION
Фондация Америка за България

С подкрепата на Фондация „Америка за България“

Фондация „Америка за България“ подпомага развитието и растежа на динамичен частен сектор в полза на свободна и демократична България. Основана през 2008 година, Фондацията е наследник на Българо-американския инвестиционен фонд, създаден от Правителството на САЩ чрез Американската агенция за международно развитие. Грантовете, които Фондация „Америка за България“ предоставя, продължават отношенията на доброжелателство и приятелство между народите на САЩ и България.

